

ISSN : 2228-8929 (Print)

ISSN : 2821-9678 (Online)

วารสารวิชาการ

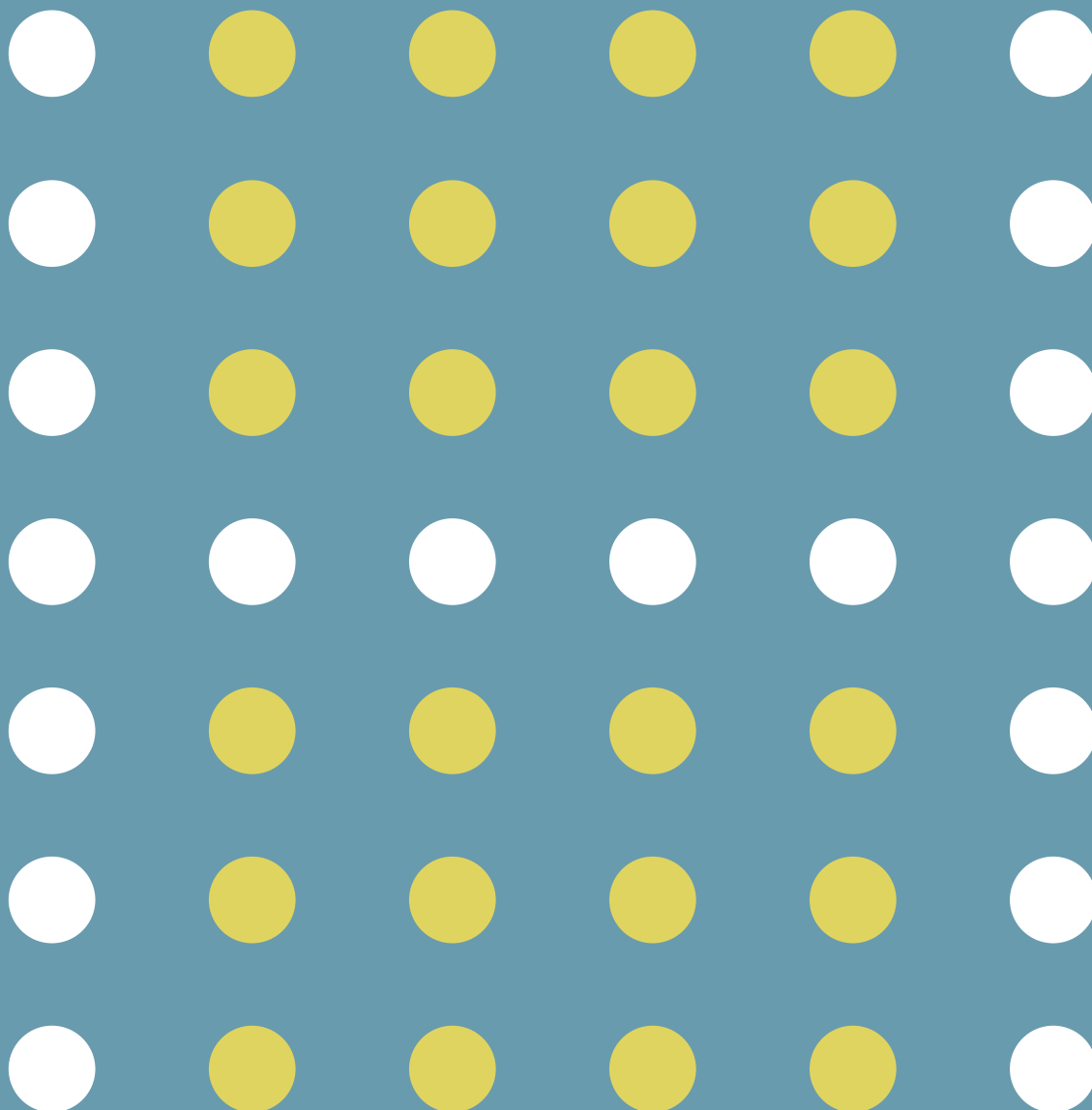
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
NAKHON PATHOM RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1

เดือนมกราคม - มิถุนายน 2565

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

1. เป็นแหล่งเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อสร้างพลวัตและความเป็นเลิศทางความรู้
2. เป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในกลุ่มคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป
3. เป็นเอกสารทางวิชาการเพื่อประชาสัมพันธ์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

บทความหรือข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ปรากฏในวารสารนี้จะต้องผ่านการกลั่นกรองคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ รายละเอียดและเนื้อหาที่ปรากฏถือเป็นความคิดเห็นส่วนตัวและความรับผิดชอบเฉพาะของผู้เขียน ไม่จำเป็นต้องตรงกับความคิดเห็นหรือเป็นความรับผิดชอบของคณะบรรณาธิการผู้จัดทำ

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2565) อัดแน่นไปด้วยบทความคุณภาพ เริ่มต้นจากบทความแรกของรวิยวรรณ จันทรเกื้อ และเชมฤทัย บุญวรรณ **วัจนกรรมการเชิญชวนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนในรายการ “Foodwork”** รายการที่ออกเสาะหาวัตถุดิบจากท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ปรุงอาหาร ออกอากาศทางช่อง Thai PBS บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ถ้อยคำว่ามีส่วนช่วยกระตุ้นการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจชุมชน **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น** ผลงานของ ฐิณรัตน์ คำเมือง ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในการทำงาน ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น นิภาพรณเจนสันติกุล กับบทความเรื่อง **ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกสหกิจทางรัฐประศาสนศาสตร์ของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19** พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ที่นักศึกษาฝึกสหกิจต้องเผชิญในช่วงสถานการณ์โควิด-19 คือ สถานประกอบการยกเลิกการรับนักศึกษาเข้าฝึกปฏิบัติงาน และรูปแบบของการฝึกปฏิบัติงานที่เปลี่ยนไป

พระชลญาณมุนี กับบทความเรื่อง **พระสงฆ์กับการสร้างสันติภาพ** ช่วยให้คำตอบกับเราได้ว่า ความขัดแย้ง ความรุนแรงมีสาเหตุมาจากอะไร และมีวิธีการใดในการคลี่คลายปมปัญหาเหล่านั้น เพื่อให้เกิดสันติภาพในที่สุด ธงชัย แซ่เจี๋ย ทำให้เราได้รู้จักกับพื้นที่ออนไลน์สำหรับการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทยที่ชื่อ “อาจารย์ไหวมัย” ตลอดจนยังได้ทราบถึงปัญหาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยไทยต้องเผชิญในสังคมปัจจุบัน ในบทความ **“อาจารย์ไหวมัย”: พื้นที่ออนไลน์เพื่อสุขภาวะทางจิตของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทย** ภูมิปัญญาในการรักษาโรคของแต่ละท้องถิ่นมีอัตลักษณ์และความน่าสนใจแตกต่างกันออกไปตามบริบทของท้องถิ่นนั้นๆ วราภรณ์ วิษณุรัฐ ได้นำเสนอภูมิปัญญาในการรักษาโรคของพื้นที่ภาคอีสานที่เรียกว่า พิธีรำผีแถนหรือผีฟ้า ในบทความ **พิธีบำรุงขวัญและบำบัดโรคด้วยพิธีผีแถนหรือผีฟ้า ในเขตอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์** เมทินา อีสริยานนท์ และคณะ ทำการถอดบทเรียนสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม เพื่อหาปัจจัยสำคัญของการเกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ส่งผลให้ชุมชนดังกล่าวเกิดความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน ใน **บทบาทและกลไกการขับเคลื่อนชุมชนเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม** ณฤภัค อาชวานนท์ ได้สร้างสรรค์งานแสดงออกแบบท่าเต้น ผสมผสานกับท่ารำในนาฏศิลป์ไทย โดยมีที่มาจากเรื่องราว อารมณ์ ของนางสำนึกษา หนึ่งในตัวละครสำคัญในเรื่องรามเกียรติ์ การออกแบบการแสดงนี้ถูกถ่ายทอดเป็นตัวหนังสือผ่านบทความเรื่อง **เลี้ยวสำนึกษา: การสร้างนาฏกรรมร่วมสมัยจากวรรณคดีไทย**

ปรารธนา แซ่อึ้ง

บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
วจนกรรมการเชิญชวนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนในรายการ“Foodwork” รวีัยวรรณ จันทรเกื้อ และเชมฤทัย บุญวรรณ..... ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ฐิณารัตน์ คำเมือง..... ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกสหกิจทางรัฐประศาสนศาสตร์ของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร บัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่นในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 นิภาพรรณ เจนสันติกุล..... พระสงฆ์กับการสร้างสันติภาพ พระชลญาณมุนี..... “อาจารย์ไผ่มัย”: พื้นที่ออนไลน์เพื่อสุขภาวะทางจิตของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทย ธงชัย แซ่เจี๋ย..... พิธีบำรุงขวัญและบำบัดโรคด้วยพิธีผีเถนหรือผีฟ้า ในเขตอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ วรารณณ์ วิชญรัฐ..... บทบาทและกลไกการขับเคลื่อนชุมชนเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เมทินา อีสริยานนท์, สกฤติ อีสริยานนท์ และศักดา ศิลากร..... เสี้ยวสำนักขา: การสร้างนาฏกรรมร่วมสมัยจากวรรณคดีไทย ณฤักษ์ อาชวานนท์.....	1 17 31 43 61 83 99 113

วจนกรรมการเชิญชวนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนในรายการ “Foodwork”
Speech Act of Invitation for Community-based Tourism in Foodwork

รวิษวรรณ จันทร์เกื้อ¹ และเข็มฤทัย บุญวรรณ²
Raweewan Chankua and Khemruthai Boonwan

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวจนกรรมการเชิญชวนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนในรายการ “Foodwork” ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน 2564 จำนวน 18 ตอน โดยเก็บข้อมูลถ้อยคำ และวิเคราะห์วจนกรรมด้วยกรอบแนวคิดของ John R. Searle และหาค่าร้อยละของถ้อยคำที่ปรากฏ แต่ละกลุ่มวจนกรรม ผลการศึกษาพบว่า มีทั้งหมด 149 ถ้อยคำ กลุ่มวจนกรรมที่พบมากที่สุด คือ วจนกรรมกลุ่มกล่าวความจริง จำนวน 90 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 60.40 รองลงมาคือ วจนกรรมกลุ่มชี้แนะ จำนวน 42 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 28.19 และ วจนกรรมกลุ่มกล่าวแสดงออก จำนวน 17 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 11.41 เนื้อหาของถ้อยคำที่พบเป็นการเชิญชวนเพื่อนำเสนอวัตถุดิบในชุมชน ของดีของเด่นประจำท้องถิ่น อาหารพื้นบ้าน และภูมิปัญญาเกี่ยวกับการประกอบอาหาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าถ้อยคำมีส่วนช่วยนำเสนอและสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในชุมชนอันจะนำไปสู่การกระตุ้น การท่องเที่ยวและระบบเศรษฐกิจภายในประเทศต่อไป

คำสำคัญ: วจนกรรมการเชิญชวน การท่องเที่ยวชุมชน รายการ Foodwork

Abstract

The article aims to study the speech act of invitation for community-based tourism in “Foodwork” program 18 episodes from January to June 2021 by collecting the utterances and analyzing the speech acts by implementing John R. Searle's theory of speech pragmatics and assortment of speech acts and finding percentage of each utterances. The results of the study showed that there were 149 utterances in total. The most found group was the assertives with 90 utterances, accounting for 60.40 % , followed by the directive with 42 utterances, accounting for 28.19%. and the expressives 17 utterances accounting for 11.41%. The content of the utterances was an invitation to present good raw materials in each local community, local food and cooking wisdom

¹นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Student, Bachelor of Arts Programs in Thai Language, Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

²อาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Lecturer, Bachelor of Arts Programs in Thai Language, Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

that utterances can be contributed to promote and support of local tourism, which will tourism and the domestic economy further.

Keywords: *Speech act, Invitation Community-based Tourism, Foodwork*

บทนำ

ปัจจุบันมีรายการอาหารที่ออกอากาศทางโทรทัศน์หลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นรายการประเภทการแข่งขันทำอาหาร ซึ่งแต่ละรายการจะมีผู้เข้าร่วมแข่งขันที่มีอาชีพและอายุแตกต่างกัน มาประชันฝีมือการทำอาหาร โดยมีเชฟชื่อดังและนักชิมเป็นผู้ตัดสิน เช่น รายการมาสเตอร์เชฟ จูเนียร์ ไทยแลนด์ รายการมาสเตอร์เชฟ ไทยแลนด์ รายการเชฟกระทะเหล็ก ประเทศไทยฯ ส่วนรายการอาหารประเภทรายการชิมที่พาไปชิมอาหารเด็ด ๆ ดัง ๆ ตามสถานที่ต่าง ๆ หรือนำเสนอร้านอาหารดัง ๆ เช่น รายการเปรี้ยวปากเชคอิน รายการครัวคุณต๋อย รายการตลาดสดพระราม 4 รายการประเภทแข่งขันกินอาหารมีเพียง 1 รายการคือ สิกเจ้านักกิน ส่วนรายการประเภททำอาหารนั้นมีหลายรายการ ทั้งรายการทำอาหารที่ถ่ายทำรายการในสตูดิโอ เช่น รายการอร่อยเลิศกับคุณหิรัญ รายการกินอยู่คือ และรายการทำอาหารที่ไปถ่ายทำรายการถึงแหล่งวัตถุดิบ เช่น รายการภัตตาคารบ้านทุ่ง รายการ Foodwork

รายการ Foodwork เป็นรายการทำอาหารในแบบฟิวชั่นที่ทำให้การทำอาหารเป็นเรื่องง่าย และผู้ดำเนินรายการ คือ บุญสมิทธิ์ พุกกะณะสุต (เชฟบู๊ค) ที่จะไปหาวัตถุดิบท้องถิ่นตามแหล่งต่าง ๆ แล้วนำกลับมาทดลองและคิดค้นเมนูใหม่ ๆ โดยรายการดังกล่าวออกอากาศทางช่อง Thai PBS ทุกวันอาทิตย์ เวลา 17.05-17.30 น. และออกอากาศครั้งแรกเมื่อวันอาทิตย์ที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลาเกือบ 9 ปี รายการอาหารดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงกระบวนการในการเตรียมวัตถุดิบท้องถิ่น ที่มีการสาธิตขั้นตอนการทำอาหารท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่น ซึ่งรายการนำเสนอวัตถุดิบท้องถิ่นหรือตามชุมชนมาประกอบอาหารจากแหล่งวัตถุดิบในท้องถิ่นและทำอาหารท้องถิ่นโดยคนท้องถิ่น ทำอาหารจานใหม่โดยใช้วัตถุดิบท้องถิ่น และในปี 2564 นี้ รายการได้มีการปรับรูปแบบและวิธีการนำเสนอ โดยจะพาไปยังชุมชนต่าง ๆ และนำเสนออาหารจากร้านหรือแหล่งต่าง ๆ ที่เป็นรู้จักและขึ้นชื่อในพื้นที่หรือแหล่งชุมชนที่จัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งรูปแบบรายการที่กล่าวมานั้นมีความสอดคล้องกับนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เกี่ยวกับทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนรายการนี้ด้วยเช่นกัน

เมื่อปี 2563 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้นำเสนอทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศไทยด้วยกลยุทธ์หลัก 3 ประการคือ การสร้างความมั่นใจในคุณค่าของแบรนด์ไทยโดยส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ทั้งการดำเนินการและการสื่อสาร การนำเสนอสินค้าและบริการที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทยที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม

และสินค้า และการขยายกลุ่มเป้าหมายคนไทยให้หันมาสนใจประสบการณ์การท่องเที่ยวและคุณค่าจากการท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น และนอกจากกลยุทธ์หลักที่กล่าวมานั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยังมีแนวทางในการส่งเสริมการตลาด 5 แนวทาง หรือ “5 Go” ได้แก่ Go High คือ กลุ่มตลาดที่สนใจคุณค่ามากกว่าราคา Go New Customer คือหากกลุ่มลูกค้าใหม่ในพื้นที่เดิมและในพื้นที่ใหม่ Go Local คือ การท่องเที่ยววิถีถิ่นเพื่อให้เข้าถึงชุมชนทั้งเมืองหลักและเมืองรอง Go Low Season คือ การชูความเป็นไทยที่เป็นประเทศแห่งการเกษตรกรรม ที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่โดยเชื่อมโยงกับ Gastronomy ที่เป็นสินค้าหลัก และสุดท้าย Go Digital คือการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือเพื่อเข้าถึงกลุ่มลูกค้าในวงกว้างมากขึ้น (TAT Review Magazine, 2563: ออนไลน์)

สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิถีถิ่น คือ อาหารท้องถิ่น เนื่องจากอาหารดังกล่าวเป็นอาหารที่มีความเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นนั้น ๆ เนื่องด้วยเป็นอาหารที่คนในท้องถิ่นได้นำเอาวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประกอบอาหาร โดยอาศัยภูมิปัญญาของตนที่ได้จากการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวในการได้มาซึ่งวัตถุดิบเหล่านั้น แต่ไม่ได้เป็นการทำลายระบบนิเวศของชุมชน นอกจากวัตถุดิบที่มีเฉพาะถิ่นแล้ว การปรุงรสชาติอาหารของแต่ละถิ่นก็แตกต่างกันออกไป จึงทำให้เราได้เห็นถึงวัฒนธรรมด้านอาหารที่โดดเด่นเฉพาะของคนในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น ๆ

เมื่อเป็นเช่นนี้การเชิญชวนให้เยี่ยมชมวิถีถิ่นโดยใช้อาหารท้องถิ่นจึงเป็นส่วนสำคัญในการเชิญชวนให้ไปท่องเที่ยวในชุมชน ประกอบกับสถานการณ์ในปัจจุบันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid-19) ส่งผลให้นักท่องเที่ยวในชุมชนต่าง ๆ ลดน้อยลง การมุ่งเชิญชวนให้มาท่องเที่ยวในชุมชน และให้มาทำกิจกรรมในชุมชน การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนผ่านวัตถุดิบและอาหารในท้องถิ่น จึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะกระตุ้นเศรษฐกิจระดับชุมชนได้ อีกทั้งการนำวจนกรรมซึ่ง John Austin ได้ให้สาระสำคัญว่าผู้พูดไม่ได้เพียงใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายแต่ยังใช้ภาษาเพื่อกระทำสิ่งต่าง ๆ วจนกรรมเป็นเรื่องการใช้ภาษาไม่ใช่เรื่องของการพิสูจน์ความเป็นจริงเท็จ และได้แบ่งถ้อยคำออกเป็น 2 ประเภท คือ ถ้อยคำแสดงความเป็นจริงเท็จ (constatives) เป็นถ้อยคำที่ตัดสินค่าความจริงเท็จได้ และใช้พรรณนาหรือบอกเล่า และถ้อยคำบ่งการกระทำ (performatives) เป็นถ้อยคำที่ตัดสินค่าความจริงเท็จไม่ได้ และไม่ใช่เพียงพรรณนา แต่การกล่าวถ้อยคำถือว่าเป็นการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มาใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับถ้อยคำการเชิญชวนเพื่อให้ไปเที่ยวชุมชนในรายการดังกล่าว จึงจะแสดงให้เห็นถึงการสื่อความหมายหรือแนวคิดที่บ่งบอกถึงเจตนาที่แสดงถึงความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติของผู้พูดที่มีต่อเรื่องราวต่าง ๆ ที่ใช้ในการสื่อสารที่เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยถ้อยคำที่ใช้สื่อสารถูกกระทำหรือสื่อออกมาด้วยความตั้งใจหรือกระทำด้วยเจตนาที่ต้องการสื่อความหมายบางอย่างออกมา โดยเกิดความเข้าใจในความหมายของคำพูดที่ผู้พูดกล่าวออกไป (กฤษดาพรรณ หงส์ดามรงค์ และธีรณัฐ โชคสุวนิช, 2551: 94)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้วิจัย พบว่า มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับรายการอาหาร เช่น งานวิจัยของศิวพร เรืองขนาบ (2547) ศึกษาเรื่องการศึกษาวิเคราะห์รายการทำอาหาร

ทางโทรทัศน์: รายการ "หมึกแดง 'ส เวลด์'" งานวิจัยของเอ็งอริน สายจันทร์ (2553) ศึกษาเรื่อง บทบาทของรายการอาหารทางโทรทัศน์ในการสืบทอดวัฒนธรรมอาหาร งานวิจัยของกฤษฎี สุรนครินทร์ (2557) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์สัมพันธสารของรายการโทรทัศน์ ภัตตาคารบ้านทุ่ง งานวิจัยของ MengWei และ จันทรสุดา ไชยประเสริฐ (2564) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์สารคดีโทรทัศน์ “ตามอำเภอใจ” พ.ศ. 2563 งานวิจัยของพัฒน์ นกชัยภูมิ และคณะ (2562) ศึกษาเรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมในพาดหัวโฆษณาสินค้าประเภทอาหารในประเทศฝรั่งเศส จะเห็นได้ว่างานวิจัยวัฒนธรรมเกี่ยวกับรายการอาหารยังไม่มีผู้ใดศึกษาด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาวัฒนธรรมการเชิญชวนเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนในรายการ Foodwork ว่ามีการใช้วัฒนธรรมอย่างไรที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับเจตนาในการสื่อสารเพื่อเป็นการแนะนำหรือโปรโมทชุมชนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอาหารในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการเชิญชวนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนในรายการ “Foodwork”

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยในกรอบแนวคิดวัจนกรรม (speech acts) ของจอห์น อาร์ เซอร์ล (John R. Searle) ซึ่งเซอร์ลได้จำแนกกลุ่มวัจนกรรมตามเจตนาของผู้พูด โดยยึดการกระทำการกระทำเป็นหลัก วิธีทำให้แบ่งการกระทำได้โดยใช้การพูดออกเป็น 5 ประเภท (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, 2549) ได้แก่

1. การกล่าวความจริง (Representative) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดทำให้ตนเองถูกผูกมัดอยู่กับความเป็นจริง (truth) ของประพจน์ (asserting) การสรุป (concluding) การบรรยายหรือการพรรณนา (describing) การคาดการณ์ (anticipating) ฯลฯ ผมขออธิบายเรื่องนี้ด้วยตัวเอง
2. การกล่าวชี้แนะ (Directive) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดพยายามกำหนดให้ผู้รับสารกระทำบางสิ่งบางอย่าง เช่น การสั่ง (ordering) การขอร้อง (requesting) การถาม (questioning)
3. การกล่าวผูกพัน (Commissive) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดผูกมัดตัวเองต่อการกระทำในอนาคต เช่น การสัญญา (promising) การข่มขู่ (threatening) การยื่นข้อเสนอหรือการเสนอตัว (offering)
4. การกล่าวแสดงออก (Expressive) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดกล่าวแสดงความรู้สึกหรือทัศนคติบางอย่างหรือบางเรื่อง เช่น การขอบคุณ (thanking) การขอโทษหรือการขออภัย (apologizing) การต้อนรับ (welcoming) การแสดงความยินดี (congratulating)
5. การกล่าวประกาศ (Declaration) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดกล่าวถ้อยคำที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่าง จัดเป็นการกระทำที่ผู้พูดต้องการให้ผู้อื่นได้รับรู้ เช่น การขับไล่ออกจากศาสนา หรือสังคมของชุมชน หรือการคว่ำบาตร (excommunicating) การประกาศสงคราม (declaring war) การตั้งชื่อ (christening) การไล่ออกจากงาน (firing from employment) การคัดค้าน (objecting)

การแต่งตั้ง (appointing)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวัจนกรรม รายการอาหาร และการท่องเที่ยวเชิงอาหาร โดยผู้วิจัยได้นำวรรณกรรมดังกล่าวมาเป็นแนวทางวิเคราะห์ผลการวิจัย ดังนี้

พัฒน์นรี นกชัยภูมิ และคณะ (2562) ศึกษาเรื่อง การศึกษาวัจนกรรมในพาดหัวโฆษณาสินค้าประเภทอาหารในประเทศฝรั่งเศส จากเว็บไซต์ www.lillil.fr จำนวน 33 ข้อความ จาก 21 รายการสินค้า ระหว่างวันที่ 1 เมษายน ถึง 31 สิงหาคม 2560 โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีวัจนกรรมของ John R. Searle ผลการศึกษาพบว่าวัจนกรรมที่ใช้มากที่สุด คือ วัจนกรรมบรรยายเหตุการณ์เชิงยืนยัน รองลงมาคือวัจนกรรมกำหนดเหตุการณ์เชิงสั่ง เพราะการโฆษณาสินค้าเชิงอาหารสามารถใช้ประโยคบอกเล่าความจริงที่เป็นข้อมูลในเชิงยืนยันหรือคาดการณ์ เพื่อโน้มน้าวหรือกระตุ้นผู้บริโภคโดยไม่ต้องเป็นการชักนำเสมอไป และการใช้วัจนกรรมเพื่อนำเสนอและเผยแพร่ออกสู่ผู้บริโภคนั้นมีความสำคัญต่องานโฆษณาเนื่องจากการสื่อสารผ่านถ้อยคำเพื่อให้เกิดการกระทำบางอย่าง

เอื้องอริน สายจันทร์ (2553) ศึกษาเรื่อง บทบาทของรายการอาหารทางโทรทัศน์ในการสืบทอดวัฒนธรรมอาหาร โดยใช้ทฤษฎีหน้าที่นิยม แนวคิดการสื่อสารและวัฒนธรรม แนวคิดสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาแห่งอาหาร และแนวคิดการวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ จำนวน 25 รายการ ผลการศึกษาพบว่า การนำเสนอของรายการโทรทัศน์มี 9 องค์ประกอบ คือ เนื้อหารายการ รูปแบบรายการ รูปแบบการนำเสนอ ผู้ดำเนินรายการ ผู้ร่วมรายการ อาหาร อุปกรณ์เครื่องครัว โฆษณาแฝง และสถานที่ถ่ายทำที่มีความสอดคล้องกับทุกบทบาทของรายการอาหารทางโทรทัศน์ที่พบทั้งหมด 9 บทบาท คือ นำเสนอความรู้เกี่ยวกับอาหาร ให้ความบันเทิง สอนวิธีการทำอาหาร ยกย่องสถานภาพบุคคลในสังคม โฆษณาและประชาสัมพันธ์สินค้า แนะนำร้านอาหารและแหล่งขายอาหาร ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุดิบอาหาร แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว และส่งเสริมอาชีพเกี่ยวกับอาหาร ส่วนบทบาทที่พบในทุกรายการคือ นำเสนอความรู้เกี่ยวกับอาหารในหลายมิติ และเกี่ยวพันกับวัจนกรรมวัฒนธรรมอาหาร และสัญชาติของอาหาร ทำให้มีการสืบทอดวัฒนธรรมอาหารไทย เผยแพร่ไปสู่คนอื่น ๆ ทั่วประเทศ และทำให้วัฒนธรรมอาหารต่างชาติเผยแพร่มายังประเทศไทย

ภกษฎ์ สุรนครศรีรินทร์ (2557) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์สัมพันธสารของรายการโทรทัศน์ ภัตตาคารบ้านทุ่ง โดยใช้แนวคิดองค์ประกอบเหตุการณ์สื่อสาร ตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารของ มูเรียล ซาวิลล์-ทรอยก์ จำนวน 3 ตอน ได้แก่ ตอน “กระเจี๊ยบเขียว” ตอน “ไก่ดำ” และตอน “กล้วยตานี” ผลการศึกษาพบว่า รายการโทรทัศน์ภัตตาคารบ้านทุ่งเป็นรายการประเภทสารคดีที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องวัตถุดิบพื้นบ้าน และนำวัตถุดิบนั้นมาประกอบอาหารในบรรยากาศที่เป็นกันเองเพื่อให้ผู้ชมรายการที่อาศัยอยู่ในเมืองทราบถึงคุณค่าของวัตถุดิบพื้นบ้าน และที่มาของอาหาร แกรับเชิญในแต่ละตอน คือผู้ที่มีความรู้ในวัตถุดิบพื้นบ้านเป็นอย่างดีเนื่องจากเป็นผู้ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ด้วยตนเอง และสถานที่ถ่ายทำรายการเป็นสถานที่จริงที่มีการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ เนื้อหาในแต่ละตอน

จะให้ความรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบและวิธีการประกอบอาหาร ลำดับวัจน-อวัจนกรรมในรายการจึงแบ่งได้เป็น 2 ช่วงคือ ช่วงให้ความรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบ และช่วงให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาหาร ระหว่างที่ให้ความรู้จะมีชุดวัจน-อวัจนกรรมพูดคุยนอกประเด็นแทรกอยู่เสมอ เพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ในรายการ นอกจากนี้รายการโทรทัศน์ภัตตาคารบ้านทุ่งมีการกำหนดบทบาทของผู้ร่วมเหตุการณ์ที่ชัดเจน คือผู้ดำเนินรายการจะมีหน้าที่ในการกล่าวเปิดและปิดรายการ และถามคำถามในประเด็นต่าง ๆ แล้ว แขกรับเชิญจะเป็นผู้ตอบคำถามในส่วนดำเนินรายการ ลักษณะผลัดที่พบมีทั้งผลัดเดี่ยวและกลุ่มของผลัด ตามหลักของคู่ถ้อยคำ ลักษณะในการดำเนินรายการจะมีชุดวัจน-อวัจนกรรมพูดคุยนอกประเด็นแทรกอยู่ทั่วทั้งรายการ อีกทั้งผู้ดำเนินรายการมีการใช้ภาษาที่เรียบง่ายเป็นกันเองและใช้คำที่สัมผัสคล้องจองกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัจนกรรม
2. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัจนกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายการอาหาร และกำหนดกลุ่มข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและคัดเลือกข้อมูล
 - 3.1 การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลรายการ Foodwork ซึ่งเป็นรายการย้อนหลังช่อง Thai PBS จาก <https://program.thaipbs.or.th/Foodwork> ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน 2564
 - 3.2 การคัดเลือกข้อมูล ผู้วิจัยคัดเลือกข้อมูลจากรายการ Food work จำนวน 18 ตอน โดยจะคัดเลือกข้อมูลเฉพาะตอนที่มีการถ่ายทำที่มีการลงพื้นที่หรือชุมชนเท่านั้น
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจัดหมวดหมู่กลุ่มข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้านวัจนกรรมตามกรอบแนวคิดของ John R. Searle และหาคำร้อยละของถ้อยคำที่ปรากฏว่ามีถ้อยคำประเภทใดปรากฏมากและน้อยตามลำดับ
5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยจึงได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ดังนี้

เชิญชวน หมายถึง จูงใจให้เกิดความสนใจในสิ่งที่นำเสนอและต้องการให้ทำตามที่นำเสนอ

ชุมชน หมายถึง สถานที่ถ่ายทำรายการที่คนในท้องถิ่นร่วมกันนำวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาเป็นส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน

หน่วยของถ้อยคำ หมายถึง กลุ่มคำที่เป็นส่วนหนึ่งของถ้อยคำสามารถสื่อสารเจตนาสารได้ โดยใช้บริบทช่วยในการตีความสาร มีโครงสร้างประกอบด้วยภาคประธานที่บางครั้งอาจละไว้ และภาคแสดง

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยวัจนกรรมการเชิญชวนเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนในรายการ “Foodwork” พบว่ามีการใช้วัจนกรรมการเชิญชวนเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนทั้งหมด 149 ถ้อยคำ และจำแนกถ้อยคำตามกลุ่มวัจนกรรมตามแบบของ John R. Searle ได้ 3 กลุ่ม โดยเรียงลำดับกลุ่มวัจนกรรมตามความถี่ที่ปรากฏ ได้แก่ กลุ่มกล่าวความจริง กลุ่มกล่าวชี้แนะ และกลุ่มกล่าวแสดงออก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. วัจนกรรมกลุ่มกล่าวความจริง (Assertives)

วัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าวความจริง เป็นกลุ่มถ้อยคำที่ผู้พูดต้องการบอกรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่มีความน่าสนใจ พบลักษณะของถ้อยคำที่ใช้ในวัจนกรรมกลุ่มกล่าวความจริง จำนวน 90 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 60.40 ได้แก่ การบรรยาย การยืนยัน และการเปรียบเทียบ ดังนี้

วัจนกรรมกลุ่มกล่าวความจริง	จำนวน (ถ้อยคำ)	ร้อยละ
1.1 การบรรยาย	65	72.22
1.2 การยืนยัน	13	14.45
1.3 การเปรียบเทียบ	12	13.33
รวม	90	100

1.1 การบรรยาย เป็นถ้อยคำที่พิธีกรกล่าวถึงรายละเอียดโดยรอบ และประสบการณ์ของตัวผู้พูดเอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและต้องการให้ผู้ชมรายการได้ทราบถึงรายละเอียดและมุมมองความคิดของผู้พูดที่มีต่อสิ่งเหล่านั้น พบวัจนกรรมการบรรยาย จำนวน 65 ถ้อยคำ ดังตัวอย่าง

พิธีกร: “ความอร่อยจริง ๆ มันอยู่ที่กันคุณผู้ชมคือ ลักษณะของน้ำตาลมันใหม่ แล้วมันเลยกลายเป็นเกรียม และหอมที่กันอร่อยมาก ที่มะท่าไม้หวาน เนื้อฉ่ำแน่นมากจริง ๆ”

(คอยรุดดิน บ้านลำต้นกล้วย: 2 พฤษภาคม 2564)

จากตัวอย่างถ้อยคำข้างต้น คือ ถ้อยคำของพิธีกรที่กล่าวบรรยายถึงความอร่อยของขนมหม้อแกงเผือกบะปั่วหรือขนมหม้อแกงถั่วหนองจอก พิธีกรได้กล่าวว่าความอร่อยของขนมหม้อแกงโบราณอยู่ที่กันขนมที่ได้จากการอบด้วยเตาอบแบบสมัยโบราณ โดยใช้กาบมะพร้าวเป็นเชื้อเพลิงแทนเตาอบ แบบสมัยใหม่ จึงทำให้น้ำตาลที่อยู่กันขนมมีความเกรียมเกิดเป็นกลิ่นหอมของน้ำตาล และทำให้ขนมอร่อยมากยิ่งขึ้น ส่วนตัวขนมก็ไม่ได้หวานมากเกินไป อีกทั้งเนื้อขนมที่ทำจากถั่ว นั้นก็มีความแน่นมากกว่าขนมหม้อแกงทั่วไป ขนมหม้อแกงโบราณนี้เป็นของชาวมุสลิม ที่อาศัยอยู่ที่ชุมชนคอยรุดดิน เขตหนองจอก จังหวัดกรุงเทพมหานคร

1.2 การยืนยัน เป็นถ้อยคำที่พิธีกรกล่าวอย่างตั้งใจเพื่อให้ผู้ชมรายการมั่นใจได้ว่าสิ่งที่กล่าวไปนั้นเป็นความจริง เป็นสิ่งที่ผู้ชมรายการจะได้มาสัมผัส รู้สึก หรือได้รับประสบการณ์เช่นเดียวกันกับประสบการณ์ของผู้พูดที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ พบวัจนกรรมการยืนยัน จำนวน 13 ถ้อยคำ ดังตัวอย่าง

พิธีกร: “มาสัมผัสวิถีชีวิตแบบชุมชนนะครับ ประมงพื้นบ้าน อาหารพื้นถิ่น ในแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวนะครับ และรับประกันว่าคุณจะประทับใจกลับไปอย่างแน่นอนครับ”

(ชาชิมิกกลางทะเล: 10 มกราคม 2564)

จากตัวอย่างถ้อยคำข้างต้น คือ ถ้อยคำของพิธีกรที่ต้องการกล่าวยืนยันว่าหากผู้ชมรายการได้มาสัมผัสบรรยากาศ วิถีชีวิตของชาวเลที่ประกอบอาชีพประมงแบบพื้นบ้าน รับประทานอาหารพื้นถิ่นอร่อย ๆ ที่ได้วัตถุดิบสด ๆ จากทะเล ได้แก่ ปลาหมึกกะตอย ปลาหมึกหอม ปลาหลังเขียว ปลาข้างเหลือง ปลาสากหรือปลาน้ำดอกไม้ และปลานกกระจอกหรือปลาบิน อีกทั้งมีกรรมวิธีการปรุงอาหารแบบพื้นบ้าน ที่ถือว่าเป็นวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนกับที่ไหน ซึ่งผู้ชมรายการจะได้รับความประทับใจเหมือนกับประสบการณ์ที่พิธีกรได้สัมผัสจากการท่องเที่ยว เรียนรู้ และรับประทานอาหารแบบชาวเลที่เกาะช้างได้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

1.3 การเปรียบเทียบ เป็นถ้อยคำที่พิธีกรกล่าวเปรียบเทียบรสชาติ กลิ่น ลักษณะ และส่วนผสมของอาหารที่ได้รับประทานในแต่ละท้องถิ่นว่ามีความเหมือนหรือความแตกต่างจากอาหารอื่น ๆ หรือท้องถิ่นอื่น ๆ อย่างไร โดยเป็นการเปรียบเทียบจากประสบการณ์ของผู้พูดเอง เพื่อให้ผู้ชมรายการได้มีความรู้สึกร่วมหรือจินตนาการลักษณะและรสชาติของอาหารในท้องถิ่นตามได้ พบวัจนกรรมการเปรียบเทียบ จำนวน 12 ถ้อยคำ ดังตัวอย่าง

พิธีกร: “หือ อร่อยเหมือนน้ำพริกคลุกข้าวหอม ๆ หอมกลิ่นกะลามะพร้าวนะครับ แล้วก็มะพร้าว แล้วก็มันมีความเค็ม ความมันที่ได้จากกะปิ แล้วรสหวานมันทำให้เข้ากับมะพร้าวได้ดีนะครับแม่ อร่อยมากครับคุณผู้ชม ยังไงต้องมาลองชิมกันให้ได้ นะครับ”

(วาวะ...ใต้เดือนทะเล : 18 เมษายน 2564)

จากตัวอย่างถ้อยคำข้างต้น คือ ถ้อยคำของพิธีกรที่กล่าวเปรียบเทียบเคยเจที่เป็นอาหารของชาวประมงพื้นบ้าน กับน้ำพริกอื่น ๆ ว่าเวลารับประทานเคยเจคลุกกับข้าวสวยร้อน ๆ นั้นมีกลิ่นหอมอร่อยเหมือนกับเวลารับประทานน้ำพริกคลุกข้าว และได้เสริมอีกว่าเคยเจมีกลิ่นหอมของกะลามะพร้าวที่ได้จากการนำเคยเจไปทาบาง ๆ ที่ด้านในของกะลามะพร้าวแล้วนำไปย่างไฟอ่อน ๆ เวลารับประทานได้ความเค็ม ความมันจากกะปิ และมีความหวานที่เข้ากันได้เป็นอย่างดีกับเนื้อมะพร้าวขูดที่เป็นส่วนผสม

หากใครที่ชอบรับประทานน้ำพริกคลุกข้าวสวยร้อน ๆ ก็สามารถไปลองรับประทานกันได้ที่ชุมชนบ้านมตะนอย อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

2. วัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ (Directives)

วัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ เป็นกลุ่มถ้อยคำที่ผู้พูดต้องการให้ผู้ชมรายการกระทำการบางอย่างด้วย ผู้พูด พบลักษณะของถ้อยคำที่ใช้ในวัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ จำนวน 42 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 28.19 ได้แก่ การแนะนำ การขอร้อง และการเตือน ดังนี้

วัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ	จำนวน (ถ้อยคำ)	ร้อยละ
1. การแนะนำ	32	76.20
2. การขอร้อง	5	11.90
3. การเตือน	5	11.90
รวม	42	100

2.1 การแนะนำ เป็นถ้อยคำที่แสดงเจตนาของพิธีกรที่ต้องการกล่าวกำหนดให้ผู้ชมรายการมาลิ้มลองอาหารพื้นบ้านของคนในชุมชน หรือมาเที่ยวในชุมชน เพื่อให้ผู้ชมรายการจะได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น ๆ โดยส่วนใหญ่จะใช้คำว่า “ต้อง” หรือ “ต้องมา...เลย” ประกอบในถ้อยคำเพื่อเพิ่มน้ำหนักของถ้อยคำและความต้องการของผู้พูด พบวัจนกรรมการแนะนำ จำนวน 32 ถ้อยคำ ดังตัวอย่าง

พิธีกร: “ที่เกาะช้างที่จังหวัดตราด เป็นแหล่งปูทะเลที่สดและเยอะมาก และที่สำคัญ

เขабอกว่า ราคาถูกมาก ที่นี่ถ้าใครชอบกินปูทะเล ต้องมาที่นี่เลย”

(เที่ยวเกาะช้างได้: 17 มกราคม 2564)

จากตัวอย่างถ้อยคำข้างต้น คือ ถ้อยคำของพิธีกรที่กล่าวแนะนำผู้ชมรายการให้มาเที่ยวที่เกาะช้าง จังหวัดตราด โดยได้กล่าวว่าที่เป็นที่ที่เหมาะสมกับผู้ชอบทานปูทะเล เพราะที่เกาะแห่งนี้มีระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของปูทะเลจำนวนมาก จึงทำให้ปูทะเลราคาถูกมากกว่าที่อื่น ๆ พิธีกรจึงอยากให้ผู้ชมรายการได้มาที่เกาะช้าง จังหวัดตราด

2.2 การขอร้อง เป็นถ้อยคำที่แสดงเจตนาของพิธีกรที่ต้องการกล่าวโน้มน้าวให้ผู้ชมรายการกระทำการบางอย่าง เพื่อให้ผู้ชมรายการจะได้รับประโยชน์จากสิ่ง ๆ นั้นหรือสถานที่นั้น ๆ ใช้ถ้อยคำว่า “อยากให้มา หรือ อยากให้...มา” และคำลงท้ายประโยคประกอบในถ้อยคำเพื่อโน้มน้าว พบวัจนกรรมการขอร้อง จำนวน 5 ถ้อยคำ ดังตัวอย่าง

พิธีกร: “ไม่น่าเชื่อว่าจากกรุงเทพฯ มาไม่ถึง 1 ชั่วโมง มาถึงที่อำเภอสองพี่น้อง นะครับ ที่นี่จะมีวิถีชีวิตที่เป็นธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นท้องทุ่งนาสวย ๆ หรือว่าปลา ธรรมชาติ ที่ยังมีให้จับเยอะมาก แล้วก็อาหารอร่อย ๆ ให้ชิม โดยเฉพาะปลาหมำ ซึ่งมีที่เดียวในโลกนะครับ อย่างไรก็ตามก็อยากให้ลองมาเที่ยวกันนะครับ ที่บ้านแม่ พระประจักษ์นะครับ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี”

(ปลาหมำ: 11 เมษายน 2564)

จากตัวอย่างถ้อยคำข้างต้น คือ ถ้อยคำของพิธีกรที่กล่าวขอร้องผู้ชมรายการให้มา ลองเที่ยวที่บ้านแม่พระประจักษ์ เพราะต้องการให้ผู้ชมรายการได้มาเห็นทุ่งนาสวย ๆ ปลาในธรรมชาติ ที่มีมากมายและสามารถจับมาประกอบอาหารได้ อีกทั้งยังมีอาหารอร่อย ๆ ให้ได้ชิมกัน โดยเฉพาะ ปลาหมำที่ได้จากการนำปลามาหมักด้วยเกลือและสับปะรด เป็นวิธีการนำปลามาแปรรูปด้วยภูมิปัญญา ของชาวบ้าน ซึ่งมีที่เดียวในโลกมาลองรับประทานได้ที่บ้านแม่พระประจักษ์ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

2.3 การเตือน เป็นถ้อยคำที่พิธีกรกล่าวถึงสิ่งที่คุณชมรายการไม่ควรพลาด ทั้งอาหารที่เป็นของดี ของเด็ด หรือของประจำท้องถิ่น หรือสถานที่ที่เป็นจุดเด่น เมื่อได้มาท่องเที่ยวในชุมชนนั้น ๆ พบว่าฉันทนาการเตือน จำนวน 5 ถ้อยคำ ดังตัวอย่าง

พิธีกร: “ได้เส้นมาเป็นทีไรบร๊วยแล้วนะครับ ผมก็พร้อมไปเจอกับสุดยอดมีอวาง อันดับหนึ่ง ที่ทำขนมจีนมากกว่า 65 ปี ที่บอกเลยว่า สูตรนี้ห้ามพลาดครับ เห็นเขาบอกว่า แม่นี่เป็นมีอวางอันดับหนึ่งเรื่องขนมจีนน้ำยา”

(ขนมจีนน้ำยาใต้: 9 พฤษภาคม 2564)

จากตัวอย่างถ้อยคำข้างต้น คือ ถ้อยคำของพิธีกรที่ต้องการกล่าวเตือนผู้ชมรายการว่า ขนมจีนน้ำยาปลาสูตรของภาคใต้ของแม่ศรีนางนี้ห้ามพลาด เพราะหลาย ๆ คนบอกว่าแม่ศรีนาง เป็นสุดยอดมีอวางอันดับหนึ่งในเรื่องการทำขนมจีน ที่ทำมานานมากกว่า 65 ปีแล้ว เพราะขายขนมจีน น้ำยามาตั้งแต่อายุ 15 ปี ซึ่งสามารถรับประทานกันได้ทั้งศูนย์ศิลปะวิถี อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

3. วัจนกรรมกลุ่มกล่าวแสดงออก (Expressives)

วัจนกรรมกลุ่มกล่าวแสดงออก เป็นกลุ่มถ้อยคำที่บ่งบอกอารมณ์ความรู้สึกและทัศนคติ ของผู้พูดที่มีต่ออาหาร พบลักษณะของถ้อยคำที่ใช้ในวัจนกรรมกลุ่มกล่าวแสดงออก คือ การชื่นชม เป็นถ้อยคำที่พิธีกรกล่าวถึงอาหาร หรือสถานที่ โดยเป็นการกล่าวแสดงความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้นว่ามีความดี งามอย่างไรหรือมากน้อยเพียงใด พบวัจนกรรมการเปรียบเทียบ จำนวน 12 ถ้อยคำ ดังนี้

วัจนกรรมกลุ่มกล่าวแสดงออก	จำนวน (ถ้อยคำ)	ร้อยละ
การชื่นชม	17	100
รวม	17	100

พิธีกร: “ไม่หวานมาก ข้าวเม่ากรอบจนไม่รู้เลยว่าเอาไปคลุกกับน้ำตาล หรือน้ำเคลือบมาแล้ว เหมือนข้าวเม่าที่คั่วใหม่ ๆ คุณผู้ชม กรอบแล้วหอม เวลากินข้าวเม่ามันเป็นรสหนึ่ง แล้วพอกัดไปโดนเต้าหู้ มันจะไม่มีรสชาติเลยนะ แต่มันจะกรอบมันก็จะไปติดกับรสจัด ๆ ของข้าวเม่า เคี้ยวไปเจอถั่ว มันจะมัน แล้วพอกัดไปเจอกุ้งแห้งมันจะเค็ม คือมันเป็นของว่างที่ดูธรรมดา แต่ถ้าคุณได้กินแล้ว เชื่อเถอะว่า รสชาติมันมหัศจรรย์ สุดยอด คุณผู้ชม หากินยากมาก”

(ของอรรย่าย่านบางกอกน้อย: 28 มีนาคม 2564)

จากตัวอย่างถ้อยคำข้างต้น คือ ถ้อยคำของพิธีกรที่กล่าวชื่นชมรสชาติของข้าวเม่าหมี ซึ่งเป็นอาหารว่างที่หากินได้ยากมากในปัจจุบัน ว่าแม้จะเป็นอาหารว่างธรรมดา ๆ แต่มีรสชาติที่มหัศจรรย์ เพราะเวลารับประทานข้าวเม่าหมี เมื่อเคี้ยวไปโดนตัวข้าวเม่าคั่วใหม่ ๆ ที่ถูกเคลือบด้วยน้ำปรง ก็เป็นรสหนึ่ง กัดไปโดนเต้าหู้ที่มีความกรอบแม้จะไม่มีรสชาติซึ่งทั้งสองอย่างนี้สามารถตรึงรสจัด ๆ ของรสชาติน้ำที่นำมาคลุกได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังได้ความมันจากถั่วคั่วและความเค็มจากกุ้งแห้ง สามารถไปรับประทานสูตรต้นตำรับนี้กันได้ทั้งที่พิธีกรนักท่องเที่ยวกลุ่มชุมชนตรอกข้าวเม่า ที่เขตบางกอกน้อย จังหวัดกรุงเทพมหานคร

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวัจนกรรมการเชิญชวนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนในรายการ “Foodwork” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัจนกรรมการเชิญชวนเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนในรายการ Foodwork โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีวัจนกรรมของ John R. Searle วิเคราะห์และแบ่งกลุ่มประเภทของถ้อยคำ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มวัจนกรรมเพื่อเชิญชวนให้มาท่องเที่ยวในชุมชนที่พิธีกรใช้มากที่สุด คือ วัจนกรรมกลุ่มกล่าวความจริง รองลงมาคือ วัจนกรรมกลุ่มกล่าวชื่นชม และ น้อยที่สุดคือ วัจนกรรมกลุ่มกล่าวแสดงออก ดังตาราง

กลุ่มวัจนกรรม	จำนวน (ถ้อยคำ)	ร้อยละ (ของถ้อยคำ)	ลักษณะ ของถ้อยคำ	จำนวน (ถ้อยคำ)	ร้อยละ (ของกลุ่มวัจนกรรม)
กลุ่มกล่าวความจริง	90	60.40	การบรรยาย	65	72.22
			การยืนยัน	13	14.45
			การเปรียบเทียบ	12	13.33
กลุ่มกล่าวชื่นชม	42	28.19	การแนะนำ	32	76.20
			การขอร้อง	5	11.90
			การเตือน	5	11.90
กลุ่มกล่าวแสดงออก	17	11.41	การชื่นชม	17	77.27

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พบวัจนกรรมกลุ่มกล่าวความจริง เป็นกลุ่มวัจนกรรมที่พบมากที่สุด พบทั้งหมด 90 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 60.40 ได้แก่ วัจนกรรมการบรรยาย จำนวน 65 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 72.22 วัจนกรรมการยืนยัน จำนวน 13 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 14.45 และวัจนกรรมการเปรียบเทียบ จำนวน 12 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 13.33 กลุ่มวัจนกรรมที่พบรองลงมา คือ วัจนกรรมกลุ่มกล่าวชื่นชม พบทั้งหมด 42 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 28.19 ได้แก่ วัจนกรรมการแนะนำ จำนวน 32 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 76.20 วัจนกรรมการขอร้อง จำนวน 5 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 11.90 และวัจนกรรมการเตือน จำนวน 5 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 11.90 และกลุ่มวัจนกรรมที่พบน้อยที่สุด คือ วัจนกรรมกลุ่มกล่าวแสดงออก พบทั้งหมด 17 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 11.41 ได้แก่ วัจนกรรมการชื่นชม จำนวน 17 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 100

ผลการศึกษาวัจนกรรมการเชิญชวนเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนในรายการ “Foodwork” ทำให้เห็นว่าการกล่าวเชิญชวนในลักษณะดังกล่าวมีส่วนสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy) ที่ผู้ชมรายการหรือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชมรายการจะมีแรงจูงใจในการไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น แหล่งชุมชน งานเทศกาล หรือร้านอาหารที่มีเอกลักษณ์ด้านอาหาร ไม่ว่าจะเป็นการไปตามหาวัตถุดิบของดีชุมชน ภูมิปัญญาหรือเคล็ดลับในการประกอบอาหารของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของผู้คนในท้องถิ่นนั้นได้อย่างชัดเจน

ดังนั้นวัจนกรรมที่พิธีกรกล่าวเชิญชวนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนในรายการ “Foodwork” จึงมีเนื้อหาของถ้อยคำที่เป็นการนำเสนอโดยใช้วัตถุดิบที่หาได้ในชุมชน ของดีของเด่นประจำท้องถิ่น อาหารพื้นบ้าน หรือแม้กระทั่งภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาหาร ถือว่าเป็นการเชิญชวนให้ผู้ชมรายการมาท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหาร อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าการใช้วัจนกรรมเชิญชวนนี้มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอและสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชนที่จะช่วยส่งเสริมและกระตุ้น

การท่องเที่ยว รวมถึงยังเป็นการกระตุ้นระบบเศรษฐกิจภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังชุมชนต่าง ๆ ได้อีกทางหนึ่งด้วย

อภิปรายผล

ผลการศึกษาการใช้วัจนกรรมการเชิญชวนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนในรายการ “Foodwork” พบว่า ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับสมมติฐานกล่าวคือ พบการใช้วัจนกรรมกลุ่มกล่าวความจริง วัจนกรรมกลุ่มกล่าวชื่นชม และวัจนกรรมกลุ่มกล่าวแสดงออก โดยวัจนกรรมกลุ่มกล่าวความจริงที่เป็นถ้อยคำซึ่งใช้ในการบรรยายข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูล การยืนยันความเป็นจริงของข้อมูลตามความเป็นจริงให้ผู้ชมได้รับรู้ข้อมูลเพิ่มเติมจากฐานความรู้เดิมที่ผู้ชมมีอยู่ ส่วนวัจนกรรมกลุ่มชื่นชมเป็นกลุ่มวัจนกรรมที่แสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่าพิธีกรต้องการให้ผู้ชมกระทำการอะไรกับสิ่งที่พิธีกรกล่าวถึงด้วยการแนะนำ และขอร้องให้ทำ เพื่อประโยชน์ต่อผู้ชมเป็นการโน้มน้าวผู้ชมให้รู้สึกอยากมาท่องเที่ยว เพราะจุดประสงค์ของรายการหนึ่ง คือ เพื่อต้องการสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น โดยใช้อาหารเป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวตามลักษณะของรายการที่เป็นรายการอาหาร และวัจนกรรมกลุ่มกล่าวแสดงออกเป็นการกล่าวความรู้สึก หรือทัศนคติของผู้พูดที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ทำให้ผู้ชมได้เข้าใจหรือรู้สึกอยากทำสิ่งนั้น เพราะรายการอาหาร เป็นรายการที่ต้องแสดงออกให้ผู้ชมได้รับรู้ว่าอาหารที่รับประทานมีรสชาติเป็นอย่างไร และมีอะไรที่เป็นจุดเด่นของอาหาร

จากผลการจำแนกกลุ่มวัจนกรรมดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าวัจนกรรมที่พบมีความสอดคล้องกับลักษณะและเนื้อหาของรายการที่นำเสนอข้อมูลที่เป็นจริงให้แก่ผู้ชมรายการ เนื่องจากรายการดังกล่าวเป็นรายการอาหารที่พิธีกรต้องการมุ่งเน้นการนำเสนอลักษณะอาหารที่โดดเด่น ทั้งยังมีความน่าสนใจด้านวัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหาร รูปลักษณ์ของอาหาร และรสชาติของอาหารที่ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชน เพราะวัตถุดิบ รูปลักษณ์อาหาร และรสชาติของอาหารนั้นสามารถสื่อสารความเป็นชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนได้ด้วย จึงทำให้ผู้ชมรายการดังกล่าวรู้สึกอยากลองทำอาหาร หรือลองมาสัมผัสบรรยากาศวิถีชีวิต และความเป็นกันเองของคนในชุมชน

นอกจากนี้ผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพัฒน์นรี นกชัยภูมิ และคณะ (2562) ที่พบวัจนกรรมบรรยายเหตุการณ์ และวัจนกรรมกำหนดในงานโฆษณา เนื่องจากในการโน้มน้าวหรือกระตุ้นผู้บริโภคในงานโฆษณาประเภทอาหารสามารถใช้การบอกเล่าข้อมูลจริงให้กับผู้บริโภคโดยไม่จำเป็นต้องโฆษณาในเชิงชื่นชมหรือใช้วัจนกรรมการชื่นชม เพื่อเชิญชวนหรือโน้มน้าวผู้บริโภคเสมอไปอีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเอื้องอริน สายจันทร์ (2553) ที่ได้กล่าวถึงประเด็นบทบาทของรายการอาหารทางโทรทัศน์ว่ามีบทบาทในการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ แนะนำร้านอาหารและแหล่งขายอาหาร ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุดิบอาหาร แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ส่งเสริมอาชีพเกี่ยวกับอาหาร และนำเสนอความรู้เกี่ยวกับอาหาร และงานวิจัยของกฤษฎี สุรนครินทร์ (2557) ยังได้กล่าวถึงรูปแบบรายการอาหารทางโทรทัศน์ว่า ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องวัตถุดิบพื้นบ้าน และนำวัตถุดิบนั้นมาประกอบอาหาร

ในบรรยากาศที่เป็นกันเอง เพื่อให้ผู้ชมรายการที่อาศัยอยู่ในเมืองทราบถึงคุณค่าของวัตถุดิบพื้นบ้าน และที่มาของอาหารท้องถิ่น ซึ่งรูปแบบรายการอาหารทางโทรทัศน์นี้ ทำให้เกิดการสืบทอดและเผยแพร่ วัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นไปสู่ผู้คนทั่วประเทศได้

วัฒนธรรมเชิงชนวนที่พบมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับเนื้อหาและรูปแบบของรายการ โดยมีการนำเสนอแหล่งวัตถุดิบท้องถิ่น วิธีการปรุงอาหาร และร้านอาหารดั้งเดิมประจำท้องถิ่น อีกทั้งยังมีการนำเสนอบรรยากาศการรับประทานอาหารแบบดั้งเดิมและบรรยากาศแบบย้อนยุค ที่ทำให้เห็นถึง วิถีชีวิตและวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ของคนในท้องถิ่นและชุมชน ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงอาหาร อีกทั้งยังโน้มน้าวและดึงดูดความสนใจให้กับผู้ชมรายการได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

ศึกษารายการอาหารโดยใช้มุมมองหรือกรอบแนวคิดด้านคติชนวิทยา มานุษยวิทยาหรือศาสตร์ อื่น ๆ เพื่อมีมิติครอบคลุมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎี สุรนครินทร์. (2557). **การวิเคราะห์สัมพันธสารของรายการโทรทัศน์ ภัตตาคารบ้านทุ่ง**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กฤษดาวรรณ หงส์ดามรงค์ และธีรณัฐ โชคสุวนิช. (2551). **วิจัยปฏิบัติการ**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- TAT Review Magazine. (2563). **การนำเสนอทิศทาง การส่งเสริมการท่องเที่ยว ของ ททท. ปี 2563**. ค้นเมื่อ กันยายน 14, 2564 จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/tourism-direction-2020/>
- พัฒน์นรี นกชัยภูมิ และคณะ. (2562). **การศึกษาวัฒนธรรมในพาดหัวโฆษณาสินค้าประเภทอาหารในประเทศไทยฝรั่งเศส. ใน การประชุมวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติ สรรพศาสตร์ สรรพศิลป์ ประจำปี 2562** (27-28 มิถุนายน หน้า 496-507). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Meng Wei และจันท์สุดา ไชยประเสริฐ. (2564). **การวิเคราะห์สารคดีโทรทัศน์ “ตามอำเภอจาน” พ.ศ. 2563. ใน การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12** (15 มกราคม หน้า 424-433). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- รายการ Foodwork. (2564). **ขนมจีนน้ำยาใต้**. ค้นเมื่อ ตุลาคม 5, 2564, จาก <https://program.thaipbs.or.th/Foodwork/episodes/78234>
- _____. (2564). **ของอร่อยย่านบางกอกน้อย**. ค้นเมื่อ ตุลาคม 5, 2564, จาก <https://program.thaipbs.or.th/Foodwork/episodes/77150>

- รายการ Foodwork. (2564). **คอยรูดตีน บ้านลำตันกล้วย**. ค้นเมื่อ ตุลาคม 5, 2564, จาก <https://program.thaipbs.or.th/Foodwork/episodes/78070>
- _____. (2564). **ชาชิมิกกลางทะเล**. ค้นเมื่อ ตุลาคม 5, 2564, จาก <https://program.thaipbs.or.th/Foodwork/episodes/75103>
- _____. (2564). **เที่ยวเกาะช้างใต้**. ค้นเมื่อ ตุลาคม 5, 2564, จาก <https://program.thaipbs.or.th/Foodwork/episodes/75275>
- _____. (2564). **ปลาหมึก**. ค้นเมื่อ ตุลาคม 5, 2564, จาก <https://program.thaipbs.or.th/Foodwork/episodes/77512>
- _____. (2564). **วาระ...ไล่เดือนทะเล**. ค้นเมื่อ ตุลาคม 5, 2564, จาก <https://program.thaipbs.or.th/Foodwork/episodes/77515>
- ศิวพร เรืองชนาบ. (2547). **การศึกษาวิเคราะห์รายการทำอาหารทางโทรทัศน์: รายการ "หมึกแดง" ส เวิลด์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- สุจริตลักษณ์ ดีผดุง. (2549). **วัจนปฏิบัติศาสตร์เบื้องต้น**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เอื้องอริน สายจันทร์. (2553). **บทบาทของรายการอาหารทางโทรทัศน์ในการสืบทอดวัฒนธรรมอาหาร**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Factors affecting the Work Achievements of Personnel's Bureau of Academic
Administration and Development Khon Kaen University

ฐิณารัตน์ คำเมือง¹

Thiyarat Kammaung

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัญหาการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการจำแนกเป็น ปัจจัยด้านองค์การ ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากร และปัจจัยด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ รวบรวมข้อมูลจากประชากรจำนวน 53 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้แก่ มีการปรับปรุงอาคารสถานที่ทำงานและเกิดปัญหาฝุ่นละออง บุคลากรขาดทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศ และบุคลากรขาดแรงกระตุ้นจูงใจให้ทำกิจกรรมหรือชิ้นงานให้ได้ผลลัพธ์ที่สูงสุดเต็มศักยภาพของบุคลากร

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากร จำแนกเป็นปัจจัยด้านองค์การโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.34$, S.D.=0.50) ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากรโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.35$, S.D.= 0.39) และปัจจัยด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$, S.D.=0.79)

คำสำคัญ: ปัจจัย บุคลากร การทำงาน ความสำเร็จ

Abstract

The objective of this research was to study the problems of working conditions of the Office of Academic Administration and Development personnel and the factors affecting the work Achievements of the Office of Academic Administration and Development personnel, classified into organizational This research personnel development factors development and compensation and welfare factors. is quantitative

¹นักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Student, Bachelor of Public Administration Program in Public Administration, Khon Kaen University.

research. Data was collected from 53 people. The instrument used to collect data was a questionnaire, analyzed by percentage, mean, and standard deviation. The results of the research showed that:

1. The working condition problems from the Office of Academic Administration and Development personnel In Khon Kaen University, including improvements the surrounding workplace causing dust, personnel's lacking foreign language communication skills and personnel's lacking the motivation to manage activities or work to achieve maximum results with the online their performance.

2. Factors affecting the work achievement of personnel classified as: Overall organizational factors were at the highest level ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.50). The overall personnel development factor was at the highest level ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.39). The overall compensation and welfare factors were at a high level ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.79).

Keywords: *Factors, Personnel, Work, Success*

บทนำ

ความสำเร็จในการทำงานเป็นการที่บุคลากรรับรู้ถึงผลลัพธ์เชิงบวกที่เกิดขึ้นจากการที่บุคลากรในองค์กรได้ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามตำแหน่งงานและส่งผลให้องค์กรมีความก้าวหน้าและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่บุคลากรและองค์กรกำหนดขึ้น (วิชุดา จิวประพันธ์, 2553: 2) ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานขององค์กรประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การกำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน ลักษณะขององค์กร ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจในการทำงาน จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กร

องค์กรจะกระทำการกิจหลักให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพนั้น หน่วยงานจำเป็นจะต้องมีบุคลากรซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณภาพในปริมาณที่เหมาะสมกับงาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงจัดเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารงาน เพราะบุคลากรเป็นผู้จัดหาและใช้ทรัพยากรบริหารอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงิน วัสดุอุปกรณ์และการจัดการซึ่งถ้าองค์กรเริ่มต้นด้วยการมีบุคลากรที่ดีมีความสามารถ ปัจจัยด้านอื่น ๆ ก็จะได้ตามไปด้วย และเมื่อทำการศึกษาข้อมูลองค์กรที่ประสบความสำเร็จและได้รับรางวัลการบริหารสู่ความเป็นเลิศ (TQC) จากสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ พบว่ามีจำนวน 5 องค์กร ได้แก่ กลุ่มธุรกิจการตลาด บริษัท บางจาก คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร บริษัท พีทีที

แอลเอ็นจี จำกัด และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศมี 4 ประการ ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง 2) ความผูกพันของคนในองค์กรและวัฒนธรรมองค์กร 3) การสร้างทัศนคติที่ดีให้แก่บุคลากรทุกระดับในการเรียนรู้ พัฒนา และปรับปรุงคุณภาพในการทำงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 4) การถ่ายทอดนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่ครอบคลุมทุกส่วนงาน เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนไปด้วยกัน ทั้งนี้การตั้งเป้าหมายและแผนปฏิบัติการระดับส่วนงานให้ตอบสนองกลยุทธ์ แผนปฏิบัติ และตัวชี้วัด ควรสื่อสารจากบุคลากรไปถึงผู้บริหารโดยให้ข้อมูลย้อนกลับและข้อคิดเห็นเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุง ทบทวนแผน กลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการที่ได้กำหนดจากการประชุมในระดับต่าง ๆ (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2564: ออนไลน์)

ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาการดำเนินงานขององค์กร การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นการดำเนินการที่เกี่ยวกับการจัดหา การพัฒนา การใช้ประโยชน์ และการธำรงรักษาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร เพราะฉะนั้นจึงถือได้ว่าบุคคลในองค์กรเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดขององค์กรเพื่อทำให้สามารถปฏิบัติงานได้เป็นผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร (สิริรัตน์ หุ่นสินธุ์, เฉลิมพงศ์ มีสมนัย และจำเนียร ราชแพทยาคม, 2563: 140) แต่อย่างไรก็ดีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงานและปัจจัยองค์กรที่มีส่วนกระทำต่อผู้ปฏิบัติงาน กล่าวคือ ถ้าผู้ปฏิบัติงานมีความสุข มีความพึงพอใจในการทำงาน แล้วการปฏิบัติงานก็จะเป็นไปอย่างมุ่งมั่นตั้งใจและความกระตือรือร้นที่จะทำงานให้ดีขึ้น แต่ก็ยังมีปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้ผู้ทำงานมีทัศนคติที่ไม่ดีต่องาน งานนั้นขาดความก้าวหน้างานไม่มั่นคง ปัญหานี้เกิดขึ้นได้กับทุก ๆ องค์กร หากองค์กรใดเกิดปัญหาการลาออกของผู้ทำงานมากและมีอัตราเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี อาจส่งผลให้องค์กรนั้นไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล (วิชุดา จิวประพันธ์, 2553: 2)

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นส่วนงานเทียบเท่าคณะ โดยมีภาระหน้าที่เพื่อให้บริการและสนับสนุนการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยขอนแก่น และจากประกาศมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับที่ 2736/2561) เรื่อง การแบ่งหน่วยงานและหน่วยงานย่อยภายในสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ ประกาศ ณ วันที่ 3 ตุลาคม 2561 โดยให้กองบริหารงานสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ ประกอบด้วย (1) งานบริการและทะเบียนการศึกษา (2) งานบริหารและสารสนเทศ (3) งานรับเข้าและการตลาด และ (4) งานหลักสูตรและสหกิจศึกษา ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการจึงมีภารกิจและหน้าที่แตกต่างกันไปตามตำแหน่งและสายงาน โดยแต่ละสายงานต้องมีความรู้เฉพาะด้านและการใช้ทักษะการทำงานที่หลากหลาย เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น จากการสัมภาษณ์บุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่ค่อนข้างมีแรงจูงใจในการทำงานน้อยและขาดความกระตือรือร้น ส่งผลให้บุคลากรไม่ประสบความสำเร็จในการหน้าที่การงาน (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 ตุลาคม 2564)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการปฏิบัติงานของบุคลากรและเพื่อค้นหาว่าปัจจัยด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์อะไรบ้างที่มีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการพัฒนาบุคลากรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ จำแนกเป็น ปัจจัยด้านองค์การ ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากร และปัจจัยด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงสภาพปัญหาการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ จำแนกเป็น ปัจจัยด้านองค์การ ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากร และปัจจัยด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ

ขอบเขตเวลา ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2564 ถึง 29 ตุลาคม พ.ศ. 2564

ขอบเขตพื้นที่ สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ อาคารพิมลกลกิจ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มีกรอบแนวคิดในการวิจัยที่พัฒนามาจากงานวิจัยของ วิชุดา จิวประพันธ์ (2553: 6) และโชคชัย วันดี (2560: 3) โดยพิจารณาจากปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงาน จำแนกเป็น ปัจจัยด้านองค์การ ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากร และปัจจัยด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ซึ่งมีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

บุคลากร หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ในสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการมหาวิทยาลัยขอนแก่น
การทำงาน หมายถึง การทำกิจกรรมหรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือตามเป้าหมายที่ต้องการ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ หมายถึง สภาพหรือเงื่อนไขที่ทำให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายหรือได้ผลเป็นที่พึงพอใจตามที่องค์กรกำหนดไว้ จำแนกเป็น ปัจจัยด้านองค์การ ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากร และปัจจัยด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ

ความสำเร็จในการทำงาน หมายถึง ความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายหรือได้ผลเป็นที่พึงพอใจตามที่องค์กรกำหนดไว้ โดยวัดจากตัวบ่งชี้ของการปฏิบัติงานที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งมีเกณฑ์การวัดผลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ
2. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการจำแนกเป็น ปัจจัยด้านองค์การ ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากร และปัจจัยด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรในสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการมหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 53 คน โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด (ศุภกร ถือธรรม, 2563: 28) สรุปดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรของสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

กลุ่มงาน	จำนวนประชากร (คน)
1. กลุ่มงานบริหารและสารสนเทศ	16
1.1 กลุ่มงานแผนยุทธศาสตร์และประกันคุณภาพ	2
1.2 กลุ่มงานบริหารและธุรการ	7
1.3 กลุ่มงานทรัพยากรบุคคล	1
1.4 กลุ่มงานคลังและพัสดุ	6
2. กลุ่มงานบริการและทะเบียนการศึกษา	11
2.1 กลุ่มงานทะเบียนและทะเบียนการศึกษา	2

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรของสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ต่อ)

2.2 กลุ่มงานตรวจสอบและติดตามผลการศึกษา	3
2.3 กลุ่มงานอุทธรณ์โทษทางวิชาการ	1
2.4 กลุ่มงานบริการทางการศึกษา	5
3. งานรับเข้าและการตลาด	13
3.1 กลุ่มงานบุคคลเข้าศึกษา	3
3.2 กลุ่มงานสารสนเทศการรับเข้าศึกษา	2
3.3 กลุ่มงานการตลาด	2
3.4 กลุ่มงานเทคโนโลยีสารสนเทศและวิทยาการข้อมูล	6
4. งานหลักสูตรและสหกิจศึกษา	13
4.1 กลุ่มงานหลักสูตร	5
4.2 กลุ่มงานทะเบียนเรียน	5
4.3 กลุ่มงานสหกิจวิชาการ	1
4.4 กลุ่มงานสหกิจศึกษา	2
รวมทั้งสิ้น	53

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา กลุ่มงานที่รับผิดชอบ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และประสบการณ์การใช้งานเบื้องต้น

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งเป็นคำถามปลายปิด ให้เลือกเติมเครื่องหมายถูกหน้ากลุ่มข้อความที่กำหนดให้สมบูรณ์ตามความเป็นจริง ตามหลักการของลิเคิร์ท (Liker's scale)

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ใช้ข้อความแบบปลายเปิด เพื่อให้ทราบว่ามีปัญหาใดที่ส่งผลให้บุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการประสบความสำเร็จในการทำงาน

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

3.2 ศึกษาหลักเกณฑ์และแนวทางการสร้างเครื่องมือ โดยยึดกรอบแนวคิดเพื่อให้ครอบคลุมปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และประยุกต์ข้อคำถามมาจากการวิจัยของ วิชุดา จิวประพันธ์ (2553: 6) และโชคชัย วันดี (2560: 3) โดยพิจารณาจากปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการทำงาน จำแนกเป็น ปัจจัยด้านองค์การ ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากร และปัจจัยด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ

3.3 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาสร้างเป็นแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ด้านโครงสร้าง และด้านภาษา ให้ได้ข้อคำถามที่ครอบคลุมแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามหรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 1.00

3.4 นำคำถามที่รับการตรวจสอบแล้ว จัดทำเป็นแบบสอบถามเพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าภาคสนามต่อไป

4. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยก่อนนำไปใช้ด้วยการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามหรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC: Index of item objective congruence) ของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้ค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามหรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 1.00

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามจากบุคลากรในสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 53 คน ซึ่งเป็นประชากรในการศึกษาแล้วดำเนินการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

5.2 นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามจาก 53 คน นำมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ครบถ้วน แล้วนำไปสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงสถิติ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเลือกตอบ วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรทั้ง 3 ด้าน ปัจจัยด้านองค์การ ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากร และปัจจัยด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการในสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า นำมาแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยทำเป็นรายข้อ

และภาพรวมคะแนนการประเมินผล โดยพิจารณาคะแนนจากอันตรภาคชั้น มีหลักเกณฑ์และสูตรในการหาค่า ดังนี้

$$\begin{aligned}\text{พิสัย} &= \frac{\text{คะแนนมากที่สุด} - \text{คะแนนน้อยที่สุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= \frac{4}{5} \\ &= 0.80\end{aligned}$$

ซึ่งแปลผลแต่ละระดับค่าคะแนน (ธนภุต แซ่ไคว้, 2557: 25) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายความว่า ระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายความว่า ระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายความว่า ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายความว่า ระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายความว่า ระดับน้อยที่สุด

6.3 การวิเคราะห์สภาพปัญหาในการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่นที่เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. บุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 62.7 มีอายุระหว่าง 36 – 40 ปีจำนวน 21 คน เป็นร้อยละ 39.6 มีการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 28 คน ร้อยละ 52.8 ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานอยู่ในกลุ่มงานบริหาร และสารสนเทศ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 30.2 และมีอายุการทำงาน 10 ขึ้นไป จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 45.3

2. สภาพปัญหาการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้แก่ มีการปรับปรุงอาคารสถานที่ทำงานและเกิดปัญหาฝุ่นละออง บุคลากรขาดทักษะการสื่อสาร ภาษาต่างประเทศ และบุคลากรขาดแรงกระตุ้นใจให้ทำกิจกรรมหรือชิ้นงานให้ได้ผลลัพธ์ที่สูงสุด เต็มศักยภาพของบุคลากร

3. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากร จำแนกเป็น

3.1 ปัจจัยด้านองค์การโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่า บุคลากรมีบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน ($\bar{X} = 4.64$, S.D.= 0.23) รองลงมาคือ บุคลากรทราบกฎระเบียบภายในองค์การอย่างชัดเจนและปฏิบัติงานได้ถูกต้อง ($\bar{X} = 4.40$, S.D.= 0.31)

และน้อยที่สุด บุคลากรได้รับการจัดสรรทรัพยากรในการทำงานอย่างเพียงพอและเหมาะสม ($\bar{X} = 4.17$, S.D.= 0.48) และบุคลากรได้รับการสนับสนุนในการฝึกอบรมทั้งจากภายในและภายนอกสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ($\bar{X} = 4.17$, S.D.= 0.37)

3.2 ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากรโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่าบุคลากรสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D.= 0.28) รองลงมาคือบุคลากรได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานและร่วมงานกับเพื่อนร่วมงานเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D.= 0.36) และน้อยที่สุด เพื่อนร่วมงาน ในองค์กรมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D.= 0.40)

3.3 ปัจจัยด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ ค่าตอบแทนมีความเหมาะสมกับงานที่ได้รับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.00$, S.D.= 0.75) รองลงมา ค่าตอบแทนมีความเหมาะสมกับความสามารถของบุคลากร ($\bar{X} = 3.98$, S.D.= 0.70) และน้อยที่สุด สวัสดิการที่บุคลากรได้รับตรงกับความต้องการของบุคลากรและครอบครัว ($\bar{X} = 3.74$, S.D.= 0.87) และปัจจัยอื่นที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำงาน ได้แก่ ขวัญและกำลังใจให้บุคลากร ความก้าวหน้าในอาชีพและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาการทำงานของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้แก่ 1.1) มีการปรับปรุงอาคารสถานที่ทำงานและเกิดปัญหาฝุ่นละออง สอดคล้องกับ ศิลาลักษณ์ โกรฟ และคณะ (2564: 4) ที่ระบุว่า บุคลากร ในสถานศึกษา เช่น อาจารย์ เจ้าหน้าที่ธุรการ งานเอกสารต่าง ๆ ที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ในห้องทำงานหากห้องทำงานไม่มีประสิทธิภาพในการควบคุม PM2.5 เท่ากับว่าบุคลากรทางการศึกษาเหล่านี้ได้ มีความเสี่ยงต่อการรับสัมผัส PM 2.5 1.2) บุคลากรขาดทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศ สอดคล้องกับ ณัฐญา หุ่นน้อย (2561: ง) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาและความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของพนักงานไทย: กรณีศึกษา บริษัท บีซีเนส ออนไลน์ จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า พนักงานมีปัญหาการไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษในการพูดในชีวิตประจำวัน (100%) การไม่มีความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษ (66%) การไม่รู้คำศัพท์ (50%) การไม่รู้ไวยากรณ์ (25%) และการไม่มีความรู้ด้านการใช้ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับสินค้าและบริการ (25%) และผลการทดสอบความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษโดยรวมแล้วความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของพนักงานบริษัท BOL อยู่ในระดับเริ่มต้น และ 1.3) บุคลากรขาดแรงกระตุ้นใจให้ทำกิจกรรมหรือชิ้นงานให้ได้ผลลัพธ์ที่สูงสุดเต็มศักยภาพของบุคลากร สอดคล้องกับสุกานดา จันทร์ปรงตน (2561: 1) ที่ระบุว่าในการปฏิบัติงานมักพบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานภายในไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากบุคลากรขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากร จำแนกได้ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านองค์การโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่า บุคลากรมีบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน ($\bar{X} = 4.64$, S.D.= 0.23) รองลงมาคือ บุคลากรทราบกฎระเบียบภายในองค์การอย่างชัดเจนและปฏิบัติงานได้ถูกต้อง ($\bar{X} = 4.40$, S.D.= 0.31) และน้อยที่สุดบุคลากรได้รับการจัดสรรทรัพยากรในการทำงานอย่างเพียงพอและเหมาะสม ($\bar{X} = 4.17$, S.D.= 0.48) และบุคลากรได้รับการสนับสนุนในการฝึกอบรมทั้งจากภายในและภายนอกสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ($\bar{X} = 4.17$, S.D.= 0.37) สอดคล้องกับ Beatrice, Lagat & Odunga (2018: 6) ที่ระบุว่า บุคลากรที่รู้หน้าที่ของตนเองและทราบระเบียบขององค์กร จะสามารถประสานงานได้ดีและนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน (Mabai & Hove, 2020: 2673) ซึ่งในการปฏิบัติงานควรมีการวางโครงสร้างโดยแบ่งสายการบังคับบัญชาไว้อย่างชัดเจน บุคลากรปฏิบัติงานตามคำสั่งมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบตามกรอบมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง โดยมีทักษะ ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของตนเอง ปฏิบัติงานตามกฎหมาย ระเบียบของหน่วยงาน มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติงานทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานมีความถูกต้อง (สุกานดา จันทร์ปรุณตน, 2561: 6) โดยธานี มาลาศรี (2554: 11) กล่าวว่า ในการพัฒนาองค์การ จำเป็นต้องมีกระบวนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบภายในองค์การ โดยบุคลากรทุกระดับในองค์การ มีการวางแผนล่วงหน้าและกำหนดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันเพื่อให้องค์การสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเหมาะสม และสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนพัฒนาบุคลากร ให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานและมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง (ขอติยะ หมดตะเหล็บ, 2560: 20)

2.2 ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากรโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่า บุคลากรสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D.= 0.28) รองลงมาคือ บุคลากรได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานและร่วมงานกับเพื่อนร่วมงานเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D.= 0.36) และน้อยที่สุด เพื่อนร่วมงาน ในองค์กรมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D.= 0.40) สอดคล้องกับ Pasha, Hamid & Shahzad (2016: 72) ที่ระบุว่า ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ การได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานและร่วมงานกับเพื่อนร่วมงานเป็นปัจจัยที่สะท้อนถึงความสำเร็จในการทำงาน ดังที่ Carrasquel (2019) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมและการทำให้พนักงานรู้สึกผูกพันกับงานและองค์กรคือเครื่องมือสำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถเพิ่มผลผลิตได้ การทำให้บุคลากรได้รับการพัฒนาและสามารถรับรู้ความสำเร็จของตนเองในด้านหน้าที่การงาน โดยพิจารณาได้จากการได้เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งงาน การขึ้นเงินเดือน การมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงาน หัวหน้างานและบุคคลอื่น ๆ ในองค์กร รวมไปถึงการที่บุคคลได้ทำงานที่มีความหลากหลายมีส่วนร่วมในงานได้อย่างเต็มที่มิอิสระในการทำงาน ก่อให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจในงานที่ทำล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำงาน (พชร สุลักษณ์อนวัช, 2559: 14)

2.3 ปัจจัยด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ ค่าตอบแทนมีความเหมาะสมกับงานที่ได้รับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.00$, S.D.= 0.75) รองลงมา ค่าตอบแทนมีความเหมาะสมกับความสามารถของบุคลากร ($\bar{X} = 3.98$, S.D.= 0.70) และน้อยที่สุด สวัสดิการที่บุคลากรได้รับตรงกับความต้องการของบุคลากรและครอบครัว ($\bar{X} = 3.74$, S.D.= 0.87) และปัจจัยอื่นที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำงาน ได้แก่ ขวัญและกำลังใจให้บุคลากร ความก้าวหน้าในอาชีพและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม สอดคล้องกับ โชคชัย วันดี (2560: 9-14) ที่กล่าวว่า ค่าตอบแทนเป็นส่วนสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคคลทั้งผู้ที่สนใจที่มีความรู้ความสามารถ ให้เข้ามาร่วมงานกับองค์กร หรือพนักงานในองค์กรได้รับการตอบแทนที่ดีก็เป็นการสร้างแรงจูงใจให้มีความจงรักภักดีกับองค์กร มีความตั้งใจทำงาน เพื่อให้ได้งานที่มีประสิทธิภาพหรือทำงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายมีความสอดคล้องกับทฤษฎีค่าจ้างที่ยุติธรรม โดยทฤษฎีนี้มีความคิดว่า ค่าจ้างสามารถช่วยให้ผู้ทำงานดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเหมาะสม ใกล้เคียงกับลักษณะของงานที่ทำอยู่ หรืออยู่ในระดับเดียวกันกับระดับขั้นฐานะที่ดำรงชีพอยู่ โดยปัจจัยภายในองค์กรที่มีผลต่อการกำหนดค่าตอบแทน ได้แก่ นโยบายขององค์กร ความสามารถในการจ่าย ผลการปฏิบัติงาน ระดับอาวุโส ประสบการณ์ จังหวะ โอกาสที่ไม่ได้คาดการณ์มาก่อนล่วงหน้าแต่อาจจะเกิดเพราะความบังเอิญตามช่วงเวลาต่าง ๆ เช่น พนักงานตำแหน่งเดิมออกหรือเสียชีวิต และอิทธิพลในองค์กร สำหรับปัจจัยภายนอก ได้แก่ ระดับค่าตอบแทน ลักษณะ และความสำคัญของงาน ต้นทุนค่าครองชีพ อำนาจการต่อรอง และกฎหมายภาครัฐ โดย สาวิตรี ละครพล และคณะ (2563: 39) ได้สรุปว่า แรงจูงใจในการทำงานและความสามารถในการทำงานมีอิทธิพลทางบวกโดยตรงต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความรู้ความเข้าใจในงานที่ทำ ความสัมพันธ์กับบุคคลในที่ทำงาน และความมั่นคงก้าวหน้าในงาน (วันทณี วงศ์สวรรค์ และจุจิภาญจน์ สานนท์, 2563: 1)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปปฏิบัติ

1.1 ด้านองค์กร ควรมีการประชุมแลกเปลี่ยนและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรผ่านการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยวิทยากรภายในหน่วยงาน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของนโยบายการทำงาน กฎระเบียบและข้อปฏิบัติในการทำงาน และมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติงาน

1.2 ด้านบุคลากร ควรมีการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรอย่างสม่ำเสมอโดยให้บุคลากรมีการกำหนดเส้นทางความก้าวหน้าของแต่ละคนและวางแผนการพัฒนาตนเองในอนาคต

1.3 ด้านค่าตอบแทน ควรมีการจัดการค่าตอบแทนและสวัสดิการในลักษณะที่หลากหลาย นอกเหนือจากเงินเดือนและสิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากองค์กร ซึ่งอาจกำหนดเป็นรางวัลสำหรับ

ผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น หรือบุคลากรที่มีความโดดเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรมในการทำงาน เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิภาพในการทำงาน เพื่อค้นหา ระดับของวัฒนธรรมและแนวทางการพัฒนาองค์การให้มีสมรรถนะสูง

2.2 ควรทำการวิจัยแบบผสมผสานเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- โชคชัย วันดี. (2560). **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน บริษัททรัพย์ศรีไทย จำกัด (มหาชน) ฝ่ายคลังเอกสาร**. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด และการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.
- หมอดิยะ หมุดตะเหล็บ. (2560). **การบริหารองค์การเพื่อการพัฒนาสังคมของมูลนิธิศรัทธาชน เพื่อการศึกษาและเด็กกำพร้า**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ณัฐญา หุ่นน้อย. (2561). **ปัญหาและความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของพนักงาน ไทย: กรณีศึกษา บริษัท บีซิเนส ออนไลน์ จำกัด (มหาชน)**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธนกฤต แซ่โคว์. (2557). **ปัจจัยด้านองค์การที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการปฏิบัติงาน เพื่อรองรับเศรษฐกิจอาเซียนของกลุ่มอุตสาหกรรมแปรรูปเนื้อสัตว์ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ธานี มาลาศรี. (2554). **การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2564). **ถอดรหัสความสำเร็จ “3 องค์การ” นำกลยุทธ์สู่ความเป็นเลิศ**. ค้นเมื่อ เมษายน 11, 2565, จาก <https://www.prachachat.net/csr-hr/news-751136>
- พชร สุลักษณ์อนวัช. (2559). **ความสำเร็จในอาชีพ เขาวนอารมณ์ และความพึงพอใจในชีวิต โดยมีความภาคภูมิใจในตนเองเป็นตัวแปรสื่อ ของพนักงานระดับปฏิบัติการกรณีศึกษา: บริษัท โทรคมนาคมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วันทณี วงศ์สุวรรณ และรุจิภาญจน์ สานนท์. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัทประกันชีวิต กรณีศึกษาพนักงานบริษัทประกันชีวิตในเขตสีลมและเขตบางรัก. **วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชน**, 2 (2), 1-12.
- วิชุดา จิวประพันธ์. (2553). **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ปฏิบัติการเอกสารสัญญา ธนาครกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)**. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิลาลักษณ์ โกรฟ และคณะ. (2564). ฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM 2.5) ในอาคารและสถานศึกษา. **วารสารสิ่งแวดล้อม**, 25 (3), 1-9.
- ศุภกร ถือธรรม. (2563). **รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานด้านดิจิทัลของบุคลากรสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สาวตรี ละครพล และคณะ. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของพนักงานขายสำหรับองค์การธุรกิจผลิตยาแผนปัจจุบันในประเทศไทย. **วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 3 (3), 39-53.
- สิริรัตน์ ท่งสินธุ์, เฉลิมพงศ์ มีสมนัย และจำเนียร ราชแพทยาคม. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของบุคลากรเรือนจำกลางบางขวาง จังหวัดนนทบุรี. **วารสารพุทธมคัศศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม**, 5 (1), 138-148.
- สุกานดา จันทร์ปรงตน. (2561). **การพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมสำนักงานเขตลาดกระบัง**. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Beatrice, O. N., Lagat, C. & Odunga, R. (2018). Effect of organizational factors on employee performance in Kenyan Universities Campuses; a Case of Nakuru County. **Journal of Human Resource & Leadership**, 2 (3), 1-26.
- Carrasquel, P. (2019). **3 Crucial factors which influence employee productivity**. Retrieved December 25, 2021, from <https://www.sunlight.is/post/3-crucial-factors-which-influence-employee-productivity>
- Mabai, Z., & Hove, G. (2020). Factors affecting organisational performance: a Case of a human settlement department in South Africa. **Journal of Business and Management**, 8, 2671-2686.

Pasha, A. T., Hamid, K. B. A. & Shahzad, A. (2016). Factors affecting career success of employees in the Insurance Sector of Pakistan. **Advances in Social Sciences Research Journal**, 3 (11), 68-92.

ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกสหกิจทางรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่นในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

Problems and Obstacles in the Cooperative Education Practicum in Bachelor of
Public Administration Program at Khon Kaen University in COVID-19 Pandemic

นิภาพรณ เจนสันติกุล¹

Nipapan Jentsantikul

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และอุปสรรคในการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ของนักศึกษาที่ลงทะเบียนภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 77 คน คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 26 คน ได้แก่ หัวหน้าหน่วยงานหรือพี่เลี้ยงจำนวน 13 คน และนักศึกษาจำนวน 13 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกการนิเทศ แบบการประเมินของหน่วยงานที่ฝึกสหกิจศึกษา แบบการประเมินรายงานวิจัยสหกิจศึกษา แบบการประเมินผลการนำเสนอผลการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร และแบบการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมการปฐมนิเทศ และการเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร และแนวทางการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า 1. นักศึกษาส่วนใหญ่พบปัญหาการปฏิบัติงานในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 คือ สถานประกอบการหลายแห่งยกเลิกการรับนักศึกษาเข้าฝึก รูปแบบการปฏิบัติงานมีการปรับเปลี่ยนบ่อยครั้ง มีความเครียด และความกังวลกับผลการปฏิบัติงาน และขาดความเข้าใจในเรื่องการเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล 2. หัวหน้าหน่วยงานหรือพี่เลี้ยงส่วนใหญ่ ประเมินผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาผลทั้ง 13 คน อยู่ระหว่าง 40-50 คะแนน มีความต้องการให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน สามารถออกแบบหรือกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สำเร็จได้ และควรมีความรู้ด้านเทคโนโลยี

คำสำคัญ: สหกิจศึกษา รัฐประศาสนศาสตร โควิด-19

¹อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Lecture, Bachelor of Public Administration Khon Kaen University

Abstract

This article aims to study the problems and obstacles in cooperative education practicum in the Bachelor of Public Administration Program at Khon Kaen University in the COVID-19 pandemic of students, enrolling in the second semester of the academic year 2020, consisting of 77 students. Of those, 26 people were selected as purposive sampling namely 13 heads of departments or mentors, and 13 students. Data were collected by The supervision record form, an assessment form for cooperative education agencies, an assessment form for cooperative education research reports, an evaluation form for the presentation of the results of cooperative education training in public administration, and an assessment form for participation in orientation activities and preparation prior to cooperative education training in public administration, as well as interview guidelines, All data were analyzed by using the content analysis. The results of the study revealed that:

1. The majority of the students faced with operational problems during the COVID-19 pandemic due to many establishments cancellation of student internship. The operating style has shifted frequently. There was the anxiety and stress about working performance and lack of understanding of the use of statistics for data analysis.
2. Most department heads' or mentors' assessments of the suggested that student trainees should be more enthusiastic at work and performance 13 Students' trainees' working ranked between 40 and 50 points. They suggested that student trainees should be more enthusiastic at work and should be able to design or define operational guidelines for their work achievement and should have technological knowledge.

Keywords: *Co-operative Education, Public Administration, COVID-19*

บทนำ

การจัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษา เป็นการศึกษาร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับองค์กรผู้ใช้บัณฑิต เป็นระบบการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับจากสถานประกอบการอย่างมีระบบ โดยจัดให้มีการเรียนในสถานศึกษาร่วมกับการจัดให้นักศึกษาไปปฏิบัติงานจริงในองค์กร (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2558: 1; Jones, 2007: 263) โดยสหกิจศึกษาเป็นระบบการศึกษาที่จัดให้มีการปฏิบัติงานในสถานประกอบการอย่างมีระบบแบบแผน ทั้งนี้งานที่นักศึกษาสหกิจศึกษาไปปฏิบัติจะต้องตรงกับหลักสูตรที่นักศึกษาสหกิจศึกษาเรียนอยู่ และปฏิบัติงานเต็มภาคการศึกษา ระหว่างการปฏิบัติงานจะมีอาจารย์ไปนิเทศงาน และประเมินผล ซึ่งการนิเทศงานนักศึกษาสหกิจศึกษาเป็นส่วนหนึ่ง

ของการจัดการเรียนการสอนแบบสหกิจศึกษา (ญานีรัตน์ หาญประเสริฐ, 2555: 44; พาทิศ คงโสมมา, 2555: 19) กระบวนการสหกิจศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาแบ่งเป็น 3 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการก่อนออกปฏิบัติงานสหกิจศึกษา กระบวนการระหว่างปฏิบัติงานสหกิจศึกษา และกระบวนการหลังปฏิบัติงานสหกิจศึกษา โดยเฉพาะการนิเทศนักศึกษาสหกิจศึกษานั้นจะอยู่ในช่วงของกระบวนการระหว่าง การปฏิบัติงานสหกิจศึกษา โดยอาจารย์ที่ปรึกษาจะนัดหมายหัวหน้างานหรือพนักงานที่ปรึกษางาน เพื่อเข้านิเทศงาน ณ สถานประกอบการอย่างน้อย 2 ครั้ง เพื่อทำการประเมินผลการปฏิบัติงาน ของนักศึกษาสหกิจศึกษา หัวหน้างานหรือพนักงานที่ปรึกษางานของสถานประกอบการจะเป็น ผู้ประเมินผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาสหกิจศึกษาตามแบบฟอร์มการประเมินผลการปฏิบัติงาน ของนักศึกษาสหกิจศึกษา โดยสถานประกอบการที่ได้รับเอกสารจากมหาวิทยาลัยจะจัดส่งผลการประเมิน ดังกล่าวกลับไปให้มหาวิทยาลัยโดยผ่านทางนักศึกษาสหกิจศึกษาเมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติงาน (สมาคมสหกิจ ไทย, 2552 อ้างถึงใน พชรินทร์ เชื้อภักดี, รัชนิวรรณ ตั้งภักดี และบุญชู บุญลิขิตศิริ, 2560: 135)

ดังนั้น การจัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษาจึงเป็นการสนับสนุนแนวคิดการสร้างประสบการณ์ วิชาชีพให้กับนักศึกษา ซึ่งสามารถจำแนกได้ 2 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ และทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นสภาพจริง (Haddara & Skanes, 2007: 69) โดยมีสาระสำคัญ ของการจัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษาว่าควรมีการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ ของผู้เรียนในลักษณะการเน้นการสร้างให้เกิดประสบการณ์จริงในวิชาชีพสาขาต่าง ๆ เนื่องจากการเรียนรู้ ในสภาพจริงจะกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักการแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถใช้ความรู้ สู่การแก้ปัญหาในสภาพที่เกิดขึ้นจริง (อัศวศิริ ลาป้อ, 2560: 220; Estébanez, 2017: 1333; Thakral, 2017: 19)

อย่างไรก็ตามในช่วงระยะเวลาที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ทั่วโลก และในประเทศไทย พบว่า มีผลกระทบต่อเนื้ออย่างกว้างขวาง และเกิดการปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษา ที่ต้องดำเนินงานต่อมิให้หยุดชะงัก เพราะจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของนักเรียน และนักศึกษา ทั้งนี้รัฐบาลไทย ได้กำหนดให้มีจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์แทนการเข้าเรียนในชั้นเรียน โดยยึดหลัก “การมีเอกภาพ ด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ” เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะ และมีคุณภาพที่สอดคล้อง ตามหลักสูตรกำหนด โดยให้มีการแบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มรายวิชาสลับเวลาเรียนรู้แบบ Online หรือ On Air เพื่อลดภาระการจัดห้องเรียนในสถานศึกษาเนื่องจากสถานศึกษาหลายแห่งมีพื้นที่จำกัดไม่สามารถ ขยายห้องเรียนออกไปเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ทางสังคม (กรณิการ์ แสนสุภา และคณะ, 2563: 85) ส่งผลกระทบต่อการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นที่ต้องมี การปรับเปลี่ยนรูปแบบการฝึก และสถานที่ฝึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์ จากความเป็นมาดังกล่าว เป็นที่มาของการศึกษาสภาพปัญหา และอุปสรรคการฝึกสหกิจทางรัฐประศาสนศาสตร์ของหลักสูตร

รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เพื่อนำเสนอแนวทางการแก้ไขต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และอุปสรรคในการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

ประโยชน์ที่ได้รับ

ได้ข้อมูลสภาพปัญหา และอุปสรรคในการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เพื่อนำไปสู่การวางแผน และกำหนดแนวทางการแก้ไขต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย นักศึกษาจำนวน 13 คน หัวหน้าหน่วยงานหรือพี่เลี้ยงในหน่วยงานจำนวน 13 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบบันทึกการนิเทศ 6 คะแนน พิจารณาจากการสะท้อนผลการปฏิบัติงานของนักศึกษา 2) แบบการประเมินของหน่วยงานที่ฝึกสหกิจศึกษา 50 คะแนน 3) แบบการประเมินรายงานวิจัยสหกิจศึกษา 30 คะแนน พิจารณาจากสำคัญของเรื่องที่ศึกษา ทฤษฎีที่สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษา และการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดทำเอกสารอ้างอิง และความถูกต้องสมบูรณ์ของรายงาน 4) แบบการประเมินผลการนำเสนอผลการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ 10 คะแนน 5) แบบการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมการปฐมนิเทศ และการเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ 4 คะแนน และ 6) แนวทางการสัมภาษณ์

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย นำแนวทางการสัมภาษณ์พิจารณาคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความเที่ยงตรงของเนื้อหา เท่ากับ 1.00 โดยเป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ สำหรับแบบบันทึกการนิเทศแบบการประเมินของหน่วยงานที่ฝึกสหกิจศึกษา แบบการประเมินรายงานวิจัยสหกิจศึกษาแบบการประเมินผลการนำเสนอผลการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ และแบบการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมการปฐมนิเทศ และการเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นแบบที่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการบริหารหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต และคณะกรรมการบริหารระดับคณะ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ดำเนินการจัดระเบียบข้อมูล การให้รหัสข้อมูลผู้ให้ข้อมูล จำแนกกลุ่มข้อมูล และตีความข้อมูล และดำเนินการตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (ยาใจ พงษ์บริบูรณ์, 2555: 47; มณีศรีศรี พัฒนสมบัติสุข, 2564: 336)

สรุปผลการวิจัย

สภาพปัญหา และอุปสรรคในการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ในกระบวนการก่อนออกปฏิบัติงานสหกิจศึกษา กระบวนการระหว่างปฏิบัติงานสหกิจศึกษา และกระบวนการหลังปฏิบัติงานสหกิจศึกษา

1. ก่อนออกปฏิบัติงานสหกิจศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีการเตรียมความพร้อมเรื่องความรู้ด้านการเขียนหนังสือได้ตอบภายใน-ภายนอก การเขียนรายงานการประชุม ทักษะการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ เช่น ทักษะการวางแผน ทักษะการวิเคราะห์ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น โดยการเข้าร่วมกิจกรรมสัปดาห์ 4 คะแนน ซึ่งจากการสัมภาษณ์นักศึกษา พบว่า ไม่มีปัญหา และอุปสรรคก่อนออกปฏิบัติงานสหกิจศึกษา นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมการปฐมนิเทศ และการเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ตามกำหนดการ และเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด

ในส่วนของกระบวนการระหว่างปฏิบัติงานสหกิจศึกษา นักศึกษาได้เรียนรู้การปฏิบัติงานจริง การทำงานตามเวลา การปรับตัวให้ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มนุษยสัมพันธ์ วุฒิภาวะ ความอ่อนน้อมถ่อมตน การวางตัวให้เหมาะสม การฝึกความอดทนต่อความกดดัน ความละเอียด ความรอบคอบ และความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้ นักศึกษาจะต้องจัดทำรายงานสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ โดยพิจารณาจากลักษณะการปฏิบัติงาน และการบูรณาการความรู้จากที่ได้เรียนเพื่อกำหนดหัวข้อรายงาน การทบทวนวรรณกรรม ระเบียบวิธีการวิจัย การนำเสนอผลการวิจัย และอภิปรายผลการวิจัย พร้อมทั้งการให้ข้อเสนอแนะ ตลอดระยะเวลาในการฝึก และการจัดทำรายงาน นักศึกษาสามารถปรึกษาอาจารย์นิเทศได้ เมื่อจัดทำรายงานเสร็จสมบูรณ์ นักศึกษาจะต้องเตรียมความพร้อมสำหรับการสอบในขั้นตอนถัดไป

จากการสัมภาษณ์นักศึกษา พบว่า นักศึกษาพบปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการระหว่างปฏิบัติงานสหกิจศึกษา คือ 1) การปฏิบัติงานในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้นักศึกษาต้องปฏิบัติงานอย่างระมัดระวังป้องกันตนเองตามมาตรการสาธารณสุข และมาตรการของหน่วยงานที่กำหนด 2) รูปแบบการปฏิบัติงานมีการปรับเปลี่ยนบ่อยครั้ง และในช่วงที่มีการปฏิบัติงานที่บ้านต้องมีการสื่อสารผ่านการประชุมทางไกล ผ่าน Zoom หรือ Hangouts Meet หรือ Microsoft Teams ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้การใช้โปรแกรม นอกจากนี้ในระหว่างสื่อสารยังมีความยากด้านการใช้อุปกรณ์การสื่อสาร และด้วยความหลากหลายของวัยบุคลากร และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารที่แตกต่างกัน ทำให้การสื่อสารเกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมายมีความคลาดเคลื่อน

เข้าใจไม่ตรงกัน การทำงานมีความล่าช้า และไม่ตรงตามที่กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3) นักศึกษามีความเครียด และความกังวลกับผลการปฏิบัติงาน ในระหว่างกระบวนการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา อาจารย์นิเทศจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ติดตามความก้าวหน้าของการจัดทำรายงาน พิจารณาความประพฤติ คุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติ ตามระเบียบวินัยขององค์กร ความรู้ ความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ความเหมาะสมของงาน การจัดทำแผนงานตลอดระยะเวลาของการปฏิบัติงาน ซึ่งการนิเทศสัดส่วน 6 คะแนน และการประเมินผลรายงานสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ สัดส่วน 30 คะแนน โดยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 อาจารย์นิเทศมีการปรับรูปแบบการนิเทศเป็นออนไลน์เพื่อให้สามารถสื่อสารกับหัวหน้าหน่วยงานหรือพี่เลี้ยงและนักศึกษาได้

ส่วนกระบวนการหลังปฏิบัติงานสหกิจศึกษา นักศึกษาจะต้องจัดทำรายงานสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ให้เสร็จเรียบร้อย และส่งเล่มเพื่อเตรียมสอบ โดยสัดส่วนการสอบ 10 คะแนน และเมื่อสอบเรียบร้อยให้ดำเนินการแก้ไขเล่มรายงานสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ให้เรียบร้อย พบปัญหาในเรื่องของการจัดทำรายงานสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ เนื่องจากนักศึกษขาดความเข้าใจในเรื่องการเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

2. หัวหน้าหน่วยงานหรือพี่เลี้ยง เป็นผู้มีบทบาทในกระบวนการระหว่างปฏิบัติงานสหกิจศึกษา หัวหน้าหน่วยงานหรือพี่เลี้ยงมอบหมายงาน แนะนำ และสอนงาน เพื่อให้ นักศึกษาปฏิบัติงานได้ตามที่ได้รับมอบหมาย ส่วนกระบวนการหลังปฏิบัติงานสหกิจศึกษา หัวหน้าหน่วยงานหรือพี่เลี้ยงจะพิจารณาความมีทักษะ และความสามารถในการทำงาน ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ความกระตือรือร้นต่อการปฏิบัติงาน และความสนใจต่อผู้รับบริการ ความมีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้ร่วมงาน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความประพฤติ และบุคลิกภาพ โดยทำการประเมินผลการปฏิบัติงานของนักศึกษา สัดส่วน 50 คะแนน โดยส่วนใหญ่มีการสะท้อนถึงผลการปฏิบัติงานของนักศึกษว่า นักศึกษาสามารถจัดลำดับงานที่ได้รับมอบหมายอยู่ในระดับดี แม้ว่าจะเป็นการฝึกปฏิบัติงานในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่นักศึกษาส่วนใหญ่มีการวางแผนการทำงาน มีการสื่อสารที่ดีทั้งในช่วงที่ฝึกปฏิบัติงานในสถานที่ทำงาน และฝึกปฏิบัติงานที่บ้าน และมีความร่วมมือในการทำงาน เมื่อเกิดปัญหาในการทำงานจะมีการสอบถามและพยายามคิดแก้ปัญหาเพื่อบรรลุผลของงาน ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ติดต่อประสานงานกับผู้อื่น และผู้รับบริการผ่านรูปแบบออนไลน์ได้ มีความรู้ด้านระบบงานสารบรรณ และทักษะการใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word และ Microsoft Excel อยู่ในระดับดี ส่วนนักศึกษาที่ฝึกในสถานประกอบการเอกชน สามารถปฏิบัติงานได้ดี มีความรู้ด้านเทคโนโลยี มีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word และ Microsoft Excel สามารถช่วยงานได้ และทำงานเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด ข้อเสนอแนะในการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ พบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน

สามารถออกแบบหรือกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สำเร็จได้ ทั้งการปฏิบัติงานในสถานที่ทำงาน และการปฏิบัติงานที่บ้าน และควรมีความรู้ด้านเทคโนโลยี ทั้งนี้ ผลคะแนนที่หน่วยงานประเมินให้กับนักศึกษาทั้ง 13 คน อยู่ระหว่าง 40-50 คะแนน

อภิปรายผล

1. นักศึกษา พบปัญหาการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ ดังนี้ 1) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการระหว่างปฏิบัติงานสหกิจศึกษา คือ การปฏิบัติงานในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้นักศึกษาต้องปฏิบัติงานอย่างระมัดระวังป้องกันตนเองตามมาตรการสาธารณสุข และมาตรการของหน่วยงานที่กำหนด ทั้งนี้มหาวิทยาลัยขอนแก่นมีการกำหนดมาตรการการฝึกสหกิจศึกษาของนักศึกษาในสถานการณ์ COVID-19 หากนักศึกษาประสงค์จะไปฝึกงานในพื้นที่สีส้ม หรือสีแดง โดยหน่วยงานที่นักศึกษาแจ้งความประสงค์ไปสามารถรับเข้าฝึกได้ นักศึกษาสามารถไปฝึกงานในพื้นที่นั้น ๆ ได้ แต่ต้องปฏิบัติตามมาตรการป้องกันที่หน่วยงานนั้น ๆ กำหนด เช่น การกักตัว 14 วัน ทำ Local Quarantine เป็นต้น และในกรณีนักศึกษาที่กลับมาจากการฝึกงานจากในพื้นที่สีแดงกลางคัน (ยังไม่ครบ 3 เดือน) ให้ทางคณะใช้วิธีการอื่นมาทดแทนการฝึกงาน เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อ และเพื่อให้นักศึกษาสามารถจบการศึกษาตามระยะเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของแต่ละคณะ และต้องให้นักศึกษาปฏิบัติตามประกาศมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฉบับที่ 2700/2563 เรื่อง มาตรการ และการเฝ้าระวังการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) รอบใหม่ คือ รายงานตัวที่หน่วยระบาดวิทยาโรคติดต่อ งานเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ เพื่อซักประวัติ พิจารณาความเสี่ยง เพื่อตรวจหาเชื้อ หรือรับคำแนะนำในการสังเกตอาการต่อไป สำหรับหลักเกณฑ์ แนวปฏิบัติ และอัตราการจ่ายเงินช่วยเหลือ กรณีนักศึกษาติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ตามประกาศฉบับที่ 614/2563 นั้นยังมีผลครอบคลุมรวมถึงมอบหมายให้ฝ่ายพัฒนานักศึกษา และศิษย์เก่าสัมพันธ์ร่วมกับฝ่ายบริหาร พิจารณาการทำการประกันการติดเชื้อ COVID-19 ให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, กองการต่างประเทศ, 2564) 2) รูปแบบการปฏิบัติงานมีการปรับเปลี่ยนบ่อยครั้ง และในช่วงที่มีการปฏิบัติงานที่บ้านต้องมีการสื่อสารผ่านการประชุมทางไกล ผ่าน Zoom หรือ Hangouts Meet หรือ Microsoft Teams ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้การใช้โปรแกรม นอกจากนี้ในระหว่างสื่อสารยังมีปัญหาด้านการใช้อุปกรณ์การสื่อสาร และด้วยความหลากหลายของวัยบุคลากร และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารที่แตกต่างกัน ทำให้การสื่อสารเกี่ยวกับงานที่รับมอบหมายมีความคลาดเคลื่อน เข้าใจไม่ตรงกัน การทำงานมีความล่าช้าและไม่ตรงตามที่กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ สอดคล้องกับนเรนทร์ฤทธิ์ ไตรภูมิพิทักษ์ (2564: 27) ที่ระบุว่า ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานที่บ้าน พบว่า บุคลากรมีปัญหาด้านอุปกรณ์การสื่อสาร และด้านความแตกต่างของวัยบุคลากร และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร ทำให้การสื่อสารเกี่ยวกับงานที่รับมอบหมายมีความคลาดเคลื่อน เข้าใจไม่ตรงกัน

และสำหรับบุคลากรที่มีอายุมากจะไม่สะดวกในการใช้เครื่องมือการสื่อสารสมัยใหม่ 3) นักศึกษามีความเครียด และความกังวลกับผลการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิญญา อิงอาจ, ญัฐพร กาญจนภูมิ และพรพรรณ เชยจิตร (2563: 96) ที่ระบุว่า ผู้ที่เผชิญกับเหตุการณ์ภาวะวิกฤตจะส่งผลให้เกิดอารมณ์ขึ้น 4 ประการ คือ ความโกรธ ความกลัว ความโศกเศร้าเสียใจ และความกังวล เหตุการณ์ที่ไม่สามารถคาดเดาได้ เป็นภาวะวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของหน่วยงาน และยังคงส่งผลกระทบรุนแรงต่อการดำเนินงานของหน่วยงานในเชิงลบอีกด้วย ส่วนรูปแบบการนิเทศพบว่า มีการปรับรูปแบบการนิเทศเป็นออนไลน์เพื่อให้สามารถสื่อสารกับหัวหน้าหน่วยงานหรือพี่เลี้ยง ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นการปรับตามสถานการณ์ และพิจารณาความเหมาะสมในการสื่อสารเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับปัญหาการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ เนื่องจากบางหน่วยงานมีการปรับรูปแบบการทำงานเป็นการทำงานที่บ้าน (Work From Home: WFH) ในขณะเดียวกันอาจารย์นิเทศต้องมีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้เพื่อการสื่อสารกับนักศึกษาในการให้ข้อเสนอแนะการปฏิบัติงาน และการจัดทำรายงานวิจัย ดังนั้นอาจารย์นิเทศมีความสำคัญ และมีบทบาทต่อการเป็นผู้ส่งเสริม แนะนำ ติดตาม และอำนวยความสะดวก (สุจินดา ม่วงมี, 2549: 32)

2. หัวหน้าหน่วยงานหรือพี่เลี้ยง มีการสะท้อนถึงผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาว่า นักศึกษาสามารถจัดลำดับงานที่ได้รับมอบหมายอยู่ในระดับดี แม้ว่าจะเป็นการฝึกปฏิบัติงานในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่นักศึกษาส่วนใหญ่มีการวางแผนการทำงาน มีการสื่อสารที่ดี ทั้งในช่วงที่ฝึกปฏิบัติงานในสถานที่ทำงาน และฝึกปฏิบัติงานที่บ้าน และมีความร่วมมือในการทำงานเมื่อเกิดปัญหาในการทำงานจะมีการสอบถาม และพยายามคิดแก้ปัญหาเพื่อบรรลุผลของงาน ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ติดต่oprสานงานกับผู้อื่น และผู้รับบริการผ่านรูปแบบออนไลน์ได้ มีความรู้ด้านระบบงานสารบรรณ และทักษะการใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word และ Microsoft Excel อยู่ในระดับดี ส่วนนักศึกษาที่ฝึกในสถานประกอบการเอกชน สามารถปฏิบัติงานได้ดี มีความรู้ด้านเทคโนโลยี มีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word และ Microsoft Excel สามารถช่วยงานได้ และทำงานเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด สอดคล้องกับงานวิจัยของจรินทร์ โพธิ์ไชยะ (2564: 1) ที่ระบุว่า ผู้ประกอบการมีความเห็นต่อการประเมินประสิทธิภาพการฝึกงานของนักศึกษาในแต่ละด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา และด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ รวมทุกด้านอยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑามาศ พรหมสมัย และคณะ (2560: 13) ที่ระบุว่า ระดับประสิทธิภาพการฝึกงานของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ในภาพรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากด้านมากไปน้อยดังนี้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านความรับผิดชอบ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านความรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข และด้านการสื่อสาร และ การใช้เทคโนโลยี

ข้อเสนอแนะในการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ พบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน สามารถออกแบบหรือกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สำเร็จได้โดยไม่ต้องมีการควบคุม และนักศึกษาควรมีความรู้ด้านเทคโนโลยี สอดคล้องกับสุชน ยิ้มรัตน์บวร (2564: 32) ที่ระบุว่า การฝึกสหกิจศึกษาเป็นการส่งเสริมนักศึกษาให้มีทักษะวิชาชีพ และทักษะในการพัฒนาตนเองนอกเหนือจากทักษะด้านวิชาการจากสถานศึกษา โดยเกิดจากความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการ และสถาบันการศึกษา นักศึกษาสหกิจศึกษาจะเข้าปฏิบัติงานในสถานประกอบการในลักษณะพนักงานชั่วคราวเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษาหรือไม่น้อยกว่า 16 สัปดาห์ โดยนักศึกษาจะได้รับการพัฒนาตนเองทั้งทางด้านความคิด การตัดสินใจ การวางแผนงาน การสังเกต การวิเคราะห์ และประเมินผลอย่างเป็นระบบ เป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทางวิชาการเพิ่มขึ้น มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ใช้เวลาไปกับการเรียนรู้มากขึ้น สร้างแรงจูงใจของผู้เรียนในการเรียนรู้ และความพึงพอใจของผู้เรียนด้วยการเรียนรู้ ลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (Haddara & Skanes, 2007: 70; Stephen, 2008: 37) นอกจากนี้หัวหน้าหน่วยงานหรือพี่เลี้ยงยังให้ข้อเสนอแนะว่า นักศึกษาควรมีทักษะดิจิทัลเพิ่มเติม สอดคล้องกับพรชนิตว์ สีนาราช (2560: 80) ที่ระบุว่าการทำงานในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบดิจิทัล จำเป็นต้องใช้ทักษะทางด้านอารมณ์ และทางสังคมเพิ่มมากขึ้น การรู้ดิจิทัลถือได้ว่าเป็น “ทักษะเพื่อการอยู่รอด” เป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคมดิจิทัลที่ซับซ้อน ดังนั้นการรู้ดิจิทัล คือ ความรู้ ความเข้าใจในการใช้เครื่องมือทางเทคนิค และเกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถพื้นฐานกับการใช้ในการทำงานกับเทคโนโลยีสารสนเทศ และเครือข่ายสารสนเทศ โดยการมีตรรกะการคิดที่ถูกต้อง และไม่ใช้อารมณ์แต่ให้ความสำคัญกับเนื้อหา นอกจากนี้ยังต้องมีทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร การร่วมมือกับผู้อื่นรวมถึงมีการตระหนักรู้ด้านจริยธรรม และมารยาทบนอินเทอร์เน็ต (พรชนิตว์ สีนาราช, 2560: 81)

ดังนั้น การฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์จึงเป็นการสนับสนุนให้นักศึกษามีทักษะในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับการปรับโครงสร้างการพัฒนาตลาดแรงงาน จากการพัฒนาตลาดแรงงานให้มีทักษะแต่ทักษะนั้นไม่สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม และเกิดเป็นช่องว่างทางทักษะ (Supply Push) ไปสู่กลไกการสร้างความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคอุตสาหกรรม เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคล และแรงงานให้สามารถตอบโจทย์การพัฒนาของภาคอุตสาหกรรม (Demand Driven) ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม เช่น การฝึกอบรมด้วยการจับคู่สถานศึกษา และอุตสาหกรรมเป้าหมาย เพื่อร่วมเสนอหลักสูตร และฝึกอบรม (Co-Endorsement) ร่วมสนับสนุนค่าฝึกอบรม (Co-Payment) ร่วมออกแบบหลักสูตรพร้อมกับการฝึกงานระหว่างเรียน (Work-Integrated Learning) พร้อมการกำกับดูแลและประเมินผลการทำงานให้เป็นไปตามแผนงาน และเป้าหมาย (ชลจิต วรวิงโส วีรกุล และคณะ 2564: 62)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปปฏิบัติ

1.1 หลักสูตรควรมีการเตรียมความพร้อมด้านการใช้ภาษาอังกฤษ และด้านระบบงานสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ให้กับนักศึกษาผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Zoom, Blackboard Collaboration, Line และ Google Meet เป็นต้น

1.2 หลักสูตรควรจัดอบรมให้ความรู้แก่นักศึกษาหรือแนะนำคอร์สเรียนออนไลน์สำหรับนักศึกษาให้มีความพร้อมในการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ เช่น หลักสูตรเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ หลักสูตรการคิดวิเคราะห์กับการตัดสินใจ หลักสูตรจิตวิทยาเพื่อความสำเร็จในการทำงาน หลักสูตรทักษะการสื่อสาร และการประสานงาน หลักสูตรภาวะผู้นำ และการบริหารเวลา หลักสูตรการพัฒนาความสามารถด้านความเข้าใจ และใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นต้น ผ่านการศึกษาระบบเปิดเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือ Thailand Massive Open Online Course: Thai MOOC เพื่อให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา โดยนักศึกษาเป็นผู้กำหนดช่วงเวลาเรียน และเลือกหลักสูตรที่สนใจเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ และเตรียมความพร้อมสำหรับการฝึกสหกิจศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์

1.3 หลักสูตรควรจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การฝึกสหกิจศึกษาระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ 4 กับนักศึกษาชั้นปีที่ 1-3 แบบออนไลน์เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างรุ่นพี่ และรุ่นน้อง

1.4 หลักสูตรควรมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายสำหรับนักศึกษาในการปรึกษาขอคำแนะนำ หากนักศึกษามีความเครียด และวิตกกังวลผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

1.5 หลักสูตรควรมีการสนับสนุนสิ่งเรียนรู้ เช่น เปิดให้บริการยืมคอมพิวเตอร์ และจัดหาอินเทอร์เน็ตแบบ Top-up ไปยังโทรศัพท์มือถือของนักศึกษาสำหรับนักศึกษาที่อยู่ภายนอกมหาวิทยาลัย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและสถาบันการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะ และการเรียนรู้ของนักศึกษาในการฝึกสหกิจศึกษา และพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตให้มีความรู้ ความสามารถในการทำงานทั้งในรูปแบบการฝึกปฏิบัติงานในสถานที่จริง และรูปแบบผสมผสานระหว่างการฝึกปฏิบัติงานในสถานที่จริงกับการฝึกปฏิบัติงานที่บ้าน

2.2 ควรทำการวิจัยแบบผสมผสานวิธีเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์ และกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และพัฒนาความสามารถ และทักษะในการทำงานของบัณฑิต

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ แสนสุภา และคณะ. (2563). การปรับตัวของนักศึกษาในสถานการณ์โควิด-19. **วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**, 6 (2), 83-97.
- จรินทร์ โพธิ์ไชยะ. (2564). ความเห็นของผู้ประกอบการที่มีต่อการประเมินประสิทธิภาพการฝึกงานของนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. **วารสารวิทยาศาสตร์ลาดกระบัง**, 30 (1), 1-12.
- จุฑามาศ พรหมสมัย และคณะ. (2560). ประสิทธิภาพการฝึกงานของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติระดับอุดมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. **วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 8 (2), 13-29.
- ชลจิต วรวิงส์ วิรุณกุล และคณะ. (2564). **แนวทางการปรับโครงสร้างตลาดแรงงานเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย**. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ญาณิรัตน์ หาญประเสริฐ. (2555). การจัดการสหกิจศึกษาโดยโครงการเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม. **วารสารการอาชีวและเทคนิคศึกษา**, 2 (3), 44-52.
- นเรนทร์ฤทธิ์ ไตรภูมิพิทักษ์. (2564). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่บ้านของบุคลากรสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเลย. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มม. วิทยาเขตอีสาน**, 2 (3), 23-29.
- พรชนิตร์ ลีนาราช. (2560). ทักษะการรู้ดิจิทัลเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้. **วารสารห้องสมุด**, 61 (2), 76-92.
- พัชรินทร์ เชื้อภักดี, รัชนิวรรณ ตั้งภักดี และบุญชู บุญลิขิตศิริ. (2560). การพัฒนารูปแบบการนิเทศในงานสหกิจศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษา. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**, 11 (3), 132-142.
- พาทีศ คงโสมมา. (2555). สหกิจศึกษากับการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตไทย. **วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม**, 2 (3), 18-24.
- มณีนรีศรี พัฒนสมบัติสุข. (2564). การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยทางการพยาบาลและสังคมศาสตร์. **วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้**, 8 (2), 329-343.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น, กองการต่างประเทศ. (2564). **อธิการบดี มข. มอบนโยบายด้านการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมของนักศึกษา ในยุคสถานการณ์ COVID-19**. ค้นเมื่อ ธันวาคม 16, 2564, จาก <https://iad.kku.ac.th/news.php?id=714>

- มหาวิทยาลัยขอนแก่น, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. (2558). **คู่มือสหกิจศึกษา สำหรับนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาและสถานประกอบการ**. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ยาใจ พงษ์บริบูรณ์. (2555). การศึกษาแบบกรณีศึกษา: Case Study. **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 33 (4), 42-50.
- สุจินดา ม่วงมี. (2549). บทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ตามการรับรู้ของนิสิตฝึกสอน อาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์. **วารสารศึกษาศาสตร์**, 17 (2), 31-46.
- สุชน ยี่มรัตน์บรร. (2564). การศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการสหกิจศึกษา กรณีศึกษา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. **วารสารสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 20 (3), 29-45.
- อภิญา อิงอาจ, ณัฐพร กาญจนภูมิ และพรพรรณ เขยจิตร. (2563). ความกังวลในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. **วารสารบริหารธุรกิจ เทคโนโลยีมหานคร**, 17 (2), 94-113.
- อัครศิริ ลาป้อ. (2560). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินโครงการสหกิจศึกษาหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. **วารสารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ**, 6, 217-247.
- Estébanez, R. P. (2017). An approachment to cooperative learning in higher education: comparative study of teaching methods in engineering. **EURASIA Journal of Mathematics Science and Technology Education**, 13 (5), 1331-1340.
- Haddara, M. & Skanes, H. (2007). A reflection on cooperative education: From experience to experiential learning. **Asia-Pacific Journal of Cooperative Education**, 8 (1), 67-76.
- Jones, J. (2007). Connected learning in co-operative education. **International Journal of Teaching and Learning in Higher Education**, 19 (3), 263-273.
- Stephen, B. (2008). Cooperative education: Supporting and guiding ongoing development. **Journal of Cooperative Education and Internships**, 41 (2), 37-44.
- Thakral, P. (2017). Cooperative learning: An innovative strategy to classroom instruction. **Learning Community**, 8 (1), 17-22.

พระสงฆ์กับการสร้างสันติภาพ
Monks and Peace Enforcement

พระชลญาณมุนี¹
Most Ven. Dr. Phrachonyanmuni

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ “พระสงฆ์กับการสร้างสันติภาพ” พบว่า ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่เป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งในอริยสัจ คือ ตัณหา 3 เมื่อไม่มีตัณหา 3 และทำให้ตัณหา 3 ดับได้ด้วยมรรคสันติวิธี 8 จึงจะเข้าสู่สันติภาพได้ ดังที่พระสงฆ์ไทยในปัจจุบันได้เสนอแนวคิด การสร้างสันติภาพ นอกจากหลักธรรมแล้ว ยังเสนอแนวคิดที่ว่า ภาวะของจิตที่ปราศจากกิเลสชั่วคราว ก็เป็นสันติภาพได้ด้วยสมณะกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน หรือด้วยทาน ศีล ภาวนา การสร้างสันติภาพ พระสงฆ์ของไทยได้มองเชื่อมสัมพันธ์ไปยังระหว่างคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม โดยมีธรรมะ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเครื่องมือเชื่อมด้วยความเมตตาและกรุณา ที่ไม่มีประมาณที่ไม่มีขอบเขต แล้วส่งต่อไปยังสมาธิปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมชาติ พระสงฆ์ไทยจึงมีบทบาทที่สำคัญ เพื่อให้สอดคล้องกับความขัดแย้ง คือ งานเผยแผ่พระธรรมวินัย งานวิชาการ งานสังคมสงเคราะห์ และงานอนุรักษ์ป่า และสิ่งแวดล้อม แต่สิ่งที่พระสงฆ์ไทยเหมือนกันทุกกรุปนั้น ก็คือ ศีล 5 ที่เป็นปัจจัยที่ทำให้ คนปัจจุบันมีอัตราการทุศีลมากขึ้น และนโยบายของรัฐบาลและเถรสมาคมให้คนไทยรักษาศีล 5 อย่างจริงจัง ดังนั้น การสร้างสันติภาพนั้น ต้องประกอบด้วยการรักษาศีล (ศีล 5) สมาธิ เมตตา กรุณา ขันติ ภาวนาปัญญา ในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คือ อยู่และปฏิบัติให้เข้ากับทุก ๆ สิ่งที่มีอยู่รอบข้างอย่างสำรวมระวัง ใช้สติปัญญาใคร่ครวญพิจารณาในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่สังคมโลก ซึ่งตรงกับอริยสัจ 4 ที่พระองค์ ทรงค้นพบความจริง ถึงจะเกิดสันติภาพทั้งในระดับตนเองและสังคม

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา พระสงฆ์ การสร้างสันติภาพ

Abstract

This article aims to study and analyze “Monks and Peace Creation”, found that conflict, the violence causes the conflicts in the Noble Truth including the 3 lusts (when there is no 3 lusts, and the 3 lusts is extinguished by the 8th peaceful way these aim to attain peace)

¹ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Lecturer Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

As the present, Thai monks have proposed the concept of creating peace regardless of dharma principles. Also, they proposed the idea that the state of mind that is temporarily devoid of defilements can be peaceable either through samatha and introspection, or through alms, precepts, and prayers. To create peace, Thai monks look at the connection between people, animals, and the environment by using the Dharma of the Lord Buddha as a tool to connect with compassion and please with no boundaries and then pass it onto the enlightened wisdom of nature. Therefore, Thai monks play an important role in accordance with the conflict, namely, propagation of the Dharma and Disciplines academic affairs, social affairs, and forest and environment conservation. However, what all Thai monks have in common is the 5 precepts that are the factor that Thai people nowadays have a higher rate of immorality. Thus, the policy of the government and the Sangha Council delude for Thai people to seriously observe their 5 precepts. Accordingly, peace enforcement much include observing the precepts (the 5 precepts), meditation, mercy, compassion, patience, and prayer seriously in order to stay in way of li together peacefully to live and practice in consistent with everything that surrounds him carefully, use their intellect to consider and build peace enforcement to the world. This corresponds to the 4 Noble Truths that Lord Buddha discovered the truth to achieve peace both at the individual and society level.

Keywords: *Buddhism, Monks, Peace Enforcement*

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันมีปัญหา ความทุกข์ ความขัดแย้งหลายด้าน แต่คนจะพัฒนาได้ต้องอาศัยปัญหาลำคณไม่สู้ปัญหาก็ไม่มีอะไรดีขึ้น เคยอยู่เท่าใดก็อยู่เท่านั้น พอเจอปัญหาถ้าคิดก็เริ่มพัฒนาได้ทันทีที่เราพัฒนาปัญญาจากการแก้ปัญหา ปัญหาคู่กับปัญญา ปัญหาคือเป็นเวทีพัฒนาปัญญา ปัญหาคือ แบบฝึกหัดที่ช่วยให้คนพัฒนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540: 30) สถาบันหนึ่งที่จะช่วยปัญหาสังคมให้เกิดปัญญาเกิดสันติสุขมากขึ้นก็คือสถาบันพระพุทธศาสนา หลังพุทธปรินิพพาน 2600 กว่าปี บทบาทของพระสงฆ์ไทยส่วนใหญ่มีบทบาทไม่สอดคล้องกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สั่งสอนไว้ กลับมีบทบาทตรงกันข้าม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพระสงฆ์ไทยจะไม่ทำตาม พุทธวาระทุกรูป บางรูป บางกลุ่มก็ยังปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์อยู่ ซึ่งก็มีรูปแบบหรือบทบาทในการสร้างสันติภาพที่แตกต่างกันไป ดังนั้น พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณต้องมีบทบาทหรือทำหน้าที่ของพระสงฆ์ตามคำสั่งของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น สมัยต้นพุทธกาล

หลังจากทรงสอนปัญจวิคคีย์และมหาสาวก 55 รูป จนบรรลุเป็นพระอรหันต์หมดแล้ว ทรงมอบให้ภิกษุสงฆ์ (ภิกษุสงฆ์) ทำหน้าที่หรือบทบาท ในการสร้างสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้นมีความงามในท่ามกลางและมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีรูปในตาน้อยมีอยู่ยอมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรมจักร มีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”

เพราะพระสงฆ์ต้องทำหน้าที่บทบาทเป็นผู้นำในการเผยแผ่พระธรรมวินัย ยิ่งสังคมในปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการทะเลาะวิวาท แก่งแย่งกันบริโภค ศิลธรรมของคนปัจจุบันลดน้อยลง หรือมีการละเมิดศีล 5 ไม่มีการรักษาศีลอีกต่อไป สำหรับพระสงฆ์ไทยปัจจุบันนั้นก็มีข่าวออกมาตามสื่อต่าง ๆ ในทางที่ทำให้เกิดเสื่อมศรัทธามีบางรูป บางกลุ่มจัดทอดกฐินต่างแดน ขยายบัตรและเสริมบริการนำเที่ยว ดูพฤติการณ์หาเงินโดยขยายบัตรจัดทัวร์ ไม่ใช่กิจหน้าที่บทบาทของสงฆ์ บางแห่งมีฆราวาสเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจการเกิดคำว่า วัดครั้งหนึ่งกรรมการครั้งหนึ่ง พัฒนาการเป็นการตลาดขายตรง พระสงฆ์ก็เกิดความละโมภอยากเหมือนคนธรรมดา ประชาชนต้องการสร้างบ้านใหญ่ ๆ พระสงฆ์ก็ต้องการสร้างโบสถ์ วิหารใหญ่โตตาม (ธรรมเกียรติ กัณโธ, 2542: 33) พระพุทธองค์ทรงเตือนพุทธสาวกในคณะสงฆ์ให้ดำเนินชีวิตอย่างสมณะที่เรียบง่าย ทรงเตือนไม่ให้ เป็นพราหมณ์ คือ เจ้าพิธีต่าง ๆ ทรงเตือนให้พึ่งตนเองไม่ให้พึ่งเทวฤทธิ์ หรือไสยเวทวิทยา ซึ่งในสมัยนี้ รวมถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ ด้วย แต่พุทธสาวกเป็นอันมากพอใจในความเป็นพราหมณ์ จนตั้งตนเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ ประกอบไปด้วยฤทธิ์เดชต่าง ๆ จนเข้าไปพัวพันกับอำนาจทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ถึงกับบางที ความเป็นลัทธิที่มีความละอายใจเป็นพื้นฐาน อย่างที่มีทริโอดตูปะ เป็นตัวกำหนดในทางมโนธรรมสำนึก ความเป็นพระเพียงแค่นี้มีผ้ากาสาวพัสตร์ที่ห่อหุ้มกายอันเต็มไปด้วยความเน่าเหม็น ต่อสุขะของร่างกายเท่านั้น หากยังปิดบังความเป็นลัทธิที่ไม่ละอายในทางต่าง ๆ เข้าไปด้วยนี้แลคือบทบาทอันเลวร้ายสุดของพระสงฆ์ ในสังคมปัจจุบันที่มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ พฤติกรรมดังกล่าวนี้ไม่ใช่เป็นบทบาทของพระสงฆ์ พระสงฆ์ ต้องละความละโมภ สะสม ผลประโยชน์ส่วนตัวออก ดังที่พระพุทธองค์ทรงสอนว่า “เธอจงตัดความรักของตนเหมือนตัดดอกบัวที่เกิดในสารทกาลจงเพิ่มพูนทางแห่งสันติเท่านั้น” พระสงฆ์ต้องมีบทบาทหน้าที่ 2 ประการ คือ (1) ฝึกตนเองพร้อมกับการเกื้อหนุนผู้อื่น และ (2) เมื่อฝึกฝนตนเองแล้วก็ทำเพื่อผู้อื่นอย่างเต็มที่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542: 21) ดังนั้น สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา จึงมีคำกล่าวกันโดยทั่วไปว่า “ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” แม้ในกฎหมายจะไม่กล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญก็ตาม สังคมไทยส่วนใหญ่จึงมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาแทบทุกช่วงของชีวิต เช่น ไปวัดวันพระ

ทำบุญวันเกิด ทำบุญทักษิณานุปาทาน หมายถึงการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้เสียชีวิต ทำบุญตักบาตรทุกเช้า เป็นต้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดถึงเสียชีวิต ในอดีตสมัยพุทธกาลหรือหลังพุทธกาล พระพุทธศาสนานั้นประกอบด้วยบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ส่วนพุทธศาสนาเถรวาทเชื่อและปฏิบัติกันว่า ภิกษุณีสูญหายไปนานแล้วและไม่ยอมรับภิกษุณี ปัจจุบันจึงมีพุทธบริษัท 3 คือ ภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งพระภิกษุหรือเรียกอีกประการว่า ภิกษุสงฆ์ จึงเป็นเสาหลักเป็นที่พึ่งของอุบาสก อุบาสิกา จึงทำให้เกิดสันติภาพในพระพุทธศาสนานั้นเอง

พุทธวิธีการสร้างสันติภาพ

1. การสร้างสันติภาพเชิงพุทธ

ก่อนที่จะได้วิเคราะห์สันติภาพเชิงพุทธ ขอกล่าวและวิเคราะห์สันติภาพทั่วไปก่อน ในสันติภาพตามแนวคิดของสังคมทั่วไป พอสรุปได้ว่า สันติภาพ คือ ภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง ไร้สงคราม ไม่มุ่งหวังเอาชนะ แต่เป็นการค้นหาความจริง ภาวะของสันติภาพจะแปรผันไปตามแต่ภูมิภาค สังคม ประเพณี วัฒนธรรม ชาติ ศาสนา และสาขาวิชา เช่น บางภูมิภาคเป็นส่วนเกษตรกรรม มีการขัดแย้งแย่งทรัพยากรธรรมชาติ กันแล้วมีการเจรจาผลประโยชน์ให้สมดุลกันแล้วก็เกิดสันติภาพขึ้น สันติภาพในที่นี้ คือ ผลประโยชน์ที่จัดสรรกันอย่างลงตัว เรียกว่า สารธารณโภคิ ประเพณีบางพื้นที่ไม่ยอมรับคนต่างชาติ ต่างศาสนา แต่พอมีญาติ ได้ลูกเขย ลูกสะใภ้เป็นคนต่างชาติ ต่างศาสนา ก็มีการยอมรับ สันติภาพในที่นี้ก็หมายถึงการยอมรับ บางพื้นที่ท้องถิ่นมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ไม่ยอมรับวัฒนธรรมอื่น แต่พอสื่อสารที่ไร้พรมแดนก็เริ่มรับวัฒนธรรมอื่นเข้ามาผสมผสานเพื่อให้วัฒนธรรมของตนเองมีพื้นที่อยู่ได้ นัยยะนี้ สันติภาพ คือ การผสมผสานทางวัฒนธรรม ประเทศชาติ บางประเทศมีการรบทำสงครามกันเป็นประจำทำให้เสียทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ เสียชีวิต พิกการ เห็นโทษในการทำสงครามจึงมีการยุติการทำสงครามระหว่างประเทศ สันติภาพนัยยะนี้ หมายถึง สันติภาพที่ปราศจากความรุนแรง ด้านศาสนา ศาสนาทุกศาสนา แม้จะเป็นศาสนาเดียวกันแต่จะมีความขัดแย้งกัน ในเรื่องของทฤษฎีที่เรียกว่า ทฤษฎีสามัญญตา และศีลเรียกว่า สีสัมัญญตา จึงเกิดความขัดแย้งกัน แต่การจะอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนาเดียวกันที่มีความแตกแยก ต้องปรับทัศนคติ และตกลงยอมรับความเห็นของกันและกัน จึงอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพ นัยยะนี้คือที่มีทฤษฎีเสมอกัน (ทฤษฎีสามัญญตา) การมีศีลเสมอกันก็เกิดสันติภาพได้ เรียกว่า สีสัมัญญตา และการยอมรับความแตกต่างของทฤษฎีและศีล อันนี้ก็เกิดสันติภาพได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542: 193–195)

ส่วนสันติภาพเชิงพุทธแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) สันติภาพแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึง ความสงบจากกิเลสชั่วคราว หมายถึง การเจริญศีล สมาธิ ปัญญา และสงบจากกิเลสอย่างยั่งยืน คือ ทำลายกิเลสหมดโดยสิ้นเชิงตั้งแต่พระโสดาบัน พระสกทาคามี อนาคามี และอรหนต์ สันติภาพระดับนี้เรียกว่า สอุปาทิเสสน

นิพพานที่สุด คือ การหมดสิ้นชาติการเกิดต่อในภพใหม่เป็นสันติภาพอย่างยั่งยืนอมตะ เรียกว่า อนุปาติเสสนิพพาน และ 2) สันติภาพตามแนวคิดของพระสงฆ์ไทย หมายถึง ความสงบระงับจากกิเลสชั่วคราว ด้วยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา พอสรุปได้ว่า สันติภาพเชิงพุทธ เป็นสันติภาพภายในจิตใจตนเอง ที่ปราศจากการรบกวนจากกิเลส การดับกิเลสอย่างยั่งยืน ที่สุดคือการดับชาติ การเกิดในภพใหม่ต่อไป เป็นการดับทุกข์ ความขัดแย้งอย่างยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542: 54-56)

2. สาเหตุแห่งความขัดแย้ง

ก่อนการสร้างสันติภาพพระสงฆ์ไทยทุกรูปทั้งนักวิชาการและนักปฏิบัติการณ์มีแนวคิดคล้ายกันว่า สันติภาพเป็นผล แต่ก่อนหน้าที่จะมีสันติภาพนั้น ย่อมเกิดจากความขัดแย้งและสาเหตุแห่งความขัดแย้ง สาเหตุแห่งความขัดแย้งของมนุษย์และสังคม ท่านได้เสนอแนวคิดไว้เกิดจาก 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก (อรปริยา วสุมนต์, 2553: 97)

2.1 ปัจจัยภายใน

พระสงฆ์ไทยทุกรูปได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก สรุปที่เป็นตัวการแห่งความขัดแย้งคือ กิเลสภายใน 4 ตัว ได้แก่ 1) ตัณหา คือ ความปรารถนาในผลประโยชน์ ความจริงการหาผลประโยชน์นี้เป็นเรื่องชั้นปลายลึกลงไปก็คือ ความต้องการที่จะเสพรูป รส กลิ่น เสียง โภกฐิพะ ต้องการผลประโยชน์นี้เป็นเหตุใหญ่ที่ทำให้มนุษย์แย่งชิงรบราฆ่าฟัน แทบจะเป็นสาเหตุตัวแรก ยิ่งสังคมปัจจุบัน ระบบของสังคมจะเป็นตัวผลักดันให้คนมีสภาพจิตอย่างนี้มาก คือ ระบบแข่งขัน ระบบผลประโยชน์ ระบบทุนนิยม ระบบวัตถุนิยม ระบบที่มุ่งการบริโภค 2) มานะ แปลว่า ความต้องการยิ่งใหญ่ ภาษาพระแปลว่า ความต้องการเป็นดุจธง หมายความว่า ต้องการเด่น ต้องการใหญ่ ต้องการเหนือกว่าผู้อื่น ต้องการอำนาจ ถูกจัดเป็นมุ่งหมายของชีวิต ในยุคปัจจุบันซึ่งแท้ที่จริงก็เป็นมาแต่อดีตแล้ว เพราะว่าโลกเราไม่เคยสงบจริง มันไม่มีสันติภาพมาโดยตลอดเนื่องจากตัวคุณความ คือ ตัวเหตุปัจจัย ที่จะทำลายสันติภาพนั้นมีมาเรื่อย ตั้งแต่สมัยโบราณ ประเทศต่าง ๆ ก็รบราฆ่าฟันด้วยเหตุเหล่านี้ 3) ทิฐิ แปลว่า ความเชื่อ ความเห็น ความยึดถือในแนวความคิด ลัทธินิยมอุดมการณ์ศาสนา ถือว่าของฉันเท่านั้นจริง ของคนอื่นเท็จทั้งสิ้น พวกฉันเท่านั้นที่จะอยู่ในโลก พวกอื่นต้องพินาศไปหมดเมื่อมีความเชื่อ ความยึดถืออย่างนี้ ก็ทำได้ทุกอย่าง สงครามทิฐินี้ร้ายแรงอย่างยิ่ง ดังที่ได้เกิดสงครามล้างเผ่า ล้างชาติพันธุ์มนุษย์ สงครามโลก ทิฐิยังรวมไปถึง การยึดติดในลัทธิอุดมการณ์ เราไม่ปล่อยตัวปล่อยใจให้กิเลสทั้ง 3 ประการนั้นไปสร้างความเดือดร้อนแก่ชีวิตและสังคม จนแทบทุกหนทุกแห่งรุ่มร้อน เพราะการเอาเปรียบและข่มเหงคะเนร้าย รากเหง้าของสงครามและความรุนแรง มาจากจิตสำนึกที่เห็นแก่อำนาจได้แก่ ความถือตนว่าสูงและเหยียดผู้อื่นให้ต่ำลงซึ่งพระพุทธศาสนาเรียกว่า มานะแล้ว ความเชื่อและความติดยึดในลัทธิอุดมการณ์ซึ่งพระพุทธศาสนาเรียกว่า ทิฐิ อีกปัจจัยหนึ่ง ได้แก่ ความต้องการผลประโยชน์ เพื่อปรนเปรอตัวเองหรือที่เรียกว่า ตัณหา ปัจจุบันเห็นได้ไม่ยาก ว่าสงครามและความรุนแรงตลอดจนความขัดแย้งทั่วโลก

ล้วนเกี่ยวพันกับการแย่งชิงผลประโยชน์ไม่มากนักน้อย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540: 4)

4) ความสัมพันธ์แห่งอภิสลมูล 3 คือ โลภะ โทสะ โมหะ เพราะมนุษย์มักมีสิ่งมารบกวนจิตใจเสมอ เช่น อยากมีเงิน อยากมีชื่อเสียง อยากมีอำนาจวาสนา อยากมีอะไรต่าง ๆ อยากเป็นนั่นอยากเป็นนี่ กระทั่งต้องไปทำนั่นต้องมาทำนี่ สิ่งเหล่านี้มันเป็นความเคยชินกันมาตั้งแต่แรกเริ่มเดิมทีตั้งแต่เด็ก มันถูกประเล้าประโลม ประคบประหงม บำรุงบำเรอ มันก็ติดนิสัยสันดานที่จะต้องให้มีอะไรมาบำรุงบำเรอ จึงเรียกว่าสบายใจ นี่ก็คือมีอะไรมารบกวนจิตใจ มันก็ไม่มีวิเวก หรือสันติเสียที สิ่งที่มาบรบกวนนั้นมีอยู่หลายอย่าง ทั้งข้างนอกและข้างใน ทั้งที่เป็นสัตว์ สังขาร หรือว่ามันเป็นธรรมชาติบางทีก็มีแดด มีลม มีฝนมารบกวน มีโรคภัยไข้เจ็บอะไรมารบกวนทางกาย จิตใจก็ไม่ชอบ แต่สิ่งที่สำคัญคือการรบกวนภายในคือกิเลส ได้แก่ ราคะ โทสะ โมหะ ฉะนั้นคนที่มีความหิวทางวัตถุหรือทางจิตก็แล้วแต่ก็หาความวิเวกหรือความสันติสุขไม่พบ สิ่งที่มาบรบกวน โลภะ และโทสะ ก็คือ โมหะ เพราะโมหะคือ ความมืดแห่งจิต เมื่อจิตมืดก็ก่อให้เกิดความโลภแล้วเป็นปัจจัยให้เกิดความโกรธ โลภะ โมหะเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้ง และความรุนแรง เป็นปฏิปักษ์ต่อการสร้างสันติภาพ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540: 5)

2. ปัจจัยภายนอก

สาเหตุแห่งความขัดแย้งที่เป็นปัจจัยภายนอกก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความรุนแรง ประกอบด้วย 3 ปัจจัย (พุทธทาส, 2536: 62) คือ 1) ระบบสื่อสารมวลชนที่สนับสนุนโครงสร้างความรุนแรง สื่อมวลชนนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อทัศนคติของผู้คน ไม่ว่าในรูปของหนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ และโทรทัศน์ และหากเป็นไปได้แม้กระทั่งรายการภาคบันเทิง หรือเกมต่าง ๆ ในวิทยุโทรทัศน์ ปัจจุบันสื่อมีบทบาทไม่น้อยในการสร้างความเกลียดชังและความระแวงต่อกันและกัน นอกเหนือจากการส่งเสริมภัยก้าวร้าวและนิยมความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาที่นำเสนอส่วนใหญ่มักเน้นเรื่องที่หวือหวาดึงดูดใจ ดังนั้น จึงมักหนีไม่พ้นที่จะนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความรุนแรง อาชญากรรม และการทะเลาะวิวาทกัน 2) วัฒนธรรมแห่งความเกลียดชัง โดยการสร้างขึ้นจากกลุ่มของตนเองเพื่อให้อีกกลุ่มหนึ่งเกลียดชังอีกกลุ่มหนึ่งเช่น ทางเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ลัทธิ นิกายสีผิว ความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา และสีผิว วัฒนธรรมนี้ได้สร้างอัตลักษณ์ (politics of identity) กลายเป็นเรื่องโดดเด่นขึ้นมาในปัจจุบัน แต่ที่เกิเกิดขึ้นควบคู่กันไปก็คือ การทำให้ “วัฒนธรรมแห่งความเกลียดชัง” เมื่อทั้ง 2 ฝ่ายต่างปลุกเร้าวัฒนธรรม แห่งความเกลียดชังให้เพิ่มมากขึ้น ผลก็คือต่างเป็นปฏิปักษ์ต่อกันมากขึ้น และตกอยู่ในวังวนแห่งความขัดแย้งซึ่งลุกลามเป็นความรุนแรงยิ่งขึ้นทุกที เพราะวัฒนธรรมแห่งความเกลียดชังนั้น ผลักผู้คนให้เหินห่างจากกัน สันติภาพไม่ว่าในระดับใดก็ตาม ไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากวัฒนธรรมแห่งความเกลียดชังแพร่ระบาดอย่างกว้างขวาง และหยั่งลึกลงไปจิตใจของผู้คน 3) การล่องลอยเมดิคัล 5 กล่าวคือ พระสงฆ์ไทยทุกรูปต่างกล่าวถึงปัญหาสังคม สาเหตุแห่งความขัดแย้งล้วนแล้วแต่เกิดจากการล่องลอยเมดิคัล 5 การล่องลอยเมดิคัล 5 เป็นหลักสากลทุกชาติ ศาสนาเมื่อล่องลอยเมดิคัลแล้วย่อมเกิดปัญหาและความขัดแย้งอย่างแน่นอน

จะเห็นได้ว่าการละเมิดศีลข้อที่ 1 ปาณา ติปาตา ทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป หากเราไปล่วงละเมิดก็จะไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น ไปทำลายชีวิตของผู้อื่น ซึ่งทุกคน ทุกสัตว์ย่อมรักชีวิตของตน เว้นการฆ่าสัตว์ ถ้าเราไม่ฆ่าสัตว์ หรือไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่ฆ่าผู้อื่น การทำสงครามระหว่างชาติ ศาสนา การแย่งชิงทรัพยากร พอไม่ได้อย่างที่ใจหวังก็ต้องมีการทำลายชีวิตกัน การละเมิดศีลข้อที่ 2 อทินนาทานา การถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้ หากละเมิดข้อนี้ก็เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น เกิดการคอร์รัปชัน คดโกงของที่เจ้าของเขารักเขาหวง ไม่ลักทรัพย์ การละเมิดศีลข้อที่ 3 กาเมสุมิฉฉาจารา เวมณี งดเว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม หากไปล่วงละเมิด เป็นการทำลายความมั่นคงของสถาบันครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยพ่อ แม่ สามี ภรรยา ลูก หลาน กระทบเป็นคลื่นละลอกน้ำจากวงเล็กขยายเป็นวงใหญ่ ศีลข้อนี้ จะเป็นเรื่องของสังคมโดยตรง การเว้นจากกาม หรือลักขโมยภรรยาผู้อื่น คือ การล่วงละเมิดทางเพศหรือการไม่คำนึงถึง ข้อนี้อีกเป็นสันติภาพระดับครอบครัวและสังคม การละเมิดศีลข้อที่ 4 มุสาวาท การกล่าวเท็จ ถ้าล่วงละเมิด เป็นการจัดการสื่อสารที่ผิด มีโทษตามมา เช่นทุกวันนี้ คนไทยเราแบ่งแยกเป็นสีนีนสีนี้เพราะเรามีการจัดการให้หัวหน้าแกนนำพูดเท็จ มาหลอกลวงชาวบ้านเอามาเป็นพวกพ้องของตน คนที่ไม่มีศีลก็เชื่อสุดโต่งไปเลย ความขัดแย้งย่อมเกิดขยายวงกว้างเป็นระดับอำเภอ จังหวัด และประเทศ ในที่สุด และการละเมิดศีลข้อที่ 5 สุราเมรัยมิชฌมาทัญฐานา การดื่มสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ถ้าละเมิดข้อนี้ถือว่า ผิดศีลอย่างหนัก เพราะนอกจากจะทำร้ายสุขภาพแล้ว ยังทำลายสังคมรอบข้างด้วย และเป็นฐานของละเมิดศีล 4 ข้อ ข้างต้นด้วย ข้อนี้ยังทำให้สังคมเกิดความขัดแย้งทั้งระดับเพื่อน ครอบครัว เสียทรัพย์สินเงินทอง สถาบันครอบครัวก็ล่มสลายในที่สุด สันติภาพก็ไม่มี มีแต่ความขัดแย้งและสังคมก็ล่มสลาย การไม่เสพสิ่งเสพติด ทุกวันนี้สังคมไทยเราติดสิ่งเสพติด ค้ายาเสพติด ค้าสิ่งมีค่า เมื่อมีเงินมาสังคมก็เกิดความขัดแย้ง ทั้งในระดับตนเอง ครอบครัว สังคม สันติภาพก็ไม่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่าการละเมิดทั้ง 5 ข้อนี้เป็นศีลสากลเมื่อล่วงแล้วย่อมปัญหาและความขัดแย้งในสังคมตั้งแต่สังคมครอบครัวและสังคมชุมชน ประเทศ ระหว่างประเทศและโลกตามมา เป็นที่น่าสังเกต พระสงฆ์ไทยที่เป็นนักวิชาการการให้ความสำคัญกับกิเลสภายในมากกว่าที่เป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้ง กิเลสภายในประกอบด้วยโลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฐิ ส่วนพระนักปฏิบัติการให้ความสนใจไปที่การล่วงละเมิดศีล 5 (พุทธทาส อินทปัญโญ, 2549: 14)

เมื่อมีปัจจัยหรือสาเหตุแห่งความขัดแย้งดังกล่าวมาแล้ว ความขัดแย้ง ความทุกข์ย่อมเกิดขึ้นภายในจิตกลายเป็นมโนกรรม ที่สุดก็ระเบิดออกมาทางกายกรรม วจีกรรม มโนกรรมนั้นมีผลทำร้ายต่อจิตใจโดยตรงต่อคน ๆ นั้น ต่อเมื่อระเบิดออกมาทางกายกรรมและวจีกรรมแล้ว ผลที่ตามมา คือ ความเดือดร้อน ความขัดแย้ง ความรุนแรงต่อคนกับคน ขยายวงกว้างออกมาเป็นความขัดแย้งสังคมเล็ก กลายเป็นระดับประเทศ โลกและสิ่งแวดล้อม นั่นเอง

3. การสร้างสันติภาพของพระสงฆ์

การสร้างสันติภาพของพระสงฆ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

3.1 การสร้างสันติภาพภายนอก

การอยู่ร่วมกับสังคมต้องมีกฎกติกาและหลักธรรมที่เป็นสากล เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพ ดังนี้

1) ต้องเคารพสิทธิมนุษยชน เคารพกฎหมาย คือ การเคารพและปฏิบัติตามกฎที่ตกลงกันรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ตามเงื่อนไขที่ตกลงกันได้ด้วยดี ที่เรียกว่า สิทธิมนุษยชน 3 ประเด็น คือ 1.1) สังคม คือ การอยู่ร่วมกัน มีกฎกติกาที่ตกลงกันเพื่อเอื้อผลประโยชน์กันด้วยดี เป็นฐานสำคัญที่จะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม สงคราม 1.2) ศาสนา เคารพในการนับถือศาสนา ไม่มีการบังคับ และ 1.3) สัมมาชีพ การประกอบอาชีพที่สุจริต

2) วัฒนธรรมแห่งความดีงาม คือ ปัญญาและกรุณาควรเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมแห่งสันติ ต้องเริ่มจากชาวพุทธด้วยกันเอง ก่อนสิ่งที่ชาวพุทธทั่วโลกควรให้ความสนใจและพยายามริเริ่ม 3 แนวทาง คือ 2.1) เสริมสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างผู้คนในโลก การจัดเสวนาวิสาสะระหว่างศาสนา ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ เบื้องต้นก็เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและไว้วางใจกัน ศาสนาทั้งหลายควรรู้จักกันมากขึ้นว่ามีความเชื่อและหลักปฏิบัตินอกจากความร่วมมือระหว่างศาสนาแล้ว ความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างคนต่างเชื้อชาติ ภาษา และสีผิว 2.2) การศึกษาเพื่อสันติภาพ เป็นสิ่งที่ขาดหายไปจากการศึกษาทั่วโลกนี้คือบทบาทที่ชาวพุทธสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้มาก ทั้งโดยการนำเสนอในโรงเรียนต่าง ๆ และการฝึกฝนอบรมนอกโรงเรียน การศึกษาเพื่อสันติที่ควรส่งเสริมให้มากขึ้น และ 2.3) จัดทำสื่อเพื่อสันติภาพ สื่อมวลชนนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อทัศนคติของผู้คน ปัจจุบันสื่อมีบทบาทไม่น้อยในการสร้างความเกลียดชังและความระแวงต่อกันและกัน นอกเหนือจากการส่งเสริมสัปปายะและนิยมความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา ชาวพุทธทั่วโลกควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสื่อเพื่อสันติภาพ เพื่อสร้างทัศนคติที่เฝ้านิยามและสันติวิธี การเดินธรรมยাত্রาก็เป็นการจัดทำสื่อเพื่อสันติภาพอย่างหนึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งสันติภาพ (พุทธทาส อินทปัญโญ, 2549: 21)

3.2 การสร้างสันติภาพภายใน

พระสงฆ์ไทยได้เสนอสันติภาพภายใน ซึ่งพระสงฆ์ทุกรูปได้ให้ความสำคัญกับภายในจิตใจมากกว่าภายนอก ดังนี้

1) การขจัดกิเลส 5 ตัว คือ โลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้มนุษย์เกิดจากการแย่งชิง ผลประโยชน์และอำนาจ อันนี้แหละเป็นตัวการทำให้มนุษย์ล้างผลาญกัน โทสะเกิดขึ้นได้ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับระหว่างชาติ มาจนกระทั่งถึงระหว่างบุคคล และเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้มนุษย์

ออกไปแสดงบทบาทต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดภาวะที่เรียกว่า ลิดรอนสันติภาพ หรือทำลายสันติภาพ การแก้ปัญหาที่จิตใจของคนจะทำได้ก็ด้วยการพัฒนามนุษย์ให้เป็นคนดีขึ้นให้เหนือกิเลส 3 ด้วยไตรสิกขา

2) รักษาศีล หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาคน ในด้านพฤติกรรมทางกาย วาจา หลักการของมนุษย์ ต้องมีการฝึก คือ การเรียนรู้ การฝึกหัด การพัฒนาเพราะนี้เป็นธรรมชาติของมนุษย์ ผู้เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและฝึกได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2553: 13) เมื่อมีศีล 5 เป็นหลักประกันแล้ว เราก็มีโอกาสที่จะทำความดีขยายกว้าง และสูงขึ้น คือพัฒนาชีวิตต่อไปให้เป็นอารยชน สันติสุขก็เกิดขึ้นกับตนเองเป็นเบื้องต้น คำว่า ศีล เป็นเรื่องปกติของสังคมไม่ว่าชาติไหน ศาสนาไหนก็ต้องรักษาศีล สำหรับชาวพุทธ ต้องรักษาศีล 5 ดังนี้ ศีลข้อที่ 1 คือ จดเว้นจากการทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป หากเราไปล่วงละเมิด ก็จะไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น ไปทำลายชีวิตของผู้อื่น ซึ่งทุกคน ทุกสัตว์ย่อมรักชีวิตของตน เว้นการฆ่าสัตว์ ถ้าเราไม่ฆ่าสัตว์ หรือไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่ฆ่าผู้อื่น ศีลข้อนี้ ก็ไม่ต้องเกิดความขัดแย้ง ศีลข้อนี้เป็นสันติภาพโดยตรง ศีลข้อที่ 2 คือ จดเว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้ หากละเมิดข้อนี้ เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น เกิดการคอร์ปชั่น คดโกงของที่เจ้าของเขารักเขาหวง ไม่ลักทรัพย์ ข้อนี้เป็นเรื่องของธรรมาภิบาลโดยตรง เมื่อสังคมเราโปร่งใส สุจริต ความขัดแย้งก็ไม่มี สันติภาพก็เกิดขึ้น ศีลข้อที่ 3 คือ จดเว้นจากการประพฤติดมในกาม หากไปล่วงละเมิดเป็นการทำลายความมั่นคงของสถาบัน ครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ สามี ภรรยา ลูก หลาน กระทั่งเป็นคลื่นละลอกน้ำจากวงเล็กขยายเป็นวงใหญ่ ศีลข้อนี้ จะเป็นเรื่องของสังคมโดยตรง การเว้นจากกาม หรือลักขโมยภรรยาผู้อื่น คือ การล่วงละเมิดทางเพศ หรือการไม่ค้ำมนุษย์ ข้อนี้ เป็นสันติภาพระดับครอบครัวและสังคม ศีลข้อที่ 4 คือ จดเว้นจากการกล่าวเท็จ ถ้าวางละเมิด เป็นการจัดการสื่อสารที่ผิด มีโทษตามมา เช่นทุกวันนี้ คนไทยเราแบ่งแยกเป็นสีนัสนี้เพราะเรามีการจัดการให้หัวหน้าแกนนำพูดเท็จ มาหลอกลวงชาวบ้านเอามาเป็นพวกพ้องของตน คนที่ไม่มีศีลก็เชื่อสุดโต่งไปเลย เพราะคนมีศีลกับไม่มีศีล เป็นพวกเดียวโดยธรรมชาติ ความขัดแย้ง ย่อมเกิดขยายวงกว้างเป็นระดับอำเภอ จังหวัด และประเทศในที่สุดการเว้นจากกล่าวเท็จ ข้อนี้ก็เป็นการรักษาชื่อเสียงสุจริต ด้วยคำพูดที่ถูกต้อง ไม่เสแสร้ง เมื่อสังคมเราพูดความจริง บอกความจริง ความขัดแย้งก็จะน้อยลง สันติภาพก็เกิดขึ้น และศีลข้อที่ 5 คือ จดเว้นจากการดื่มสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ถ้าวางละเมิดข้อนี้ถือว่า ผิดศีลอย่างหนักเพราะจะทำร้ายสุขภาพแล้ว ยังทำลายสังคมรอบข้างด้วย และเป็นฐานของละเมิดศีล 4 ข้อข้างต้นด้วย ข้อนี้ยังทำให้สังคมเกิดความขัดแย้งทั้งระดับเพื่อน ครอบครัว เสียทรัพย์สินเงินทอง สถาบันครอบครัวก็ล่มสลายในที่สุด สันติภาพมันก็ไม่มี มีแต่ความขัดแย้งและสังคมล่มสลาย การไม่เสพสิ่งเสพติด ทุกวันนี้สังคมไทยเราติดสิ่งเสพติด ค้ายาเสพติด ค้าสิ่งมีนเมา เมื่อมีนเมาสังคมเกิดความขัดแย้งทั้งในระดับตนเอง ครอบครัว สังคม สันติภาพก็ไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าสังคมเราไม่มีสิ่งนี้ ทรัพย์สินไม่ต้องเสีย ร่างกายก็สุขภาพดี มีศักยภาพในการทำงานเต็มที่ สันติภาพก็เกิดขึ้น ศีลทั้ง 5 ข้อนี้ เป็นรากเหง้าของสันติภาพ ศีล จึงเป็นบิดามารดาของคนเรา บิดามารดาของเรา เสียชีวิตไปเป็นเรื่องธรรมดา ชีวิตเราดำรงอยู่ได้แต่ถ้าเราไม่มีศีลย่อมมีชีวิตอยู่อย่างลำบาก มีแต่ความขัดแย้ง

ดังนั้น ศิลจึงเป็นเครื่องปกป้อง ป้องกัน รักษาตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อมให้เกิดสันติภาพได้ สันติภาพจะเกิดขึ้นได้ ต้องมีชีวิตดำรงอยู่ในศีล 5 เป็นการอยู่อย่างถูกต้องและชอบธรรมของชีวิต ถ้าคนเรารักษาศีลเสมอกัน แม้จะมีอายุมาก อายุน้อยก็ไม่สำคัญ แต่มีศีลเสมอกัน ศิลจึงทำให้คนเสมอกัน พอมีความเสมอกันก็เกิดสันติภาพ การตรากฎ คือ มีความเป็นมิตรภาพพี่น้องกัน อีกประการหนึ่ง การรักษาศีลก็คือการเข้าใจเรื่องอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ เมื่อเข้าใจก็จะเกิด การละอกุศลไปในตัว มนุษย์ต้องรักษาศีล ถึงจะเกิดสันติภาพ สำหรับผู้นำ แล้วต้องมีศีลเหนือมนุษย์ทั่วไป แม้พระสงฆ์ก็เป็นมนุษย์ แต่พระสงฆ์ยังต้องมีศีลเหนือมนุษย์และผู้นามนุษย์

3) ความกรุณา ขันติธรรม อหิงสาและการให้อภัย เมื่อเกิดปัญหาต้องมีความอดทน อดกลั้น ในการรับฟัง การแก้ปัญหาพร้อมกัน สันติภาพนั้นจะมีพลังได้ก็ต่อเมื่อมีคุณธรรมดังกล่าวเป็นพื้นฐาน ไม่มีอะไรที่สามารถเอาชนะความโกรธเกลียด และพยาบาท ได้ดีเท่ากับความกรุณา ขันติธรรม อหิงสา และการให้อภัย พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นคุณธรรมดังกล่าวมาก

4) สมาธิ หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาคนในด้านจิตใจ ฝึกให้มีใจแน่วแน่อยู่ตัว แนบสนิทและมั่นคง ไม่วอกแวก ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่หวั่นไหว ไม่มีอะไรบกวน เรียบ สม่่าเสมอ อยู่กับกิจ อยู่กับงาน ความสุขก็เกิดขึ้นได้ ทุกที่ ทุกขณะ การทำสมาธิภาวนานั้นจะมีประสิทธิภาพได้ดีเยี่ยม ต้องมีศีลเป็นพื้นฐาน สมาธินี้เป็นการจัดระบบ สารการรับรู้ ก่อนจะตัดสินใจใช่ไม่ใช่ ก่อนจะตัดสินใจว่าใช่หรือไม่ใช่ที่สำคัญ เพราะถ้าไม่มีสมาธิตัดสินใจทำอะไร เกิดผิดพลาดไปหมด เมื่อตัดสินใจผิดพลาดก็เกิดความขัดแย้ง ไม่มีสันติภาพ ในทางตรงกันข้ามถ้ามีสมาธิจิต ก็มีพลังที่จะจัดระบบกับความคิดที่มีประสิทธิภาพ เมื่อจิตมีประสิทธิภาพการตัดสินใจก็ถูกต้องเป็นธรรม เมื่อมีจิตที่คิดถูกต้อง เป็นธรรม สันติภาพก็เกิดขึ้นภายในจิตใจของเรา

5) ปัญญา หมายถึง การฝึกฝนคนในเรื่องความรู้ความเข้าใจ ให้เข้าถึงความจริง ความสงบ ที่เกิดขึ้นจิตใจที่แท้จริง การศึกษานั้นต้องเกิดขึ้นเริ่มต้นจากการใช้ตา หู ลิ้น กาย ใจ เพื่อการเรียนรู้ที่ถูกต้อง จะต้องทำให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีงาม และสังคมมีสันติสุขพร้อมกันนั้นธรรมแวดล้อมก็จะอยู่ได้ด้วยดีซึ่งสำเร็จได้ต่อเมื่อมนุษย์พัฒนาการมาถึงขั้นที่สามารถประสานประโยชน์ตนกับประโยชน์ของสังคมเข้ามาเกื้อหนุนกันได้ การเข้าถึงจิต วิญญาณของพุทธศาสนา สามารถลดละความเห็นแก่ตัว จนเกิดกรุณาและความใจกว้าง มีสติและปัญญารู้เท่าทันความดีด้อยหรืออุปาทานต่าง ๆ ในการปฏิบัติดังกล่าว สมาธิภาวนาเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่า การฝึกตนด้านศีล อย่างไรก็ตามสมาธิภาวนาหรือการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงมิตtd้านจิตวิญญาณดังกล่าว ได้ถูกมองข้ามไปเพื่อให้เกิดสันติภาพภายใน อย่างไรก็ตามสมาธิภาวนาดังกล่าวจะต้องไม่เป็นไปเพื่อหลีกหนีโลกหรือปฏิเสธ การเกี่ยวข้องกับสังคม สมาธิภาวนาควรเป็นพื้นฐานสำหรับการเข้าไปเกี่ยวข้องกับโลกด้วยเมตตา กรุณา และอหิงสากว่าอีกนัยหนึ่ง การทำงานเพื่อสร้างสันติภาพในโลกควรมีสันติสุขภายในเป็นพลังขับเคลื่อน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542: 54) ต้องอยู่กันด้วยไมตรีหรือเมตตา กรุณาที่ประกอบด้วยปัญญา คือ การอยู่ร่วมกันมองคนอื่นทุกชนชาติ ศาสนาเป็นมิตรกันเรียกว่า เมตตา เห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนร่วมเกิดเมื่อประสบ

ทุกข์เรียกว่า กรุณา และเมตตา และกรุณานั้นต้องมีปัญญา คือ เข้าใจตนเองและคนอื่นอย่างลึกซึ้งโดยสาวไปถึงเหตุและปัจจัยแห่งปัญหา จึงจะเห็นได้ว่าสันติภาพในระดับภาวนา เป็นสันติภาพระดับปัญญา และสันติภาพระดับโลกุตตระ สันติภาพชนิดนี้ไม่มีในสังคมโลกทั่วไป เป็นสันติภาพแนวพุทธศาสนาเท่านั้น ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าค้นพบ โดยใช้กระบวนการของสติปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต ธรรม เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงเป็นสันติภาพที่ดับทุกข์ ความขัดแย้งอย่างยั่งยืน สันติภาพระดับโลกุตตระนี้ ต้องปฏิบัติไปตามโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ โดยการกำหนดสติปัฏฐาน 4 เป็นเบื้องต้น ซึ่งท่านพระครูภาวนาวิริยได้พยายามสร้างสันติภาพระดับนี้ อยู่ จะว่าไปแล้วท่านได้สร้างสันติภาพตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราได้บัญญัติแสดงไว้ ดังนั้น การสร้างสันติภาพภายในนี้พระสงฆ์ไทยได้ให้ความสำคัญทุกรูปนั่นเอง

4. สันติภาพในอริยสัจ 4

จะเห็นว่า พระสงฆ์ไทยได้เสนอแนวคิดสันติภาพแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) สันติภาพภายนอก คือ การอยู่ร่วมกับสังคมต้องมีกฎกติกาและหลักธรรมสากลเพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพประกอบด้วย ต้องเคารพสิทธิมนุษยชน เคารพกฎหมาย สร้างวัฒนธรรมแห่งความดีงาม คือ ปัญญาและกรุณา โดยการเสริมสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างผู้คนในโลก ส่งเสริมการศึกษาเพื่อสันติภาพ และจัดทำสื่อเพื่อสันติภาพ และ 2) สันติภาพภายใน ต้องขจัดกิเลส 5 ตัว คือ โลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิณฺณิ รักษาศีล 5 การเจริญสมาธิและปัญญา หรือไตรสิกขา อันเป็นเครื่องพัฒนามนุษย์ที่จะทำให้เข้าถึงตัวความจริง คือ ความสงบสูงสุดคือ สันติภาพอย่างยั่งยืน หรือพระนิพพานได้ แต่เมื่อจัดกระบวนการแห่งสันติภาพทั้งหมดสังเคราะห์ในหลักการอริยสัจ 4 ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แบ่งออกเป็น 2 คู่ คือ

คู่ที่ 1 จัดเป็นเหตุผล คือ

1. ความขัดแย้ง ความรุนแรง จัดเป็นทุกข์สัจจะ
2. สาเหตุแห่งความขัดแย้ง ความรุนแรง จัดเป็นสมุทัยสัจจะ

คู่ที่ 2 จัดเป็นผลและเหตุ คือ

3. ภาวะปราศจากความขัดแย้ง ความรุนแรง จัดเป็นนิโรธสัจจะ
4. แนวทางแห่งการขจัดความขัดแย้ง ความรุนแรง (สันติวิธี) จัดเป็นมรรคสัจจะ

พระสงฆ์กับการสร้างสันติภาพ

1. บทบาทในการสร้างสันติภาพในด้านกิจกรรมของพระสงฆ์

บทบาทในการสร้างสันติภาพในด้านกิจกรรมของพระสงฆ์ไทย พอสรุปได้ดังนี้ คือ

- 1.1 นักเผยแผ่ (พระครูประโชติรัตนกร รตนโชโต (น้อยศิริสุข), 2558: 141)

พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสงฆ์แต่ละรูปนั้นมีจิตวิญญาณแห่งความเป็นสาวกที่ดี แต่ในด้านเผยแผ่นั้นมีจุดเด่น ดังต่อไปนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) มีจุดเด่นด้านนี้โดยตรง คือ โดยเฉพาะงานเขียน ได้แก่ พุทธธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ล้วนแล้วแต่อ้างอิงพระไตรปิฎกทั้งสิ้น นอกจากนี้ท่านยังเผยแผ่ในรูปแบบของปาฐกถาธรรม บรรยายธรรม สันทนาธรรม ตามสื่อต่าง ๆ

พุทธทาสภิกขุ ท่านก็มีงานเขียนที่สำคัญ คือ หนังสือธรรมโฆษณ์ ธรรมะจากพระโอษฐ์ หนังสือเหล่านี้ก็ล้วนแล้วแต่เผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

พระไพศาล วิสาโล ท่านก็เผยแผ่พระธรรมคำสอนในลักษณะบรรยายธรรม โดยเฉพาะด้านมรณานุสสติ อันนี้เป็นหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ท่านเน้นสื่อสาร สอนพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ

พระประธานาณุนี (อานันท์ อานนฺโท) แม้ท่านจะมีจุดเด่นด้านสังคมสงเคราะห์ แต่พอลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์ สิ่งที่ผู้วิจัยได้สนทนาร่วมกับท่าน ท่านสอนหลักธรรมของพระพุทธเจ้าแนวภาษาทั่วไป แต่เข้าถึงธรรมชาติได้ดี แม้ญาติโยมจะมาหาท่านในฐานะแห่งความเป็นผู้มีคาถาอาคมก็ตาม แต่ท่านก็สนทนาร่วมกับญาติโยมที่มาถวายสังฆทานเป็นระยะ ๆ

พระครูภาวนาวิรัช (สุพันธ์ อาจิณฺณสีโล) ท่านมีจุดเด่นที่ตรงกับฐานะในพระพุทธศาสนา คือ วิปัสสนาธุระ ท่านถือได้ว่ามีบทบาทกิจกรรมที่มีในสมัยพุทธกาล ท่านได้ทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง

พระครูสุนทรมนิตาคม (ไพฑูล มนฺตาคโม) แม้ท่านมีบทบาทที่โดดเด่นด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะป่า สร้างสันติภาพให้กับคน สิ่งแวดล้อม สัตว์ได้อย่างสมดุลก็ตาม ท่านเป็นพระที่คิดแตกต่าง คือ ท่านลาออกจากเจ้าคณะอำเภอเมืองตาก แล้วมาทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทุกวันพระจะมีการแสดงธรรมเป็นประจำ

พระสงฆ์ไทยทั้ง 6 รูปนี้ ล้วนแล้วแต่ได้ทำหน้าที่เป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่แตกต่างกัน ไปประดุจดั่งพระสงฆ์เอตทัคคะ 41 รูปในสมัยพุทธกาลที่มีหน้าที่ กิจกรรม บทบาททางพระพุทธศาสนาที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ดีแล้วแต่แม้จะแตกต่างกัน แต่ท่านทั้ง 6 รูปก็ได้สร้างสันติภาพเชิงพุทธให้เกิดขึ้นให้ประจักษ์แก่ชาวโลก

1.2 นักวิชาการ (พระครูประโชติรัตนกร รตนโชโต (น้อยศิริสุข), 2558: 142)

พระสงฆ์ไทยที่มีความโดดเด่นด้านวิชาการ ส่วนใหญ่พระสงฆ์ที่มีความโดดเด่นด้านนี้มักจะจบการศึกษาเป็นมหาเปรียญธรรม หรือปริญญาตรี ขึ้นไป เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) จบเปรียญธรรม 9 และพุทธศาสตรบัณฑิต (มจร.) พุทธทาสภิกขุ จบเปรียญธรรม 3 ทั้ง 2 ท่านนี้อ่านพระไตรปิฎก สอนพระไตรปิฎกเป็นประจำ ส่วนพระไพศาล วิสาโลนั้น ท่านจบปริญญาตรีที่ธรรมศาสตร์ ได้ร่วมกิจกรรมทางการเมือง

เคยทำวารสาร ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านจึงได้คลุกคลีอยู่กับวิชาการมาโดยตลอด พอได้บวชท่านได้ศึกษาพระธรรมวินัย ท่านก็ใช้มาประยุกต์กับสหสาขาที่ท่านได้เรียนมา

ที่น่าจับตามองอีกรูปหนึ่ง คือ พระครูภาวนาวิรัช (สุพันธ์ อาจิณฺณสีโล) ท่านได้สอนกัมมัฏฐานแก่ชาวต่างชาติด้วยภาษาอังกฤษและได้เขียนหนังสือสรรพธรรม มีการถามตอบ บรรยายธรรมด้วยหลักการที่แฝงไปด้วยพระอภิธรรม เพราะท่านจบอภิธรรมบัณฑิต (พธ.บ.) และพยายามที่จะเป็นอภิธรรมประยุกต์โดยการนำธรรมะทางพระอภิธรรม แปลงเป็นภาษาร่วมสมัยมากขึ้น ปัจจุบันท่านเขียนหนังสือชื่อว่า สรรพธรรมเล่มที่ 5 ท่านอาจจะจะเป็นนักวิชาการรุ่นใหม่ที่สังคมทั่วไปอาจรู้จักอีกรูปหนึ่งก็เป็นได้ ในสมัยพุทธกาล อาจจะมีพระที่มีความรู้หลายสาขามาบูรณาการกับพระพุทธศาสนาอยู่แล้วก็เป็นได้ เช่น พระสารีบุตร ผู้มีปัญญามาก พระมหากัจจายนะ พระมหากัสสปะ เป็นต้น เพราะท่านเหล่านั้นมีการศึกษาที่ดีก่อนบวชอยู่แล้ว พระครูภาวนาวิรัช ยังมีความโดดเด่น ด้านการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมธรรมเชิงพุทธ และสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

พระสงฆ์ไทยในบทบาทของความเป็นนักวิชาการเชิงพุทธนี้ ได้สร้างสันติภาพทางด้านจิตวิญญาณโดยตรง และสมกับความเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณเชิงพุทธที่น่ายกย่องทั้งสิ้น

1.3 นักสังคมสงเคราะห์

พระสงฆ์ไทยทั้ง 6 รูปนั้นจริง ๆ เป็นนักสังคมสงเคราะห์อยู่แล้ว แต่ที่โดดเด่นมากที่สุด คือ พระประธานาณมูณี ท่านเป็นที่รู้จักของคนในภาคเหนือ ถ้ากล่าวถึง พระสงฆ์ที่สงเคราะห์ที่อยู่ ที่กิน ที่นอน เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคแก่เด็ก เยาวชน วัยรุ่น ทุกท่านก็ต้องคิดถึงพระสงฆ์รูปนี้ แม้ท่านจะเป็นพระที่จบทางธรรมไม่สูงนัก แต่จิตใจของท่านก็สูง ท่านจึงได้เป็นรับพระราชทานให้เป็นเจ้าคุณ ในพระราชทินนามว่า ประธานาณมูณี แปลว่า ผู้มีปัญญาเป็นที่พึ่งของประชาชน กิจกรรมที่ท่านทำนั้นเป็นบทบาทที่สร้างสันติภาพโดยตรง เป็นที่น่าสังเกตว่า พระนักสังคมสงเคราะห์ไม่มีในสมัยพุทธกาล แต่กลับมีในสมัยปัจจุบัน แต่ถ้าจะมีก็เป็นจริยาวัตรของพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในชาดกและธรรมบท

1.4 นักอนุรักษ์ธรรมชาติ (พระครูประโชติรัตนกร รตนโชโต (น้อยศิริสุข), 2558: 143)

พระสงฆ์ไทยทั้ง 6 รูปนั้น วัดที่ท่านอาศัย ล้วนแล้วแต่อยู่ป่า และอนุรักษ์ธรรมชาติหมดทั้ง 6 รูป แต่ที่โดดเด่นที่สุด คือ พระครูสุนทรมนิตาคม ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ต่อสู้กับชาวบ้านที่ตัดไม้ ทำลายป่า ทำมิถาชิพ เช่น หมักสุรา ทำสุราขาย ตัดไม้ขาย ในพื้นที่ที่ท่านต่อสู้กันแล้วแต่มีความขัดแย้ง ด้วยความที่ท่านไม่ยอมให้ชาวบ้านทำลายสิ่งแวดล้อมประดุจดังชีวิตของคนและสัตว์ที่ต้องอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล เป็นพระสงฆ์ที่มีศีล จริยาวัตรที่น่านับถือ จึงได้รับการยอมรับจากชาวบ้านและส่วนราชการจึงได้อาศัยสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ ที่มีเนื้อที่ 700 กว่าไร่ สร้างระบบนิเวศน์กับคน สัตว์ ป่า น้ำ อากาศ ในบทบาทพระครูสุนทรมนิตาคม จึงสร้างสันติภาพที่ครบวงจร ที่สอดคล้องกับพระเถระรูปหนึ่งในสมัยพุทธกาลคือพระขทิรวินยเรวตเถระ (น้องชายของพระสารีบุตร) ที่ไปปฏิบัติธรรมและอนุรักษ์ป่าไม้ตะเคียนตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น จนถึงวัยชรา

สรุปได้ว่า พระสงฆ์ไทยนั้น มีบทบาทในการสร้างสันติภาพแต่ละรูปที่แตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามแม้จะมีบทบาท กิจกรรมที่แตกต่างกัน บทบาทที่ท่านสร้างล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายเดียวกันคือ สันติภาพเชิงพุทธ

2. ผลแห่งการสร้างสันติภาพของพระสงฆ์

ผลแห่งการสร้างสันติภาพของพระสงฆ์ไทยทั้ง 6 รูปนั้นได้แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น

2.1 ผลแห่งการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (พระครูประโชติรัตนกร รตนโชโต (น้อยศิริสุข), 2558: 143)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในรูปแบบที่เป็นเอกสาร หนังสือ ปาฐกถาธรรม สนทนาธรรมที่เผยแผ่ไปทั่วประเทศ ท่านได้เป็นต้นแบบต่อวงการพระพุทธศาสนาด้านจริยวัตร ด้านจิตวิญญาณที่ท่านรักสงบ ไม่ฝักใฝ่ด้านยศ ตำแหน่ง ผลงานของท่านจึงได้สร้างสันติสุข สันติภาพต่อคนไทยที่สนใจพระพุทธศาสนาทั่วประเทศ

พุทธศาสนิกชน มีบทบาทที่สร้างสันติภาพด้านเผยแผ่ที่โดดเด่นมาก โดยใช้หลักธรรมมาประดิษฐ์เป็นวาทกรรม หรือวาทธรรม เพื่อเตือนให้สังคมมีสติอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพ ด้วยการเผยแผ่ด้วยการบรรยายธรรม เผยแผ่ไปทั่วประเทศตามสถานีวิฑุคหลัก ๆ ของหน่วยงานราชการ ทำให้คนไทยไม่น้อยที่หันมาสนใจงานเผยแผ่ของท่าน ผลงานของท่านจึงสร้างสันติสุขและสันติภาพภายในจิตใจของผู้คนที่สนใจหลักธรรม อันเป็นผลงานที่ประจักษ์ไปทั่วโลก

พระไพศาล วิสาโล เป็นพระเผยแผ่อีกรูปหนึ่ง ที่มีผลงานโดดเด่นด้านนำพระธรรมคำสอนด้านบริโณคนิยม เป็นเวลา 10 กว่าปี ต่อมาในยุคหลัง ๆ จนถึงปัจจุบันท่านได้มีบทบาทต่อกระทรวงสาธารณสุข เผยแผ่หลักธรรมสันติภาพก่อนตาย หรือมรณานุสสติ ผลที่ได้คือท่านได้สร้างแนวคิด ทฤษฎีวิธีก่อนตาย หรือตายอย่างไรจึงจะมีเกิดสันติสุข ทำให้หน่วยงานราชการโดยเฉพาะกระทรวงสาธารณสุขได้นิมนต์ท่านไปเผยแผ่คำสอนด้านมรณานุสสติ ตามโรงพยาบาลใหญ่ ๆ ทั่วประเทศ ผลงานของท่านจึงได้สร้างสันติภาพเกิดขึ้นกับคนไทยจำนวนมาก

พระประชาภาณมณี แม้ท่านจะทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ แต่ท่านก็ได้สนทนาธรรมกับญาติโยมที่มาทำบุญถวายสังฆทานจำนวนหลายร้อยคนต่อวัน ส่วนใหญ่ท่านก็นำหลักศีล 5 ไป หลักธรรมแนวธรรมชาติ ไปสอนแก่ผู้ที่เกิดความทุกข์แล้วก็ไปสนทนาธรรม ท่านจึงได้สร้างสันติสุขให้แก่ผู้ที่เกิดความทุกข์ อยู่เป็นประจำทุกวัน ไม่มีวันหยุดสักวันต่อปี

พระครูภาวนาวิรัช ท่านเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นเวลาต่อเนื่องมาหลาย 10 ปี ที่ท่านทำเป็นประจำ คือ แสดงธรรมเป็นประจำทุกวันพระ และสอนหลักกัมมัฏฐานทุกวัน ทำให้ประชาชน

พุทธศาสนิกชนทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศเกิดสันติสุขอย่างเห็นได้ด้วยประจักษ์ตนเองเมื่อไปถึงวัดราเปิง และได้นำหลักกัมมัฏฐานที่ได้ไปฝึกอบรมมาใช้ในวิถีชีวิตประจำวันจนเกิดสันติสุข

พระครูสุนทรม้นตาคม นำหลักธรรมโดยเฉพาะศีล 5 มาเผยแผ่แก่ญาติโยมทุกวันพระ โดยประยุกต์หลักศีล 5 มาใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ป่า และสร้างสัมมาอาชีพให้กับสังคมที่อยู่ ตำบลและอำเภอ ที่อยู่ติดป่าพระราชดำริ มีคนจำนวนหลายพันคนต่อปีไปปรับปรุงการแสดงธรรมของท่าน ท่านจึงได้สร้างสันติสุขทั้งกายและใจ ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนทั่วจังหวัดตาก

2.2 ผลทางวิชาการ (พระครูประโชติรัตนกร รตนโชโต (น้อยศิริสุข), 2558: 144)

พระพรหมคุณาภรณ์ นับว่ามีผลงานโดดเด่นด้านวิชาการพระพุทธศาสนาที่โดดเด่น เช่น พุทธธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ และฉบับประมวลธรรม นอกจากนี้แล้วท่านยังมีผลงาน วิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ จำนวนหลายร้อยเล่ม เป็นที่ยอมรับของสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ และนานาชาติ ท่านจึงมีผลงานที่ทำให้เกิดสันติภาพ แก่สังคมโลกทุกชนชาติ

พุทธทาสภิกขุ ท่านมีผลงานด้านหนังสือ ชุดของธรรมโฆษณ์ ธรรมจากพระโอษฐ์ คู่มือมนุษย งานวิชาการของท่านที่เกี่ยวกับสันติภาพโดยตรงคือ คริสธรรม-พุทธธรรมและปณิธาน 3 ประการ และเน้นด้าน จิตว่างจากกิเลส เมื่อผู้สนใจงานของท่านได้อ่านศึกษางานของท่านแล้ว ผลที่ตามมาสังคมทั่วไปเป็นที่ประจักษ์ ว่าสันติภาพได้เกิดขึ้นในใจของสังคมทั่วไปแล้ว

พระไพศาล วิสาโล นอกจากจากเป็นพระนักเผยแผ่แล้ว ยังมีความโดดเด่นด้านงานวิจัย จากสถาบันวิจัยที่ได้ยอมรับหลายสถาบัน ท่านจึงได้สร้างผลงานวิชาการด้านหนังสือ และงานวิจัย ผู้อ่านงาน ของท่านจึงได้ประจักษ์แก่ใจว่า ความสันโดษ ความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ สันติสุขก็เกิดขึ้นต่อผลงานของท่าน

พระประธานาณูณี พระครูภาวนาวิรัช พระครูสุนทรม้นตาคม แม้จะไม่มีผลงานวิชาการ ที่เป็นรูปธรรม แต่ก็มีผลงานวิชาการแนวแสดงธรรมที่ประยุกต์กับศาสตร์สมัยใหม่บูรณาการกับพระพุทธศาสนา ที่น่าฟังยิ่งนัก ผู้ฟังย่อมเกิดสันติสุขเมื่อได้ฟังธรรมจากท่าน

2.3 ผลของการสังคมสงเคราะห์

พระประธานาณูณี ผลงานที่ท่านได้สร้าง พอเข้าไปถึงภายในวัดจะเห็นเด็ก ๆ วัยรุ่นที่อาศัยภายใน วัดอยู่อาศัยเรียน ทุกคนที่อยู่ในวัด เมื่อเข้าไปสังเกตการณ์รู้สึกถึงความอบอุ่น และปลอดภัย เด็กเยาวชนที่อยู่ที่นี่ ได้รับผล คือ ความปลอดภัยทางด้านร่างกายและจิตใจ สันติภาพจึงเกิดแก่ทุกคนที่อยู่ในวัดแห่งนี้ จำนวน 700 กว่าคน นอกจากนี้แล้วยังได้รับผลคือการปลูกฝังพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.4 ผลของการอนุรักษ์ธรรมชาติ (พระครูประโชติรัตนกร รตนโชโต (น้อยศิริสุข), 2558: 145)

พระครูสุนทรมนต์ตามคม ท่านได้สร้างผลงานด้านอนุรักษ์ป่า ผลงานที่ท่านทำจึงได้สร้างผล คือ ประชาชนมีที่อยู่อาศัยที่มีระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์ มีสัมมาอาชีพที่เข้มแข็ง มีสุขภาพกายที่แข็งแรงจากการบริโภค อุโภคาอาหารที่ปลอดภัยพิษ สัมมาอาชีพชาวบ้านทำ ยังนำรายได้ส่งลูก หลานให้ได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น ตามลำดับ สันติภาพจึงเกิดกับชาวบ้านอย่างเห็นได้ชัดจำนวนหลายร้อยครอบครัว

บทสรุป

จากการวิเคราะห์เรื่อง “พระสงฆ์กับการสร้างสันติภาพ” พบว่า ความขัดแย้ง ความรุนแรง ในยุคปัจจุบันพระสงฆ์ไทย ได้เสนอแนวคิดสันติภาพที่นอกจากหลักธรรมแล้ว ยังเสนอแนวคิดที่ว่า เพียงภาวะ ที่จิตปราศจากกิเลสชั่วครวก็เป็นสันติภาพได้ ด้วยสมถะกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน หรือด้วยทาน ศีล ภาวนา การสร้างสันติภาพพระสงฆ์ไทยมองเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างคน สัตว์ สิ่งแวดล้อม โดยมีธรรมะ ของพระสัมมาสัมพุทธ เข้าเป็นเครื่องมือเชื่อมหลักธรรมที่ว่า อปปมัญญาธรรม ซึ่งเป็นหลักการแผ่จิตไปไม่มี ประมาณ คือ การไม่เจาะจงญาติ พี่ น้อง วงศ์ตระกูล หมายถึง เมตตาและกรุณา ที่ไม่มีประมาณที่ไม่มีขอบเขต แล้วส่งต่อไปยังสัมมาทิฐิ ปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมชาติ พระสงฆ์ไทยจึงสร้างบทบาทที่สำคัญ เพื่อให้สอดคล้องกับงานเผยแผ่พระธรรมวินัย งานวิชาการ งานสังคมสงเคราะห์ และงานอนุรักษ์ป่า ในการสร้างสันติภาพและทำให้ประชาชนได้เกิดสันติภาพทั้งกายภาพ คือ มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ และจิตภาพที่ปราศกิเลสชั่วครวและยั่งยืน สิ่งที่เหมือนในเรื่องของความขัดแย้ง ทุกรูปล้วนแล้วแต่กล่าวว่า ตัณหา โลภะ เป็นต้นเหตุแห่งความขัดแย้ง พอกล่าวถึงสันติภาพ ตัวแก้ปัญหาที่แท้จริง ทุกรูปกล่าวเหมือนกัน คือ ปัญญา ความต่าง คือ พระพรหมคุณาภรณ์ กล่าวถึง ไตรสิกขา ส่วนพุทธทาสภิกขุ กล่าวถึง สมถะและ วิปัสสนา และพระไพศาลกล่าวถึงกรุณา ขันติ อหิงสา อันเป็นโอวาทปาฏิโมกข์ ในเรื่องของบทบาทที่เหมือนกัน ทุกรูปล้วนแต่เป็นพระนักเผยแผ่ปาฐกถา ที่แตกต่างและโดดเด่น คือ พระพรหมคุณาภรณ์ เป็นพระสาย วิชาการ ส่วนพุทธทาสภิกขุแสดงธรรมแนวปฏิรูปสังคม ปฏิรูปความคิด นอกจากนี้พระไพศาลเน้นเรื่อง การสังวรแสดงธรรมเสนอแนวคิดตามที่ตั้งใจ พระสงฆ์ไทยกลุ่มนักวิชาการจะไม่ความสำคัญกับการรักษาศีล 5 โดยเน้นที่การขจัดกิเลสภายในจิตใจ อันเป็นสันติภาพภายในส่วนพระครูภาวนาวิรัชและพระครูสุนทรมนต์ตามคม กล่าวถึง เรื่องการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา (อนุบุพพิกถา) บทบาททั้ง 3 รูป แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง พระประธานาณานิ โดดเด่นเรื่องสังคมสงเคราะห์ พระครูภาวนาวิรัช เน้นเรื่องสอนกัมมัฏฐาน และพระครู สุนทรมนต์ตามคมอนุรักษ์ป่า สิ่งแวดล้อม แต่สิ่งที่เหมือนกัน คือ ทุกรูปให้ความสำคัญต่อศีล 5 ซึ่งก็ไปตรงกับ อริยสัจ 4 ที่พระองค์ทรงพบความจริง ดังที่พระสงฆ์ไทยทั้ง 6 รูปได้เสนอว่าต้องศึกษาและปฏิบัติตามธรรม ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ถึงจะเกิดสันติภาพทั้งในระดับตนเองและสังคมนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- ธรรมเกียรติ กันอริ. (2542). **พุทธวิบัติ**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระครูประโชติรัตนกร รตนโชโต (น้อยศิริสุข). (2558). **สันติภาพเชิงพุทธ: แนวคิดและบทบาทการสร้างสันติภาพของพระสงฆ์ไทย**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). **มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: กองทุนรักษัธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2540). **การศึกษาเพื่อสันติภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- _____. (2542). **มองสันติภาพโลก**. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- พระไพศาล วิสาโล. (2553). **ขอคืนพื้นที่ธรรม**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- พุทธทาส. (2536). **สันติภาพของโลก**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พุทธทาส อินทปญโญ. (2549). **ธรรมสำหรับคนเกลียดวัด**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- อรปรียา วสุมหันต์. (2553). **พุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในทัศนะของพระไพศาล วิสาโล**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

“อาจารย์ไหมมัย”: พื้นที่ออนไลน์เพื่อสุขภาวะทางจิตของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทย¹

“R U OK TEACHER?”: Online Space for Thai University Instructors’ Mental Health

ธงชัย แซ่เจีย²

Thongchai SaeChia

บทคัดย่อ

พื้นที่ออนไลน์เป็นพื้นที่ที่คนที่มีความสนใจร่วมกันสามารถเข้ามาแลกเปลี่ยนพูดคุยกันกระทั่งเกิดเป็นชุมชนขึ้น พื้นที่ออนไลน์สำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัยมีอยู่หลายแห่ง ทว่าในบรรดาพื้นที่ออนไลน์เหล่านั้น “อาจารย์ไหมมัย” เป็นพื้นที่ออนไลน์ทางเฟซบุ๊กที่นำเสนอปัญหาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญหลายลักษณะ ผู้ดูแลพื้นที่โพสต์เปิดประเด็นอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่อาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เข้ามาสนทนาแลกเปลี่ยนในประเด็นที่ผู้ดูแลเปิดประเด็นไว้มากกว่าพื้นที่ออนไลน์อื่น ๆ บทความนี้มุ่งศึกษาภาพนำเสนอปัญหาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญดังที่ปรากฏบนพื้นที่ออนไลน์ดังกล่าว ในฐานะที่พื้นที่ออนไลน์นั้นเป็นพื้นที่แห่งการระบายความอัดอั้นตันใจต่อวิชาชีพ เก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 6 มิถุนายน 2558 ถึงวันที่ 29 มกราคม 2562 จำนวน 108 โพสต์ จากการศึกษาพบว่า “อาจารย์ไหมมัย” เป็นพื้นที่ออนไลน์ที่นำเสนอปัญหาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญในลักษณะเสียสติเพื่อมุ่งให้เกิดอารมณ์ขัน ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ปัญหาเกี่ยวกับภาระงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทย รองลงมาเรียงตามลำดับคือ ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนร่วมอาชีพ ปัญหาเกี่ยวกับนักศึกษา และปัญหาเกี่ยวกับนโยบายของมหาวิทยาลัย กล่าวได้ว่า “อาจารย์ไหมมัย” คือพื้นที่ออนไลน์เพื่อสุขภาวะทางจิตของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทย

คำสำคัญ: พื้นที่ออนไลน์ ภาพนำเสนอ สุขภาวะทางจิต อาจารย์มหาวิทยาลัยไทย

ABSTRACT

Online space is a space for people, who share the mutual interest, to exchange their ideas and contribute their community. There are many online spaces for university instructors, but “R U OK TEACHER?” is an online space that represent the various problems they faced with the web administrator will continually puts various issues, and many university instructors will exchange their opinions more than these of other online spaces. This article aimed to study the representation of university instructors’ problems

¹ ปรับปรุงจากบทความชื่อเดียวกันซึ่งนำเสนอในการประชุมวิชาการทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 12 “อยู่ดี กินดี มีสุข: มิติทางสังคมและวัฒนธรรมของสุขภาพ” ระหว่างวันที่ 21-23 มิถุนายน 2560 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

² อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่ออาชีพ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Lecturer Bachelor of Arts Program in Thai for Career, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University.

on this online space, which is a space to express their frustrations in their profession as appeared 108 posts on the online space from June 6th 2015 to January 29th 2019. The result the “R U OK TEACHER?” is an online space that represents the university instructors’ problems they faced by uses of satire for humor characteristics The most common problem represented in the online space is a problem about the burden workloads of Thai university instructors, followed by the sequences of problems with colleagues, problem about their student, and problem about the university policy. Techniques used in problem representation and comment exchanges that Facebook users who share their opinions make this online space be a space to promote Thai university instructors’ mental health.

Keywords: *mental health, online space, representation, Thai university instructors*

บทนำ: โลกอินเทอร์เน็ตและอินเทอร์เน็ตศึกษา

ในปัจจุบัน โลกอินเทอร์เน็ตมีบทบาทและความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมอย่างมีอาจ ปฏิเสธได้ จุดเริ่มต้นของปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกอินเทอร์เน็ตปรากฏชัด ช่วงเข้าสู่ทศวรรษ 2550 เมื่อ facebook.com ได้ขยายวงผู้ให้บริการไปทั่วโลก ส่งผลให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่มีต่อโลกอินเทอร์เน็ตและเกิดการเชื่อมโยงคนจากหลายพื้นที่บนโลก (อิศคม มุกดาประกร, 2555: 21) แม้โลกอินเทอร์เน็ตจะเกิดขึ้นด้วยความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร ทำให้คนจากพื้นที่ต่าง ๆ บนโลกสามารถเชื่อมโยงเข้าหากันได้ ทว่าปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นและ กลายเป็นเครือข่ายสังคม บนโลกอินเทอร์เน็ตได้นั้นมีที่มาจากการที่คนในพื้นที่ต่าง ๆ มีความสนใจร่วมกัน มีรสนิยมร่วมกัน และคนเหล่านั้นได้เข้ามาแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน (พลเมืองเน็ต, 2555: 31)

facebook.com หรือที่คนไทยเรียกทับศัพท์ว่า “เฟซบุ๊ก” เป็นเว็บไซต์ของบริษัทอเมริกันที่ชื่อว่า Facebook ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์สำหรับติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิก เปิดให้บริการเมื่อปี ค.ศ.2004 โดยนักศึกษามหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) 3 คน ในช่วงแรกเฟซบุ๊กเปิดบริการให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยของตนได้ติดต่อกัน ต่อมาสมาชิกก็ขยายวง ออกไปเป็นนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยอื่น นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา และในที่สุดก็เป็นประชาชนทั่วไป การเข้าเป็นสมาชิกเฟซบุ๊กไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ผู้สมัครเพียงแค่สมัครเป็นสมาชิกตามเงื่อนไขที่กำหนด เว็บไซต์นี้มีบริการต่าง ๆ เช่น มีบริการเผยแพร่และรับข้อมูลส่วนบุคคลและข่าวสารต่าง ๆ และสามารถ ได้ตอบกับสมาชิกรายอื่นได้ (ราชบัณฑิตยสภา, 2554: ออนไลน์) เฟซบุ๊กเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มี บทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตของผู้สมัครใช้งาน คือ เป็นแหล่งรวมกลุ่มของสมาชิก ประชาชนทั่วไป หรือชุมชนที่สนใจสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน ข้อมูลจาก TWF Agency (2021: online) ระบุว่า หากนับถึงเดือน

มกราคม พ.ศ. 2564 มีผู้ใช้งานเฟซบุ๊กในประเทศไทยจำนวน 51 ล้านบัญชี แสดงให้เห็นถึงความนิยมในการใช้เฟซบุ๊กเพื่อเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ในประเทศไทย และเป็นพื้นที่หรือแหล่งข้อมูลที่น่าสนใจศึกษา

อินเทอร์เน็ตศึกษา (internet studies) เป็นวิชาที่ศึกษาแบบสหวิทยาการ มุ่งศึกษาโลกอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีการสื่อสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องในมิติเชิงสังคม จิตวิทยา ศึกษาศาสตร์ การเมือง วัฒนธรรม ศิลปะ หรือแง่มุมอื่น ๆ ในวงวิชาการปัจจุบัน อินเทอร์เน็ตศึกษาเป็นวิชาที่ได้รับความนิยมเป็นวงกว้าง ขณะเดียวกันที่เทคโนโลยีซึ่งผสมผสานกันเป็นโลกอินเทอร์เน็ตก็พัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่ง (Silver, 2004: 55-64) ด้วยเหตุที่โลกอินเทอร์เน็ตหรือโลกออนไลน์สามารถเชื่อมโยงคนจากพื้นที่ต่าง ๆ เข้าหากันได้และกลายเป็นเครือข่ายสังคมที่คนเหล่านั้นมีปฏิสัมพันธ์กัน การศึกษาปฏิสัมพันธ์ของคนในเครือข่ายสังคมบนอินเทอร์เน็ตจึงน่าจะนำวิธีการศึกษาในสังคมมาใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์ ทศพล วรรณกุลพันธ์ (2555: 65-77) ได้กล่าวถึง แนวทางการศึกษาปรากฏการณ์ในโลกอินเทอร์เน็ตไว้ 2 มิติ มิติแรก คือ มิติทางกฎหมาย มิติที่สอง คือ มิติทางสังคม กล่าวเฉพาะการศึกษาโลกอินเทอร์เน็ตในมิติเชิงสังคม วิธีการศึกษาในมิติดังกล่าวเป็นการผสมผสานทฤษฎีทางสังคมในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม โดยวิเคราะห์ในเชิงโครงสร้างเพื่อให้เห็นระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในเครือข่ายสังคมออนไลน์บนโลกอินเทอร์เน็ต อาจใช้ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์บางเรื่องเข้ามาวิเคราะห์ประเด็นย่อยของความสัมพันธ์บนโลกอินเทอร์เน็ตก็ได้

ที่ผ่านมา งานวิจัยของไทยที่ศึกษาเครือข่ายสังคมออนไลน์บนโลกอินเทอร์เน็ตเป็นการศึกษาการสร้างอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชนชั้นกลาง เช่นในวิทยานิพนธ์ของนราธิป วิรุฬห์ชาตะพันธ์ (2548) ซึ่งศึกษาการสร้างอัลบั้มภาพออนไลน์ในฐานะที่เป็นพื้นที่ของการสร้างอัตลักษณ์ของชนชั้นกลางในวิทยานิพนธ์ของแอนนิตรา นิราช (2552) ซึ่งศึกษา “hi5” ในฐานะเครือข่ายของการแนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตของชนชั้นกลางผ่านพื้นที่ออนไลน์ หรือในบทความของนันทนัย ประสานนาม (2553) ซึ่งศึกษาเครือข่ายสังคมออนไลน์ในฐานะที่เป็นพื้นที่แห่งมายาคติของชนชั้นกลางไทย นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเครือข่ายสังคมออนไลน์บนโลกอินเทอร์เน็ตในฐานะที่เป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอความคิดทางการเมือง ดังปรากฏในวิทยานิพนธ์ของชาญชัย ชัยสุขโกศล (2552) ซึ่งศึกษาเครือข่ายสังคมออนไลน์ในฐานะที่เป็นพื้นที่ของการล้อเลียนเรื่องการเมือง ในวิทยานิพนธ์ของอาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล (2555) ศึกษา “เฟซบุ๊ก” ในฐานะที่เป็นพื้นที่เคลื่อนไหวทางการเมืองที่ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองในโลกนอกอินเทอร์เน็ต หรือในงานวิจัยของปัทมาพร บวรชยานันท์ (2557) ซึ่งหยิบยกการเคลื่อนไหวทางการเมืองบนเฟซบุ๊กกรณี “เหตุการณ์ฆ่าข่มขืนน้องแก้มบนรถไฟ” มาศึกษาปฏิสัมพันธ์ของผู้คน เมื่อพิจารณาว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์บนโลกอินเทอร์เน็ตของไทยมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเฟซบุ๊ก อินเทอร์เน็ตศึกษาในวงวิชาการไทยจึงเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาที่ยังสามารถเปิดพรมแดนความรู้แก่สังคมไทยได้อีกมาก

อาจารย์ไหวมัย: ความเป็นมา ความสำคัญ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

“อาจารย์ไหวมัย” เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่สร้างขึ้นเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ.2558 จุดมุ่งหมายของการสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์แห่งนี้คือ เพื่อนำเสนอปัญหาหลายลักษณะที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญ แม้ว่าในโลกออนไลน์จะมีเครือข่ายสังคมออนไลน์สำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัยอยู่บ้าง เช่น “เครือข่ายพนักงานมหาวิทยาลัย” “เพราะเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยจึงเจ็บปวด” แต่เมื่อพิจารณาจำนวนผู้ติดตามของเครือข่ายสังคมออนไลน์แต่ละแห่ง พบว่ามีจำนวนดังจะแสดงตารางได้ต่อไปนี้

เครือข่ายสังคมออนไลน์	จำนวนผู้ติดตาม (บัญชี)
อาจารย์ไหวมัย	20,380
เพราะเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยจึงเจ็บปวด	18,588
เครือข่ายพนักงานมหาวิทยาลัย	934

จากตารางข้างต้นซึ่งเก็บข้อมูลเมื่อเดือนมกราคม 2564 จะเห็นว่า จำนวนผู้ติดตามของเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” มีมากที่สุดบรรดาเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีลักษณะคล้ายกันที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเป็นเพราะความโดดเด่นของ “อาจารย์ไหวมัย” ซึ่งอยู่ที่ไม่กล่าวถึงปัญหาของอาจารย์โดยตรง หากทว่าใช้รูปภาพและข้อความเสียดสีเพื่อมุ่งให้เกิดอารมณ์ขัน อีกทั้งผู้ใช้เฟซบุ๊กซึ่งน่าจะเป็นอาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ยังเข้ามาสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ผู้ดูแลเครือข่ายสังคมออนไลน์ดังกล่าวเปิดประเด็นไว้มากกว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์อื่น ๆ จึงนับว่า “อาจารย์ไหวมัย” เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่น่าสนใจศึกษา

อันที่จริงแล้ว ปัญหาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญในการทำงานเป็นประเด็นที่มีผู้ศึกษาไว้อยู่บ้าง ในงานศึกษาเรื่อง “สถานภาพและบทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐ: สภาวะปัจจุบัน ปัญหา ปัจจัยสาเหตุ และอนาคต” (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, สภาอาจารย์, 2541) พบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญปัญหา 13 ประการ คือ ปัญหาค่าตอบแทนและสวัสดิการ ปัญหาสถานภาพของอาจารย์ ปัญหาเกี่ยวกับการได้มาซึ่งผู้บริหาร ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร ปัญหาเกี่ยวกับระบบการบริหารของสถาบันอุดมศึกษา ปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก ปัญหาเกี่ยวกับการวิจัย ปัญหาภาระการสอนและผลงานวิชาการหรืองานวิจัย ปัญหาการพัฒนาอาจารย์ ปัญหาเกี่ยวกับการขาดแผนพัฒนาอาจารย์ ปัญหาการขาดเครือข่ายทางวิชาการ ปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี และปัญหาการขาดบุคลากรช่วยเหลือนงานวิชาการ ในงานศึกษาเรื่อง “ความเครียดจากการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่” (วิทญา ตันอารีย์, 2551) ซึ่งศึกษาจากพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการจำนวน 182 คน พบว่า พนักงานมหาวิทยาลัยร้อยละ 64.8 มีความเครียดในการทำงานระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียด

ในการทำงาน ได้แก่ ปริมาณงานที่มากเกินไป เป้าหมายการทำงานที่ต้องทำให้บรรลุ การเลื่อนชั้น และการขาดทักษะที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ในวิทยานิพนธ์ของเจษฎา คูงามมาก (2555) พบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยรัฐส่วนใหญ่มีความเครียดในการทำงานในระดับต่ำถึงปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดดังกล่าวเรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านค่าตอบแทน ด้านภาระงานทางวิชาการ ด้านระบบบริหารและการจัดการภายในมหาวิทยาลัย และด้านตำแหน่งทางวิชาการ

จากงานวิจัยข้างต้นมีข้อสังเกตว่า ปัญหาบางประการที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญ ดังที่ปรากฏในงานวิจัยเหล่านั้นได้รับการกล่าวถึงในเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์โหม้ย” ขณะที่ปัญหาบางประการได้รับการกล่าวถึงเป็นครั้งแรกในเครือข่ายสังคมออนไลน์ดังกล่าว ในที่นี่จะได้ศึกษาวิเคราะห์ภาพนำเสนอปัญหาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญดังที่ปรากฏบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์โหม้ย” วิธีวิจัยที่ใช้ คือ การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาออนไลน์ (Online Ethnographic Research) เพราะเป็นวิธีวิจัยที่เหมาะสมกับกลุ่มข้อมูลที่สนใจศึกษา วิธีวิจัยดังกล่าวมีขั้นตอนที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ การเลือกสนามของการศึกษา การเข้าสู่สนาม และการเก็บรวบรวมข้อมูล ในสนามออนไลน์ (วิลาสินี พนานครทรัพย์, 2560) บทความนี้เลือกเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์โหม้ย” เป็นสนามของการศึกษา เข้าสู่สนามและเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 6 มิถุนายน 2558 ถึงวันที่ 29 มกราคม 2562 ซึ่งเป็นวันที่เครือข่ายสังคมออนไลน์นี้มีความเคลื่อนไหวครั้งล่าสุด ก่อนที่เครือข่ายสังคมออนไลน์นี้จะปิดตัวลงไป ประชากรในการวิจัยมีจำนวน 115 โพสต์ ส่วนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกเฉพาะโพสต์ที่มีเนื้อหาแนะนำเสนอภาพปัญหาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยไทยต้องเผชิญ จำนวน 108 โพสต์ อีก 7 โพสต์ซึ่งมีเนื้อหาอวยพรสมาชิกเนื่องในโอกาสหรือเทศกาลต่าง ๆ จะไม่นำมาศึกษา

อนึ่ง บทความนี้ศึกษาเฉพาะโพสต์ของผู้สร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์โหม้ย” เท่านั้น จะไม่นำข้อความของผู้ที่เข้าไปแสดงความคิดเห็นมาศึกษา เนื่องจากโพสต์เหล่านั้นเป็นการนำภาพจากหลากหลายแหล่งมาประกอบกับข้อความเพื่อใช้สื่อความหมายเกี่ยวกับปัญหาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญ ตามที่ผู้สร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์โหม้ย” ต้องการนำเสนอ ลักษณะดังกล่าวคือ “ระบบสัญลักษณ์การนำเสนอภาพ” ซึ่งประกอบด้วย “รูปสัญลักษณ์” (signifier) และ “ความหมายของสัญลักษณ์” (signified) กระทั่งเกิดเป็น “ภาพนำเสนอ” (representation) ภาพนำเสนอนี้เป็นแนวคิดที่ด้วยการผลิตหรือสร้างความหมายโดยใช้ระบบสัญลักษณ์ การนำเสนอภาพแทนไม่ได้เป็นกระบวนการที่โปร่งใสหรือเป็นเพียงการถ่ายทอดสิ่งรอบข้างโดยตรงโดยไม่ได้มีการบิดเบือน หากแต่เป็นกระบวนการที่มีการผลิตความหมายแอบแฝงอยู่ ผู้ที่นำเสนอภาพแทนเป็นผู้ที่ใส่ความหมายลงไปในกระบวนการนำเสนอ (Hall, 1997: 15-23) การนำแนวคิดเรื่องภาพนำเสนอมาศึกษาเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์โหม้ย” จึงน่าที่จะช่วยให้เห็นเข้าใจเครือข่ายสังคมออนไลน์ดังกล่าวมากยิ่งขึ้น

ภาพนำเสนอปัญหาของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทยในเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย”

จากการศึกษาเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” จำนวน 108 โพสต์ ตั้งแต่วันที่ 6 มิถุนายน 2558 ถึงวันที่ 29 มกราคม 2562 พบว่า “อาจารย์ไหวมัย” เป็นพื้นที่ออนไลน์ที่นำเสนอภาพปัญหาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญในลักษณะเสียดสีเพื่อมุ่งให้เกิดอารมณ์ขัน ปัญหาของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทยที่ถูกนำเสนอในเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” เรียงตามลำดับได้ ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการะงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทย

ปัญหาเกี่ยวกับการะงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทยเป็นปัญหาที่ถูกนำเสนอมากที่สุด ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” คือมีจำนวนถึง 68 โพสต์ ในจำนวนนี้ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ การะงานที่ไม่ได้เจาะจงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จำนวน 43 โพสต์ และการะงานประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 25 โพสต์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การะงานที่ไม่ได้เจาะจงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

การะงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยจะมากหรือน้อยนั้นเป็นไปตามประกาศของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง อย่างไรก็ตาม เครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” นำเสนอว่าการะงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งนั้นมีมาก โดยมีได้เฉพาะเจาะจงลงไปว่าเป็นการะงานใดดังตัวอย่าง

3 กรกฎาคม 2558

ซัมเมอร์ เบา ๆ

เหม่...เหม่...เหม่...

จากตัวอย่างจะเห็นว่า “อาจารย์ไหวมัย” นำภาพฉากในสนามรบมาใช้เพื่อสื่อถึง “สภาพงานวิคนี้” ของอาจารย์มหาวิทยาลัย ขณะเดียวกันก็ใช้ภาพแม่มดยืมเพื่อสื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกเมื่อถึงวันศุกร์ ทั้งที่จริงแล้วเป็นช่วงปิดภาคการศึกษา ลักษณะดังกล่าวสื่อถึงการะงานที่มีมาก โดยมีได้เจาะจงว่าเป็นงานใด อีกตัวอย่างหนึ่งมีว่า

14 ตุลาคม 2558

ถ้างานเยอะจนไม่รู้จะเริ่มตรงไหนก่อน

เริ่มที่ปิดคอม..กลับบ้าน

กินข้าวแล้วไปนอนค่ะ !!!

จากตัวอย่างจะเห็นว่า รูปภาพที่ใช้ในโพสต์ข้างต้นสื่อถึงฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลง กับงานจำนวนมากที่กองอยู่บนโต๊ะ ข้อความประกอบรูปภาพที่ว่า “งานบนโต๊ะพี้นี่สิคงทน!!!!” ก็สื่อถึงภาระงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีมาก ขณะที่ข้อความในโพสต์ประกอบรูปภาพกล่าวว่า “ถ้างานเยอะจนไม่รู้จะเริ่มตรงไหนก่อน เริ่มที่ปิดคอม..กลับบ้าน กินข้าวแล้วไปนอนค่ะ !!!” ก็เป็นการเสียดสีถึงงานที่มีมากเกินไปจนต้องพักผ่อนก่อน

1.2 ภาระงานประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องที่มหาวิทยาลัยทุกแห่งต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากคุณภาพการศึกษามีส่วนสำคัญต่อการประเมินมาตรฐานการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นภาระงานที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องรับผิดชอบ ทั้งยังส่งผลกระทบต่อหลายประการ ดังที่ “อาจารย์ไหวมัย” นำเสนอว่า

23 กันยายน 2558

บางทีก็ได้แต่ "ปลง"

"คงต้องมีคนเป็นฝ่ายไป"!!!!

#ซื้อลอตเตอรี่และสลากกันไว้ทุกงวดนะ

ทางลัดเดียวของการเกษียณที่ไวขึ้น 555555

Cr. ภาพจาก CNN

จากตัวอย่างจะเห็นว่า “อาจารย์ไหวมัย” นำภาพผู้สูงอายุจาก CNN มาสื่อถึงอาจารย์มหาวิทยาลัยในวัยเกษียณอายุงาน ขณะที่ข้อความในรูปภาพสื่อถึงการไม่สามารถอยู่ในอาชีพอาจารย์มหาวิทยาลัยได้จนเกษียณอายุงานเนื่องจากมีความเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่ “เกณฑ์หลักสูตร” “เกณฑ์ประกัน” และ “เกณฑ์ตำแหน่งวิชาการ” ตลอดเวลา ข้อความประกอบโพสต์ที่ว่า “บางทีก็ได้แต่ "ปลง"” และ “#ซื้อลอตเตอรี่และสลากกันไว้ทุกงวดนะ ทางลัดเดียวของการเกษียณที่ไวขึ้น 555555”

มีนัยเสียดส์ว่าการเกษียณอายุงานในฐานะอาจารย์มหาวิทยาลัยไม่ใช่เรื่องที่แนะนำ ควรต้องทำใจหรือไม่ก็หาทางออกอื่น

อีกตัวอย่างหนึ่งที่เครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไทม์” นำเสนอภาพภาระงาน ประกันคุณภาพการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่ออาจารย์มหาวิทยาลัย มีว่า

22 กุมภาพันธ์ 2559

บอกเถอะ..บอกกับฉัน..ควรตั้งความหวัง..ไปถึง
เมื่อไหร่?!

บอกเถอะ..บอกว่า...จะยังงั้น?!

"อย่าปล่อยให้ฉันหนักใจ..อย่างนี้...."

เกณฑ์หลักสูตรนี้สีเทา

#ธรรมะสวัสดิ์ค่ะ

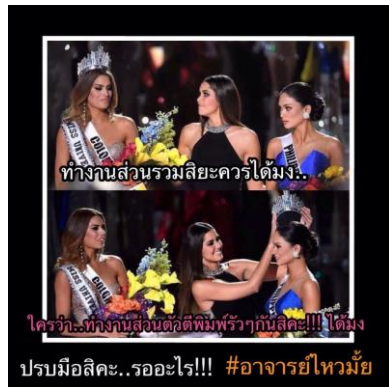
จากตัวอย่างจะเห็นว่า “อาจารย์ไทม์” นำข่าวที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย แฉลงแรงรัดให้กระทรวงศึกษาธิการยกเลิกการใช้เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา มาเป็นภาพประกอบโพสต์ ส่วนข้อความในโพสต์ก็เป็นการนำเนื้อเพลง “สีเทา” ของบอย โกสิยพงษ์ มาใช้ เพื่อสื่อถึงความคาดหวังเรื่องการเปลี่ยนแปลงเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้เพราะเกณฑ์ดังกล่าวกระทบต่อภาระงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทย นอกจากนี้ ข้อความที่ว่า “เกณฑ์หลักสูตรนี้สีเทา” ก็เป็นการนำชื่อเพลง “สีเทา” มาเล่นความหมาย เพื่อสื่อถึงการรอคอยความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเกณฑ์ดังกล่าวด้วย

2. ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนร่วมอาชีพ

ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนร่วมอาชีพเป็นปัญหาที่ถูกนำเสนอเป็นอันดับที่สองในเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไทม์” คือมีจำนวน 21 โพสต์ ในจำนวนนี้ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ อาจารย์ที่ไม่ช่วยงานส่วนรวม จำนวน 11 โพสต์ อาจารย์ที่ไม่ทำหน้าที่ให้สมกับที่เป็นอาจารย์ จำนวน 6 โพสต์ และอาจารย์ที่ขอบเสแสร้งในที่ทำงาน จำนวน 4 โพสต์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 อาจารย์ที่ไม่ช่วยงานส่วนรวม

ภาระงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยมีทั้งที่เป็นภาระงานส่วนตัว เช่น ภาระการสอน ภาระงานวิจัย ขณะที่ภาระงานบางอย่าง เช่น ภาระงานที่เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษา เป็นภาระงานที่อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรทุกคนต้องทำร่วมกัน เพราะเป็นงานส่วนรวม องค์กรที่ดี ไม่ใช่อาจารย์ที่มีชื่อเป็นผู้รับผิดชอบหลักสูตรจะมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการศึกษา ดังที่ “อาจารย์ไทม์” นำเสนอว่า

21 ธันวาคม 2558

#เรื่องเล่าเช้านี้ค่าาาา

อย่าเสียใจไปเลยอินางเอี้ยยย!!!

แถมหาลัย เค้าฟ้งประกาศซื้อผิดจนชิน

แล้ววค่า ไถนา..กันต่อปายยย

Cr. ภาพ Miss Universe Thailand (FanPage)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า “อาจารย์ไหวมัย” นำภาพการประกวดนางงามจักรวาล ปี 2015 ซึ่งมีการประกาศซื้อผิดและต้องถอดมงกุฎเพื่อมอบให้ใหม่แก่ผู้ที่ได้รับรางวัลตัวจริง มานำเสนอในลักษณะเสียดสีถึงอาจารย์มหาวิทยาลัยว่า อาจารย์ที่ควรได้รับมงกุฎมิใช่อาจารย์ที่ทำงานส่วนรวม แต่เป็นอาจารย์ที่ทำงานส่วนตัว ส่วนข้อความในโพสต์ที่ว่า “แถมหาลัย เค้าฟ้งประกาศซื้อผิดจนชิน แล้ววค่า” สื่อว่าเหตุการณ์ที่อาจารย์ที่ทำงานส่วนตัวมีหน้ามีตาในมหาวิทยาลัยนั้นเป็นเรื่องปกติ ส่วนข้อความที่ว่า “ไถนา..กันต่อปายยย” ก็สื่อถึงอาจารย์ที่ทำงานส่วนรวมว่าโง่เหมือนควายที่ไถนา

อีกตัวอย่างหนึ่งที่ “อาจารย์ไหวมัย” นำเสนอภาพอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ไม่ช่วยงานส่วนรวมมีว่า

18 มิถุนายน 2559

"Alone Curriculum"

ถ้ายังไม่เคย...?!? ต้องลองค่าา

มีความ.. Enjoy มากกกก!!!!

#เกณฑ์สกอ. 3 คน 5 คน อะไรกันเล่า

#คนเดียวก็พอละคะคนทำอะ

Cr. ภาพ Line TV และ GMM25

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า “อาจารย์ไหวมัย” นำภาพตัวละครที่ชื่อ “เอ็นจอย” จากละครโทรทัศน์มาใช้สื่อถึงความ “Enjoy” หรือความสนุกสนานที่เกิดขึ้นในอาชีพอาจารย์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการสื่อในลักษณะเสียดสี เนื่องจากกล่าวถึงการทำเล่มหลักสูตรว่าเป็นงานส่วนรวมที่กลับต้องทำคนเดียวจนควรมีชื่อใหม่ว่า “Alone Curriculum” ทั้งที่เป็นงานส่วนรวมของอาจารย์ 3 คน หรือ 5 คน ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ขณะที่เมื่อถึงวันแบ่งวิชาสอนอาจารย์กลับมากันทุกคน

2.2 อาจารย์ที่ไม่ทำหน้าที่ให้สมกับที่เป็นอาจารย์

อาจารย์มหาวิทยาลัยมีภาระงานต่าง ๆ ที่ต้องรับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่อาจารย์มหาวิทยาลัยทุกคนที่จะทำหน้าที่สมกับที่เป็นอาจารย์ ดังที่เครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” นำเสนอว่า

11 ธันวาคม 2558

ใครจะรู้ว่าทัศนักรังนางสีดามากกว่าเท่าไร???

#ช่วงตัดเกรดดราม่าก็มีมาเป็นระยะ

Cr. เพจ The Face Thailand

จากตัวอย่างจะเห็นว่า “อาจารย์ไหวมัย” นำภาพเมนเทอร์ลูกเกิดจากรายการ “TheFaceThailand” พร้อมคำพูดของเมนเทอร์ที่ว่า “พี่อิงเลยอะ” มาใช้สื่อถึงพฤติกรรมของอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ “ไม่ค่อยมาสอน...ก็ได้คำสอน ไม่ค่อยมาสอน...แต่ให้ A..B ยก Sect” ซึ่งสื่อถึงอาจารย์ไม่ทำหน้าที่ให้สมกับที่เป็นอาจารย์ โดยเฉพาะในการสอนและการให้คะแนนนักศึกษา

อีกตัวอย่างหนึ่งที่นำเสนอภาพอาจารย์ที่ไม่ทำหน้าที่ให้สมกับที่เป็นอาจารย์ มีว่า

2 มีนาคม 2559

...วิวแรกของเดือนมีนา..

สภาพงานอาจารย์...แปรปรวนดุจดังสภาพอากาศ

แต่ที่ทยอยมาไม่ได้ขาดยิ่งไปกว่าเรื่องงาน..

ก็เรื่อง "คน" นี่แหละค่ะ!!!!

จะเยอะไปไหนคะ!!!

#แยกย้ายกันทำงานมัย

จากตัวอย่างจะเห็นว่า “อาจารย์ไหวมัย” นำภาพการปะทะกันระหว่างตัวละครจากละครเรื่องเมืองมายามาประกอบข้อความ “แค่ Respect กัน..ก็จบ.. แต่ถ้าล้ำเส้นก็ตบกันเลยมัยค้า...” สื่อถึงอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีเรื่องปะทะกันโดยลืมนึกถึงการเคารพซึ่งกันและกัน ข้อความที่โพสต์มีว่า “แต่ที่ทยอยมาไม่ได้ขาดยิ่งไปกว่าเรื่องงาน..ก็เรื่อง "คน" นี่แหละค่ะ!!!! จะเยอะไปไหนคะ!!!”

ซึ่งสื่อถึงอาจารย์มหาวิทยาลัยด้วยกันเองที่แม้จะทำงานในที่เดียวกัน แต่กลับมีปัญหากันกระทั่งไม่ได้ทำหน้าที่ของตัวเอง

2.3 อาจารย์ที่ชอบเสแสร้งในที่ทำงาน

อาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นอาชีพที่คนในสังคมมองว่ามีเกียรติอันน่าภาคภูมิใจ ทว่ามิใช่อาจารย์ทุกคนที่จะประพฤติตนสอดคล้องกับเกียรติภูมิดังกล่าว “อาจารย์ไหวมัย” นำเสนอว่า มีอาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวนหนึ่งที่มีลักษณะนิสัยชอบเสแสร้ง โดยเฉพาะเมื่ออยู่ในที่ทำงาน ดังตัวอย่าง

6 กรกฎาคม 2558

จะดีนะคะ :)

เพื่อความสบายใจของทุกฝ่าย....

จากตัวอย่างจะเห็นว่า “อาจารย์ไหวมัย” นำภาพหน้ากากจากภาพยนตร์ V for Vendetta มาประกอบข้อความ “ถ้าตอนประชุมกันมันจะ FAKE ขนาดนั้น!! รับหน้ากากชกก่อนเข้าประชุม..ดีมั๊ยคะ?!?!?” เพื่อสื่อถึงการใส่หน้ากากเข้าหากันของอาจารย์มหาวิทยาลัยแม้กระทั่งตอนประชุม ข้อความในโพสต์ที่ระบุว่า “จะดีนะคะ:) เพื่อความสบายใจของทุกฝ่าย....” ก็เป็นการแนะนำที่สื่อนัยเสียดสีอาจารย์มหาวิทยาลัยอยู่ในที่

อีกตัวอย่างหนึ่งที่น่าเสนอภาพอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ชอบเสแสร้งในที่ทำงาน มีว่า

5 กันยายน 2559

อาชีพนี้...ในสายตาคนนอกมันดูดีดูเท
แต่บางคนก็แอบเก่งเกิน ภาพข้างนอกดูเก่ง ดี
ยิ่งใหญ่ ภาพข้างในมีแต่คนเป็นหน้าหนี่..

ใครของจริง...ของปลอม..ลองสัมผัสกันซักงาน
สองงานคุณะคะว่า... “กลาง” รึ “แน่น”

#งานเคาะหน้าากก็มา

#ทุ่งลาเวนเดอร์อาจเปลี่ยนสี

#ข้อคิดจากใจอาจารย์รุ่นพี่ที่เลิกชิยุนิคอร์นแล้ว

Cr. TheFaceThailand โหมโรงก่อนเริ่มซีซั่นใหม่

จากตัวอย่างจะเห็นว่า “อาจารย์ไหวมัย” นำภาพเมนเทอร์ปีจากรายการ “TheFace Thailand” พร้อมคำพูดของเมนเทอร์ที่ว่า “ของจริงไม่จำเป็นต้องพูดเยอะ” มาใช้สอนัย ตั้งคำถามดังที่ปรากฏในภาพว่า “เอ๊ะ!!!..รีว่า...ของปลอม!!” เพื่อเป็นการตั้งคำถามถึงอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ “ภาพข้างนอกดูเก่ง ดี ยิ่งใหญ่” แต่ที่จริงแล้ว “ภาพข้างในมีแต่คนเบื่อนหน้าหนี” อันเป็นการสื่อถึงอาจารย์มหาวิทยาลัยที่เสแสร้งในที่ทำงาน ภายนอกอาจดูดีแต่ที่จริงแล้วเป็นคนที่ “กลวง” ไร้ซึ่งความสามารถและศักยภาพ

3. ปัญหาเกี่ยวกับนักศึกษา

ปัญหาเกี่ยวกับนักศึกษาเป็นปัญหาที่ถูกนำเสนอเป็นอันดับที่สามในเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” คือมีจำนวน 13 โพสต์ ในจำนวนนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ นักศึกษาที่ไม่รู้กาลเทศะ จำนวน 6 โพสต์ นักศึกษาที่ขาดความรับผิดชอบ จำนวน 4 โพสต์ และนักศึกษาที่ไม่ใช้ศักยภาพของตนเอง จำนวน 3 โพสต์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 นักศึกษาที่ไม่รู้กาลเทศะ

กาลเทศะในความหมายหนึ่งหมายถึงเวลาและสถานที่ ในอีกความหมายหนึ่ง หมายถึงความควรและไม่ควร ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” ได้นำเสนอภาพปัญหาเกี่ยวกับนักศึกษาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญ คือ นักศึกษาที่ไม่รู้กาลเทศะ ดังตัวอย่าง

นิสิตคะ#เวลานัดไม่มา-เวลามาไม่นัด

นี่อาจารย์นะไม่ใช่เซเวน@อาจารย์ไหวมัย

6 มิถุนายน 2558

นิสิตโปรดทราบบบบบบ

จากตัวอย่างจะเห็นว่า “อาจารย์ไหวมัย” ใช้ภาพร้านสะดวกซื้อ 24 ชั่วโมง “เซเว่นอีเลฟเว่น” เพื่อสื่อความหมายเปรียบเทียบในทางตรงกันข้าม ดังปรากฏข้อความว่า “เวลานัดไม่มา-เวลามาไม่นัด นี่อาจารย์นะไม่ใช่เซเวน” ขณะที่ข้อความในโพสต์มีว่า “นิสิตโปรดทราบบบบบบ” ลักษณะดังกล่าวมีนัยเสียดสีนิสิตนักศึกษาที่มักจะนัดหมายหรือเข้าพบอาจารย์อย่างไม่เป็นเวลาหรือไม่รู้กาลเทศะ นึกอยากติดต่ออาจารย์เวลาไหนก็ติดต่อเปรียบเหมือนการเข้าร้านสะดวกซื้อซึ่งเปิด 24 ชั่วโมง อยากเข้าเวลาใดก็เข้า รบกวนการทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัย ทั้งยังอาจรบกวนเวลาอื่น ๆ นอกเวลางานด้วย

นอกจากการนัดหมายและเข้าพบอาจารย์แล้ว อีกตัวอย่างหนึ่ง ที่เครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” นำเสนอภาพนักศึกษาที่ไม่รู้กาลเทศะ เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบัน ดังนี้

หนูลามงานที่ inbox ไปอ.ก็ไม่ตอบ
>££<~¥%#*>,l%£€?

อาจารย์ไม่ได้เจ้าชู้แต่ไม่ได้มีแค่หนูคนเดียวนะลูก

#อาจารย์ไหวมัย

6 มิถุนายน 2558

คุณกิตติคะ!!!!

สภพFBอาจารย์ค่ะ

จากตัวอย่างจะเห็นว่า “อาจารย์ไหวมัย” นำภาพการแจ้งเตือนของเฟซบุ๊กซึ่งมีตัวเลขจำนวนมากมานำเสนอประกอบกับข้อความว่า “หนูลามงานที่ inbox ไปอ.ก็ไม่ตอบ” ขณะที่ข้อความของอาจารย์มีว่า “อาจารย์ไม่ได้เจ้าชู้แต่ไม่ได้มีแค่หนูคนเดียวนะลูก” ขณะที่ข้อความในโพสต์มีว่า “คุณกิตติคะ!!!! สภพFBอาจารย์ค่ะ” โพสต์ดังกล่าวนำเสนอให้เห็นถึงการที่นักศึกษาใช้เฟซบุ๊กเป็นช่องทางการติดต่อกับอาจารย์ แม้จำอำนวยความสะดวกให้ติดต่อเวลาใดก็ได้ แต่ด้วยจำนวนข้อความที่มีมากทำให้อาจารย์ไม่สามารถตอบข้อความเหล่านั้นได้ทั้งหมด มีเพียงเท่านั้น โพสต์นี้ยังนำเสนอว่า นักศึกษาไม่รู้กาลเทศะ ในการติดต่อกับอาจารย์ ด้วยเหตุที่โลกออนไลน์อย่างเฟซบุ๊กซึ่งซ้อนทับอยู่บนโลกออฟไลน์ทำให้เส้นแบ่งและพรมแดนเรื่องเวลาและกาลเทศะพร่าเลือนไป

3.2 นักศึกษาที่ขาดความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบในการเรียนเป็นเรื่องที่นิสิตนักศึกษาพึงมี ทว่าไม่ใช่ นิสิตนักศึกษาทุกคนจะมีพร้อม ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” นำเสนอภาพนักศึกษาที่ขาดความรับผิดชอบว่าเป็นปัญหาหนึ่งที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญ ดังตัวอย่าง

13 ธันวาคม 2558

เมื่อ Advisee ของเราหายไป สิ่งที่เราทำ....เราจะใช้ทุกช่องทางที่เราติดต่อไป รวมถึงตามไปหลอกลอนในฝัน

แต่สิ่งที่ได้รับกลับมา...

Level1: รู้ละค่ะ ว่างๆ จะโทรหา

Level2: ยุงๆ อะ แล้วจะเข้าไปเคลียร์ที่คณะละ

กันค่ะ

Level3: ตู๊ด ๆ ๆ ..(ไม่รับสาย)

Level4: ตู๊ด ๆ ๆ (ตัดสาย)

Level5: เลขหมายที่ท่านเรียก.. (block เบอร์)

Level6: เออ..เรื่องของ..... (นิสิตที่เคารพเถอะ
ค่ะ!!!)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า “อาจารย์ไหวมัย” ใช้ภาพผู้หญิงที่แสดงสีหน้าเหนื่อยหน่าย เพื่อสื่อความรู้สึกในเวลาที่ต้องติดต่อนักศึกษา โดยใช้ประกอบกับข้อความว่า “คือตามกลับไปทำ Thesis ไม่ได้มาทวงหนี้ระบบ” ขณะที่ข้อความในโพสต์แสดงถึงสถานการณ์ที่อาจารย์ที่ปรึกษาติดตามนักศึกษาซึ่งไม่มาพบเพื่อรายงานความก้าวหน้าของงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ที่ทำ ระดับการติดต่อของอาจารย์และการตอบกลับของนักศึกษามีตั้งแต่การตอบแบบขอไปที การไม่รับสาย การตัดสาย การป้องกันการติดต่อซึ่งทำให้อาจารย์ไม่สามารถติดต่อได้อีก อันแสดงภาพนักศึกษาที่ขาดความรับผิดชอบในการทำงานซึ่งไม่เพียงทำให้อาจารย์ต้องเป็นฝ่ายติดต่อไปเองเท่านั้น แต่ยังปฏิเสธการติดต่อกับอาจารย์ที่ปรึกษาของตนอีกด้วย

อีกตัวอย่างหนึ่งที่ “อาจารย์ไหวมัย” นำเสนอภาพนักศึกษาที่ขาดความรับผิดชอบ มีว่า

3 ตุลาคม 2559

เมื่ออาจารย์...มีความเป็นลูลา

จากตัวอย่างจะเห็นว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” นำภาพจากมิวสิกวิดีโอเพลง “เรื่องที่ขอ” ขับร้องโดยลูลา มาประกอบกับเนื้อเพลงซึ่งดัดแปลงบางส่วนว่า “ไม่ใช่เรื่องที่ขอกัน...อยากให้เข้าใจ ไม่ใช่เรื่องที่จะขอ...แล้วให้กันได้” เพื่อสื่อถึงสิ่งที่นักศึกษาร้องขอ นั่นคือคะแนน ทั้งนี้เป็นผลมาจากการที่นักศึกษานั้น “หนังสือไม่อ่าน-งานไม่ส่ง-แบบฝึกหัดไม่ทำ” เป็นเหตุให้อาจารย์รู้สึกหนักใจเมื่อนักศึกษาถามหาคะแนนแล้วไม่สามารถให้ได้ การใช้ภาพจากมิวสิกวิดีโอประกอบกับข้อความที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญดังที่กล่าวมามีลักษณะเสียตีสีพฤติกรรมของนักศึกษาที่ขาดความรับผิดชอบในการเรียนแต่อยากได้คะแนน

3.3 นักศึกษาที่ไม่ใช้ศักยภาพของตนเอง

การจะเรียนให้ประสบความสำเร็จ ศักยภาพการเรียนรู้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากไร้ศักยภาพในการเรียน นักศึกษาก็จะไม่สามารถเรียนได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาหนึ่งที่อาจารย์มหาวิทยาลัยพบคือนักศึกษาไม่ใช้ศักยภาพของตนเองทั้งในการเรียนและการสอบ ดังที่เครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวม้ย” นำเสนอในตัวอย่างต่อไปนี้

5 ตุลาคม 2558

บางคราวก็อยากจะฝัน...

บางทีก็อยากจะรู้...

#ใครมีความหมายในใจของเธอ....

#ทำแบบนี้..ทุกวิชามั้ยลูก...- "

จากตัวอย่างจะเห็นว่า “อาจารย์ไหวม้ย” ใช้ภาพผู้หญิงที่อยู่ในอารมณ์เศร้าใจจนต้องมีคนคอยปลอบเพื่อสื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกของอาจารย์มหาวิทยาลัยในวันสอบ ข้อความประกอบรูปภาพที่ว่า “โถ ๆ ๆ อดหลับอดนอนออกข้อสอบมาหลายคืน นิสิตทำแล้วส่งคืนไม่กินาที อ่านโจทย์อ่านข้อสัให้อาจารย์บ้าง.... เดาซะจ้ะ...กว่าจะคิดได้นะเพีย” แสดงให้เห็นถึงการทำงานของอาจารย์ที่ใช้เวลาหลายวันออกข้อสอบ ทว่าเมื่อถึงวันสอบ นักศึกษากลับเดาคำตอบและใช้เวลาไม่นานก็ส่งคืนอาจารย์ สอดคล้องกับข้อความในโพสต์ที่ว่า “#ทำแบบนี้..ทุกวิชามั้ยลูก...- ” ซึ่งเป็นคำถามที่อาจารย์ต้องการถามนักศึกษา ลักษณะเช่นนี้สื่อให้เห็นภาพนักศึกษาที่มีได้ใช้ศักยภาพของตนเองในการเรียนและการเตรียมตัวสอบ ทำให้เมื่อถึงวันสอบไม่สามารถทำข้อสอบได้

อีกตัวอย่างหนึ่งที่ “อาจารย์ไหวม้ย” นำเสนอภาพนักศึกษาที่ไม่ใช้ศักยภาพของตนเอง มีว่า

8 ตุลาคม 2558

ที่เหมา...คะแนนได้แค่เนี้ยะะ!!!

"W" เกอะจ๊ะ

จะได้ไม่เป็นภาระของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอาจารย์

ผู้สอนตอน Final

#ยี้ก็เหมือนเราจะยิ่งเหนื่อย

#รักไม่ช่วยอะไรเลย

จากตัวอย่างจะเห็นว่า “อาจารย์ไหวมัย” นำภาพตัวละครศาสตราจารย์มักกอนนากัลป์ ในภาพยนตร์ชุดแฮร์รี่ พอตเตอร์มาเพื่อสื่อถึงอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ต้องตรวจสอบของนักศึกษาและแจ้งผลการสอบ ทว่าผลสอบของนักศึกษากลับได้คะแนนน้อยจนอาจารย์ต้องแนะนำว่า “ถอนมะ?!” ส่วนข้อความในโพสต์มีว่า “จะได้ไม่เป็นภาระของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอาจารย์ผู้สอนตอน Final” ทั้งนี้เนื่องมาจากนักศึกษาไม่ได้ใช้ศักยภาพในการเรียนมากเท่าที่ควร ทำให้ทำข้อสอบได้ไม่ดี สภาพดังกล่าวเป็นปัญหาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญเพราะมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการสอนและการสอบ

4. ปัญหาเกี่ยวกับผลกระทบจากนโยบายของมหาวิทยาลัย

ปัญหาเกี่ยวกับผลกระทบจากนโยบายของมหาวิทยาลัยเป็นปัญหาที่ถูกนำเสนอเป็นอันดับที่สี่ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” คือมีจำนวน 6 โพสต์ ในจำนวนนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนเวลาจัดการศึกษาตามการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จำนวน 4 โพสต์ และผลกระทบจากสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่พอเพียง จำนวน 2 โพสต์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนเวลาจัดการศึกษาตามการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเริ่มอย่างเป็นทางการมาตั้งแต่เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2558 ส่งผลให้การดำเนินการทางเศรษฐกิจ เช่น การลดภาษี การเคลื่อนย้ายแรงงาน เกิดขึ้นระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกัน ไม่เพียงเท่านั้น การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนยังส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาด้วย กล่าวคือ มหาวิทยาลัยบางแห่งมีนโยบายปรับเปลี่ยนเวลาจัดการศึกษาตามการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2557 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนเวลาจัดการศึกษาตามการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทย ดังที่เครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” นำเสนอว่า

28 กรกฎาคม 2558

วิชาการ: ตารางสอนแจ้งแล้วนะกะ เปิดเทอมละ
กะเปิดดตด!!!!

การเงิน: งบ 58 อ. จะจัดไม่จัด...จะปิดงบละนะ?!

หน.: เฮ้ย..รีบเสนอโครงการ..รีบจัดเดี!!!!

นิสิต: อ.คะ เทอมหน้าเราจะเรียนกันเรื่องอะไร???

มีไรใหม่ ๆ มั้ยคะ???

คือ.... อาชีพนี #ติงาม

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า “อาจารย์ไหวมัย” นำเสนอความซ้อนทับกันระหว่างเวลาจัดการศึกษาซึ่งปรับเปลี่ยนไปตามการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กับปีงบประมาณของระบบบริหารงานแบบราชการ ความซ้อนทับดังกล่าวทำให้เกิดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ กระจุยตัวอยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม ดังที่ข้อความในรูปภาพระบุว่า “กรกฎา-สิงหา Event เบิกบานยิ่งนัก” ส่วนข้อความที่ปรากฏในโพสต์ก็เป็นการจำลองสถานการณ์ที่งานจากกิจกรรม โครงการ หรือหน่วยงานต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยเข้ามาหาอาจารย์มหาวิทยาลัย ข้อความตอนท้ายที่ว่า “อาชีพนี้ #ดีงาม” ก็แสดงนัยเสียดสีว่าที่จริงแล้วไม่ได้เป็นดั่งนั้น

อีกตัวอย่างหนึ่งที่เครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” นำเสนอว่า การปรับเปลี่ยนเวลาจัดการศึกษาตามการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทย มีว่า

23 เมษายน 2559

ชดเชยเร็ว ๆ ก็แล้ว..รีบก็แล้ว..

ถ้าเทได้....

อยากจะเท ๆ ๆ ไปให้หมดเลยค่าา!!!

แต่มันไม่ด้ายยยยย.....!!!! (เสียงอิกอล์ฟผสาน

กับอิคิม)

- -"

จากข้อความในตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวมัย” ได้นำเสนอให้เห็นถึงผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนเวลาจัดการศึกษาตามการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งทำให้การเรียนการสอนตรงกับช่วงเทศกาลหยุดยาวของไทย โดยเฉพาะในเดือนเมษายน ซึ่งมีเทศกาลสงกรานต์ และวันที่ 6 เมษายน ก็ยังเป็นวันหยุดราชการด้วย วันหยุดดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอน ทำให้อาจารย์มหาวิทยาลัยบางแห่งต้องสอนชดเชย ทั้งที่จริงแล้วไม่อยากจะสอนชดเชยแต่ก็ไม่สามารถทำได้ นอกจากนี้ ภาพประกอบที่ปรากฏซึ่งนำมาจากละครชุดเกาหลีเรื่อง Descendants of the Sun ยังมีนัยเสียดสีที่สื่อถึงทหารที่มีอำนาจในการปกครองปัจจุบัน คำถามที่ว่า “ทบทวนคำสั่งหน่อยมั๊ยคะกัปตัน” ก็มีนัยเป็นการตั้งคำถามต่อรัฐบาลที่มีอำนาจในการปกครอง

4.2 ผลกระทบจากสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่พอเพียง

การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนเป็นนโยบายประการหนึ่งของแต่ละมหาวิทยาลัยที่จะต้องจัดสรรให้เพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา ทั้งยังเหมาะสมกับ

การจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยบางแห่งมิได้เป็นเช่นนั้น ดังที่เครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวม้ย” นำเสนอว่า

18 มีนาคม 2559

สิ่งที่ร้องขอช่วงนี้....

งานจะเป็นอะไรแค่ไหนก็ตามแต่...

จะถามแค่.. "มีแอร์เย็น ๆ ให้พี่นะ"!!

สนับสนุนให้อากาศร้อนที่เมืองไทยลาพักผ่อนไป
ต่างประเทศบ้าง

#อาจารย์ก็เช่นกันนะคะ 555555

Cr.ภาพ เว็บ popcornfor2.com

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวม้ย” นำภาพมาจากเว็บไซต์ popcornfor2.com ซึ่งเป็นภาพที่มีข้อความว่า “มีแอร์มัย” โดยนำมากล่าวเสียดสีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในช่วงฤดูร้อนซึ่งมีสภาพอากาศร้อนมาก ขณะที่ห้องเรียนที่มีเครื่องปรับอากาศกลับไม่เพียงพอ ข้อความที่ปรากฏในโพสต์ก็แสดงถึงความกังวลเรื่องเครื่องปรับอากาศในห้องเรียนที่มีไม่เพียงพอ อันเป็นผลกระทบมาจากการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนซึ่งเป็นนโยบายของมหาวิทยาลัย

บทสรุป: “อาจารย์ (ยัง) ไหวม้ย” จากเครือข่ายสังคมออนไลน์สู่โลกออฟไลน์

“อาจารย์ไหวม้ย” เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่แตกต่างจากเครือข่ายสังคมออนไลน์อื่น ๆ ในโลกอินเทอร์เน็ต ถือเป็นพื้นที่สำหรับนำเสนอภาพปัญหาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเผชิญ จากการศึกษาพบว่า “อาจารย์ไหวม้ย” นำเสนอภาพปัญหา 4 ลักษณะ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับภาระงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทย ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนร่วมอาชีพ ปัญหาเกี่ยวกับนักศึกษา และปัญหาเกี่ยวกับนโยบายของมหาวิทยาลัย เมื่อย้อนกลับไปพิจารณางานวิจัยที่เคยมีมาก่อนหน้า มีข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนร่วมอาชีพและปัญหาเกี่ยวกับนักศึกษาซึ่งถูกนำเสนอผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ “อาจารย์ไหวม้ย” เป็นประเด็นปัญหาที่ไม่เคยปรากฏในงานศึกษาใดมาก่อน ทั้งนี้สันนิษฐานว่าน่าจะเนื่องมาจากงานวิจัยที่มีมาก่อนนั้นเป็นงานวิจัยที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล และรายการคำถามที่ใส่ไว้ในแบบสอบถามไม่มีประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับเพื่อนร่วมอาชีพอาจารย์มหาวิทยาลัยและนักศึกษาที่อาจารย์ต้องสอน ขณะเดียวกันน่าจะเป็นเพราะงานวิจัยเหล่านั้นมุ่งนำเสนอปัญหาเชิงโครงสร้างที่อาจารย์มหาวิทยาลัยเผชิญ มากกว่าที่จะนำเสนอปัญหาในระดับปัจเจกที่อาจารย์แต่ละคนเผชิญในห้องเรียนหรือแม้กระทั่งในแวดวงอาจารย์ที่ทำงานร่วมกันในมหาวิทยาลัยเดียวกัน

อนึ่ง เมื่อพิจารณาในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคม จะเห็นได้ว่า “อาจารย์ไหวมัย” เป็นพื้นที่ซึ่งนำเสนอว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นผู้รับผลกระทบด้านต่าง ๆ ทั้งในระดับโครงสร้างการทำงานและในระดับปัจเจกบุคคล อันสื่อถึงสถานะ “ผู้ถูกระงับ” มากกว่าที่จะเป็น “ผู้กระทำ” ภาพนำเสนอดังกล่าวแตกต่างจากภาพในจินตนาการเกี่ยวกับอาชีพอาจารย์มหาวิทยาลัยที่หลายคนวาดฝันไว้ว่าเป็นอาชีพที่สบาย มีเกียรติน่าเชื่อถือ มีหน้ามีตา และได้รับการยอมรับในสังคม ขณะเดียวกัน การนำเสนอภาพปัญหาต่าง ๆ ในเครือข่ายสังคมออนไลน์นี้ยังถือว่าเป็นปฏิกิริยาตอบโต้ต่อการถูกระงับต่าง ๆ ที่อาจารย์มหาวิทยาลัยได้เผชิญมาด้วย

เมื่อพิจารณาความเป็นพื้นที่ออนไลน์ที่ใครก็สามารถเข้าถึงได้ จะเห็นได้ว่า เมื่อมีการโพสต์เปิดประเด็นไว้ใน “อาจารย์ไหวมัย” จะมีผู้เข้ามาแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันเสมอ ปฏิสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวทำให้ “อาจารย์ไหวมัย” เป็นพื้นที่แห่งการปรับทุกข์และระบายความอัดอั้นตันใจของผู้ที่อยู่ในอาชีพอาจารย์มหาวิทยาลัย ขณะเดียวกัน กลวิธีการเสียดสีที่ปรากฏตลอดทุกโพสต์อันส่งผลให้เกิดอารมณ์ขันก็ยังช่วยทำให้ประเด็นต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอในเครือข่ายสังคมออนไลน์ดังกล่าวมีลักษณะที่เบาบาง จึงกล่าวได้ว่า พื้นที่ออนไลน์ดังกล่าวเป็นพื้นที่เพื่อสุขภาวะทางจิตของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายสังคมออนไลน์กับโลกออฟไลน์ โดยเปรียบเทียบกับเครือข่ายสังคมออนไลน์อื่น ๆ สำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัยแล้ว พบว่ามีข้อสังเกต คือ “อาจารย์ไหวมัย” ไม่ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในโลกออฟไลน์เลยนับตั้งแต่เริ่มมีการสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์นี้ขึ้นมา ดังที่ไม่ปรากฏข่าวความเคลื่อนไหวในสื่อกระแสหลักต่าง ๆ ขณะที่เครือข่ายสังคมออนไลน์สำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีปฏิบัติการอันนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในโลกออฟไลน์ คือ “เครือข่ายพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา” ดังเช่นการที่เครือข่ายพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิประโยชน์ที่พนักงานมหาวิทยาลัยควรจะได้รับอย่างเท่าเทียมกับข้าราชการเมื่อปี พ.ศ.2555 (อิศรานิวส์, 2555: ออนไลน์) หรือกรณีที่เครือข่ายพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาตอบโต้มติของคณะกรรมการพัฒนาศาสตร์บริหารงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ขอให้พนักงานกลับเป็นข้าราชการตามเดิม และยั้วญวอนให้ภาครัฐหันกลับมาแก้ไขปัญหาเหล่านี้โดยด่วน (ไทยรัฐออนไลน์, 2555: ออนไลน์) เมื่อพิจารณาว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นทางอินเทอร์เน็ตมักจะไม่จริงจัง การแสดงความคิดเห็นในอินเทอร์เน็ตอย่างสั้น ๆ ไม่ได้มีสาระสำคัญนัก รวมทั้งระดับที่ต้องรับผิดชอบและต้นทุนที่จะต้องแบกรับก็ต่ำกว่ากิจกรรมในโลกออฟไลน์ มุมมองเช่นนี้เห็นว่า การเข้าร่วมของผู้คนในโลกออนไลน์นั้นเป็นเพียงระดับที่เรียกว่า access ยังไม่ถึงขั้นที่เรียกว่า participate (พลเมืองเน็ต, 2550: 36) โดยนัยนี้ก็นับเป็นการตอกย้ำว่า “อาจารย์ไหวมัย” เป็นเพียงพื้นที่ออนไลน์เพื่อสุขภาวะทางจิตของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทยมากกว่าที่จะเป็นสื่อหรือเครื่องมือที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงใด ๆ แก่อาจารย์มหาวิทยาลัยได้

ข้อเสนอแนะที่พึงมีจากบทความนี้ คือ มหาวิทยาลัยในประเทศไทยควรมีนโยบายการบริหารที่ครอบคลุมทั้งการพัฒนาอาจารย์และการพัฒนาผู้เรียน ในด้านการพัฒนาอาจารย์ มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมให้อาจารย์มีทักษะการบริหารจัดการทั้งในการจัดการเรียนการสอนและการทำงานกับผู้อื่น รวมถึงควรเน้นย้ำให้อาจารย์ได้ตระหนักถึงการมีจรรยาบรรณทั้งต่อนักศึกษาและต่อเพื่อนร่วมอาชีพ ส่วนด้านการพัฒนาผู้เรียนนั้น มหาวิทยาลัยควรปรับกระบวนการคิดเรื่องการวัดและประเมินผล โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วม ใช้วิธีวัดและประเมินผลที่หลากหลายสอดคล้องกับผู้เรียน ทั้งยังควรส่งเสริมทักษะทางสังคมและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นให้นักศึกษาด้วย อนึ่ง ทั้งอาจารย์และนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาทักษะและความเข้าใจเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อออนไลน์หรือสื่อดิจิทัล เนื่องจากเป็นสื่อที่มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อชีวิตคนในปัจจุบันอย่างมาก นอกจากนี้การคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อผู้ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยจากการตัดสินใจเชิงนโยบาย รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นของคณาจารย์ทุกภาคส่วนให้มากขึ้น ก็นับว่าเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยไม่ควรมองข้ามเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- เจษฎา คุงามมาก. (2555). **ความเครียดในการทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยรัฐ**. วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถิติประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์.
- ชาญชัย ชัยสุขโกศล. (2552). **เทคโนโลยีกับการต่อสู้ทางการเมืองโดยไร้ความรุนแรง: ศึกษากรณี
อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศพล ทรรศนกุลพันธ์. (2555). **การศึกษาโลกออนไลน์ในมิติทางกฎหมายและสังคม**.
ใน นฤมล กล้าทุกวัน, บรรณาธิการ. **มารารอน: อินเทอร์เน็ต การเมือง วัฒนธรรม ฉบับออกตัว**.
(หน้า 65-78). กรุงเทพฯ: เครือข่ายพลเมืองเน็ต.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2555). **เครือข่ายใต้พนักงานราชภัฏเป็น ขรก. ย้ำชัดไม่มีทางทำได้แค่ขายฝัน**.
ค้นเมื่อ เมษายน 13, 2560, จาก <https://www.thairath.co.th/content/297552>
- นราธิป วิรุฬห์ชาติพันธ์. (2548). **การสร้างอัตลักษณ์ในอัลบั้มภาพออนไลน์**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัทธนัย ประสานนาม. (2553). **มายาชนชั้นกลางในเว็บไซต์เครือข่ายสังคม**. ใน พิทยา สุวคันธ์,
บรรณาธิการ. **มุมมอง: สหวิทยาการ**. (หน้า 185-212). ลำปาง: วิทยาลัยสหวิทยาการ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง.

- ปัทมาพร บวรชยานันท์. (2557). **การเคลื่อนไหวทางการเมืองบนเฟสบุ๊ก กรณีศึกษา: เหตุการณ์ ฆ่าข่มขืนน้องแก้มบนรถไฟ**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พลเมืองเน็ต. (2555). ก่อนจะถึงออนไลน์ศึกษา. ใน นฤมล กล้าทุกวัน, บรรณาธิการ. **มารารอน: อินเทอร์เน็ต การเมือง วัฒนธรรม ฉบับออกตัว**. (หน้า 30-37). กรุงเทพฯ: เครือข่ายพลเมืองเน็ต.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2554). **เฟซบุ๊ก**. ค้นเมื่อ เมษายน 13, 2560, จาก <http://www.royin.go.th>
- วิทยา ตันอารีย์. (2551). **ความเครียดจากการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่**. การค้นคว้าแบบอิสระสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิลาสินี พนานครทรัพย์. (2560). **วิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาในชุมชนออนไลน์**. **วารสารธรรมศาสตร์**, 36 (2), 58-76.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, สภาอาจารย์. (2541). **รายงานการวิจัยเรื่อง สถานภาพและบทบาท ของอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐ: สถานะปัจจุบัน ปัญหา ปัจจัยสาเหตุ และอนาคต**. กรุงเทพฯ: สภาอาจารย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อริคม มุกดาประกร. (2555). **บทแทรกจากกริมลู่ ออนไลน์ศึกษา**. ใน นฤมล กล้าทุกวัน, บรรณาธิการ. **มารารอน: อินเทอร์เน็ต การเมือง วัฒนธรรม ฉบับออกตัว**. (หน้า 16-25). กรุงเทพฯ: เครือข่ายพลเมืองเน็ต.
- อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล. (2555). **การเมืองบนเฟซบุ๊ก: วัฒนธรรม-การเมืองบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ ไทย พ.ศ.2553-2555**. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชา มานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อิสรานิวส์. (2555). **วิกฤต..“พนักงานมหา’ลัย วิกฤต..อุดมศึกษาของประเทศ??**. ค้นเมื่อ เมษายน 13, 2560, จาก <https://www.isranews.org/isranews-scoop/7965-qq-sp-827428562.html>
- แอนนิรา นิราช. (2552). **เครือข่ายสังคมออนไลน์กับการแนะแนวการดำเนินชีวิตของผู้ใช้งานเว็บไซต์ hi5.com**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Hall, S. (1997). The work of representation. In Stuart Hall, Ed. **Representation: Cultural representations and signifying practices**. (pp. 13-74). London: Sage.
- Silver, D. (2004, February). Internet/cyberculture/digital culture/new media/fill-in-the-blank studies. **New Media & Society**, 6 (1), 55-64.

TWF Agency. (2021). **Social media users in Thailand**. Retrieved April 20, 2022, from <https://www.twfdigital.com/blog/2021/02/facebook-instagram-youtube-twitter-users-thailand-2021/>

พิธีบำรุงขวัญและบำบัดโรคด้วยพิธีผีเถนหรือผีฟ้า ในเขตอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์¹
Bamrung Khwan and Healing Illness Rituals via Phi Than or Phi Fah Ritual in
Rattanaburi District, Surin Province

วารภรณ์ วิชญรัฐ²
Varaporn Vichayarath

บทคัดย่อ

พิธีรำผีเถนหรือผีฟ้า เป็นพิธีการบำบัดรักษาโรคที่ยังคงพบได้ในหลายพื้นที่ของภาคอีสาน พิธีนี้เดิมมีเป้าหมายหลายประการ ได้แก่การบูชาผีเถนหรือผีฟ้าที่ถือเป็นครู ทำนายทายทัก และมักใช้ในการรักษาโรคที่รักษาไม่หายหรือไม่ทราบสาเหตุ ทั้งนี้ความเจ็บป่วยของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นนั้น มีความหลากหลายและอาจมีปัจจัยอันหลากหลายประกอบกัน ได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ อาหาร ภาวะแวดล้อมและภาวะทางจิตใจที่ส่งผลต่อสุขภาพ ซึ่งการแพทย์แผนปัจจุบันไม่อาจตอบสนองมิติต่าง ๆ เหล่านี้ได้ทั้งหมด ความเจ็บป่วยบางประการจึงไม่อาจรักษาได้ หรือไม่ทราบสาเหตุของโรคและผู้ป่วย เหล่านี้ก็มักถูกนำกลับมาที่บ้านและรักษาแบบประคับประคอง ซึ่งบางครั้งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย และครอบครัว ดังนั้น พิธีกรรมความเชื่อที่มีอยู่จึงมักถูกนำมาใช้เพื่อหาคำตอบ หรือรักษาอาการเจ็บป่วย ด้วยความเชื่อ ได้แก่ การติดต่อสื่อสารกับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ บทความนี้จึงศึกษาบทบาท และพิธีกรรมการรำผีเถนต่อสังคมชุมชน และต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมของผู้ป่วยและครอบครัว เนื่องจากเมื่อไม่สามารถหาคำตอบในการรักษากระแสหลักได้ การหาคำตอบกระแสรองซึ่งเป็นความเชื่อ ที่ผู้คนรู้สึกใกล้ชิดคุ้นเคยจึงได้ถูกนำมาใช้ในการรักษาหรือต่อรองกับอำนาจที่ผู้คนมองไม่เห็น และไม่สามารถต้านทานได้ อีกทั้งค่าใช้จ่ายในพิธีนี้ก็ไม่สูงนัก และทราบถึงหนทางรักษา ผู้ป่วยรู้สึก ผ่อนคลายและมีกำลังใจ การบำบัดและดูแลตนเองต่อไป จึงกล่าวได้ว่า พิธีนี้ยังคงมีหน้าที่สำคัญ สำหรับชุมชนในการรักษาโรคที่สุดแล้วก็มีความหมายเพื่อรักษาคุณภาพชีวิตของผู้คนให้สามารถดำรงอยู่ได้ แม้การแพทย์แผนปัจจุบันจะสามารถเข้าถึงชุมชนได้ดีกว่าในอดีตก็ตาม

คำสำคัญ: ผีฟ้า การรักษาโรคด้วยความเชื่อ การบำรุงขวัญ

¹ ปรับปรุงจากบทความนำเสนอในการประชุมวิชาการ “อยู่ดี กินดี มิตินทางสังคมและวัฒนธรรมของสุขภาพ”. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร 21-23 มิถุนายน 2560.

² อาจารย์ ดร., ผู้อำนวยการสำนักการประกอบการทางสังคม สถาบันอาศรมศิลป์.

Ph. D., Director at Department of Social Entrepreneur, Arsom silp Institute of the Arts.

ABSTRACT

Ram Phi Than or Ram Phi Fah ritual is a healing ritual found in several areas in Northeastern of Thailand. Originally, this ritual once held many purposes– to pay homage to the master Phi Than or Phi Fah, to foretell the village’s future events, and to heal the incurable or idiopathic deceases. However, the illnesses occurred to people come from different areas and various dimensions together with various factor involvement including living conditions, provisions, surroundings and mental state. All of them influence their health Modern medicine could not cover all of the patients’ etiology. This leads to some incurable or idiopathic deceases. These patients are thus taken home for palliative care. Sometimes, this problem affects, on the patients' and family's way of as a result, the existing spiritual rituals are employed to reply the inquiries or cure the illnesses by using spiritual beliefs such as communication with, various holy power. Hence, Ram Phi Than ritual has an important role toward the society in healing their mind, affecting the overall way of life of patients and their family. Due to not finding out the answer for curing the patients in medical treatment, finding the answer in indirect way as a spiritual ritual in which locals believe is employed to heal the illnesses and fight the invisible and irresistible spirits. Furthermore, the expenses for this ritual are inexpensive and the patients can know how to treat them. They then feel reared, have moral support to heal their illnesses and take care of themselves. Therefore, it is believed that Phi Than or Phi Fah ritual plays an important ritual for of local people in Northeastern of Thailand. Finally, this ritual is meaningful to main the quality of life of locals except the progress of modern.

Keyword: *PHI PHA, BELIEF IN HEALING, ENCOURAGING RITUAL*

บทนำ

อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัด ทิศตะวันออกติดกับอำเภอท่าตูม ทิศเหนือติดอำเภอสุวรรณภูมิ และอำเภอพนทราย จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ ทิศใต้ติดอำเภอสนม อำเภอโนนนารายณ์ จังหวัดสุรินทร์ และอำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ มีพื้นที่ประมาณ 383.812 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร 92,202 คน (พ.ศ. 2562) ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม หัตถกรรม (ทอผ้าไหม) และค้าขาย มีโรงพยาบาลรัตนบุรี เป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอ

ประชากรประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ส่วย หรือกูย และเขมร โดยการแบ่งกลุ่มภาษาทั้งสามกลุ่มชาติพันธุ์ตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้เคียงกันและมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างกันอยู่บ้าง กลุ่มลาวนั้นมีทั้งกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่มาแต่เดิมและกลุ่มที่ถูกกวาดต้อนมาจากดินแดนจำปาสัก ตั้งแต่ครั้งต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (อำนวยพร เผือกเล็ก, 2560: สัมภาษณ์) สอดคล้องกับการสันนิษฐานของจิตร ภูมิศักดิ์

ในการศึกษาเรื่องนี้ จะศึกษาเฉพาะการรำผีแถนในกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ในบทความนี้ ได้แก่ กลุ่มที่ใช้ภาษาลาว และมีวัฒนธรรมประเพณีเดียวกัน โดยเน้นศึกษาในพื้นที่ตำบลน้ำเขียว อำเภอรัตนบุรี อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีผู้ที่ถือผีแถนในชุมชนอื่นในอำเภอนี้ได้เดินทางมาร่วมด้วย และครูบาก็ได้เดินทางไปรักษาผู้ป่วยที่ตำบลอื่นด้วย

พิธีผีแถนหรือผีฟ้า เป็นพิธีกรรมการรักษาโรค ที่ชาวบ้านยังคงปฏิบัติกันในปัจจุบันหากเกิดอาการเจ็บป่วยที่ไม่สามารถรักษาได้ด้วยแพทย์แผนปัจจุบันหรือเป็นโรคที่ไม่ทราบสาเหตุ พิธีรำผีแถนนี้จะประกอบไปด้วยพิธีกรรมย่อย ได้แก่ พิธีรักษาโรค และพิธีลงขวงหรือการไหว้ครูผีแถนซึ่งเป็นพิธีบำรุงขวัญ ทั้งสองพิธีนี้มีความต่อเนื่องกัน และผู้ที่ได้รับการรักษาซึ่งจะต้อง “รับ” ผีแถนนั้นจะต้องร่วมพิธีไหว้ครูที่จะจัดขึ้นทุกปีด้วย พิธีกรรมนี้มีอยู่ทั่วไปในหลายกลุ่มชนในภาคอีสานซึ่งอาจแตกต่างกันไปในรายละเอียด เช่น กลุ่มไทยโส้ ที่จังหวัดนครพนมซึ่งมีลักษณะของพิธีคล้ายคลึงกันแต่เรียกพิธีการรักษาว่าการเหยา (นิรันดร์ ละม้ายศรี, 2533) อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์สำคัญที่ผู้เขียนต้องการนำเสนออีกคือข้อสังเกตที่ว่า ชาวบ้านที่บ้านน้ำเขียวเป็นกลุ่มลาวที่เชื่อว่าตนเองมีบรรพบุรุษอพยพมาจากจำปาสัก และมีความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษอย่างเหนียวแน่น ได้แก่ การแสดงออกซึ่งพิธีกรรมไหว้ปู่ตา ความเชื่อเรื่องผีประจำตระกูล และมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับบรรพบุรุษคนสำคัญบางคนที่เป็นนักรบ เช่น หลวงอุดม (อำนวยพร เผือกเล็ก, 2560, สัมภาษณ์) ซึ่งส่งผลให้พิธีกรรมรำผีแถนของบ้านน้ำเขียวแสดงลักษณะของนักรบ เช่น การฟ้อนด้วยดาบ หรือเชื่อว่าผีที่เข้ามาเข้าเป็นทหาร ซึ่งอาจสืบเนื่องจากบางลักษณะ และความเชื่อของการฟ้อนผีมดผีเม็งของกลุ่มคนเชื้อสายมอญที่มีลักษณะของนักรบเช่นกัน

เนื่องจากเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ทั่วโลกในฐานะการแพทย์ทางเลือก จึงมีการศึกษาเรื่องนี้้อย่างหลากหลาย และยังคงมีการรักษาในลักษณะนี้อยู่จนปัจจุบัน Phillips (1990: 81-82) ยังวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้การรักษานี้มีผลดีต่อผู้ป่วยคือ หมอพื้นบ้านหรือผู้รักษามักมีความเข้าใจผู้ป่วยอย่างรอบด้าน ทั้งสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิต รวมทั้งเครือญาติ หมอพื้นบ้านหรือผู้รักษาได้รับความนับถือและเป็นที่ยอมรับในชุมชนอยู่แล้ว และการตัดสินใจใช้วิธีรักษานั้นเพราะแทบไม่มีค่าใช้จ่ายเลย และการเข้าถึงบริการนี้สะดวกสำหรับผู้ป่วย เพราะทำพิธีที่บ้านผู้ป่วยเอง อีกทั้งมีความยืดหยุ่นต่อการรักษามากกว่าแผนปัจจุบัน นอกจากนี้ เพ็ญจันทร์ ประดับนุช (2534: 86-89) ได้อธิบายว่า ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ระบบคิดเกี่ยวกับการอธิบายสาเหตุของโรคแบบพื้นบ้านการมีความศรัทธาต่อผู้ให้การรักษา (หรือการรับนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์) ซึ่งมักเป็นไปอย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมทั้งวิถี

ที่สอดคล้องกับวิถีชาวบ้านและความสามารถในการเข้าถึงบริการ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การรักษานั้นช่วยบรรเทาอาการของผู้ป่วยได้

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาพิธีกรรมบำบัดโรคด้วยพิธีผีแถนหรือผีฟ้า ในเขตอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ และเน้นกลุ่มประชากรที่นับถือหรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับพิธีกรรมนี้ในเขตอำเภอดังกล่าว

แนวคิดเกี่ยวกับผีแถน: ผีผู้ปกป้องรักษา

แนวคิดเกี่ยวกับผีแถนในภาคอีสานของไทยมีผู้ศึกษาไว้อย่างมากมาย ผีแถน เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ “ผี” ที่มักจะได้อิทธิฤทธิ์ไปในความเชื่อของชาวอีสาน ซึ่งไม่เพียงแต่คนพื้นถิ่นที่ใช้ภาษาลาว แต่ยังเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวกูย (ส่วย) และชาวเขมรอีกด้วย พิธีรำผีแถน หรือการบูชาผีเพื่อรักษาโรค จึงมีในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตอำเภอรัตนบุรี และใกล้เคียง เช่น อำเภอราชสีสุราช แต่อาจมีรายละเอียดต่างกันอย่างบ้าง (ฐพัชร โคตะ, 2553: 19)

ศาสตราจารย์รัช ปุณโณทก เคยกล่าวถึงคำว่า “แถน” ว่ามีความหมายถึงท้องฟ้า โดยเป็นคำว่า “เทียน” ในภาษาจีน และ “ແຂງ” ในภาษาลาวโซ่ง (หรือ “เตียน” ในภาษาเวียดนาม เช่น เมืองเตียน เปียนฟู คือเมืองแถนในภาษาลาวโซ่ง) ดังนั้น ผีแถนจึงเป็นผีชั้นสูงและควรเป็นผีที่ดีหรือเป็นเทวดา จึงเรียก ผีแถนว่าผีฟ้าด้วยอีกคำหนึ่ง

เสรี พงศ์พิศ (2533, 289-292) ได้ให้คำนิยามผีแถนของชาวอีสาน ว่า มี 3 กลุ่มคือ

1. ผีฟ้าและเทพารักษ์ คือผีที่อยู่บนฟ้า ได้แก่ ผีแถน ผีกำเนต คือผีที่ให้กำเนิดโลก ชาวอีสานเชื่อว่า ผีแถน คือ ผีที่ให้กำเนิดโลกจึงเกิดประเพณีอ้อนวอนบนบานพญาแถนเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ มีการพ่อนรำอัญเชิญผีฟ้าให้ลงมารักษาสัตว์ที่เจ็บป่วย เป็นผู้พิทักษ์รักษา เป็นผีตามธรรมชาติ เช่น ผีบนดิน น้ำ ป่าเขา ถ้ำ ต้นไม้ บ้านเมือง ผีเหล่านี้เป็นเจ้า มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น เจ้าป่า เจ้าทุ่งเจ้าท่า รุกขเทวดา นางไม้ นางตานี นางตะเคียน แม่โพสพ แม่ธรณี

2. ผีบรรพบุรุษหรือผีวีรบุรุษ เป็นคนที่ตายไปแล้ว แต่คนให้ความเคารพนับถือ เป็นปู่ย่าตายาย เป็นคนดี วีรบุรุษ นักรบ เจ้าเมือง เป็นผู้ก่อตั้งเมือง บางครั้งเรียกผีมหีเสกข์

3. ผีร้าย เป็นผีชั้นต่ำ มีอยู่ในธรรมชาติทั่วไป ในน้ำ บนฟ้า ป่าเขา เช่น ผีปอบ ผีโพง ผีโขมด ผีโป่งค่าง ผีเปรต ชอบหลอกหลอนมนุษย์

ในความคิดของชาวอีสานเชื่อว่าผีแถนหรือผีฟ้ามีหน้าที่ขจัดโรคร้าย คอยช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาความเดือดร้อน ผีฟ้าเป็นบรรพบุรุษจึงต้องเคารพกราบไหว้ เมื่อถึงวันไหว้ครูก็ต้องประกอบพิธีลงช่วงผีฟ้าเพื่อตอบแทนพระคุณ

ในตำนานขุนบรม มีการกล่าวถึงผีแถนหรือผีฟ้า ซึ่งอาจหมายถึงเทวดาไว้ว่า

เมื่อนั้น แถนจึงเส็งเสี้ยงฮู้	บุญแห่งผุ่งแถน
ทั้งหญิงชาย	ชู้คนควนผ้ายัน
ก็จึง ได้ลูกเจ้า	แถนหลวงฟ้าคีน
เจ้านั้น บุญมากล้น	ลือเท่าทั่วแดน
อาจจักได้ผ่านพื้น	เป็นแก่มพูน แท้แล้ว

(บุญยงค์ เกศเทศ: 189-199)

ผีแถนเป็นผีที่มีบทบาทในชีวิตชาวอีสานอย่างยิ่ง เมื่อกล่าวถึงผีแถน ผู้คนทั่วไปก็ทราบว่าเป็นผู้ใด และสามารถอธิบายเกี่ยวกับแถนได้แม้ว่าคำอธิบายจะแตกต่างกัน อีกทั้งมีการบูชาผีแถนในหลายลักษณะ เช่น การรำผีแถนหรือการลงช่วง (ในเดือนสามและเดือนหก) การบุญบังไฟเพื่อบูชาแถนและเตี๊นแถน บ้านตาลให้ฝนตกเมื่อฤดูทำนามาถึง แถนสามารถให้ดีให้ร้ายแก่มนุษย์ เช่น เมื่อยามป่วยไข้ ชาวบ้านก็จะทำพิธีรำผีฟ้าหรือผีแถนเพื่อบำบัดอาการป่วยไข้หรือหาสาเหตุของโรค โดยต้องเชิญลงมาสอดส่องดูอาการป่วย และขอให้ปกป้องคุ้มครองให้ผู้ป่วยนั้นหายดี ที่กล่าวมาข้างต้นนี้คือความเชื่อเกี่ยวกับผี และผีแถน ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปในความเชื่อของชาวอีสาน

ในพื้นที่ศึกษาคือ ตำบลน้ำเขียว อำเภอรัตนบุรี นอกจากพระพุทธศาสนาที่นับถือกันอยู่แล้ว ชาวบ้านก็ยังนับถือ “ผี” เช่นเดียวกับชาวอีสานอีกไม่น้อย “ผี” ที่ชาวบ้านตำบลน้ำเขียว และตำบลอื่น ในภาพรวมนั้นอธิบายตามความหมายของชาวบ้าน ได้แก่

1. ผีบรรพบุรุษ หรือปู่ตา ที่บริเวณทุ่งนาหลังหมู่บ้านใกล้วัดอุทุมพรน้ำเขียว มีที่ดินมีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ ต้นไม้ใหญ่ครึ้มเป็นบริเวณดอนปู่ตาหรือที่สถิตของปู่ตา ปู่ตาของชาวตำบลน้ำเขียว คือ “หลวงอุดม” และภรรยาชื่อ “นางผุสดี ศรีไสล” เป็นที่นับถือของชาวบ้านว่าเป็นบรรพบุรุษ เมื่อสอบถามว่า หลวงอุดมคือใคร ก็ไม่มีใครทราบถึงความเป็นมาว่าเป็นผู้ใด แต่บางคนอธิบายว่าเป็นนักรบ เจ้าเมืองเดิมอันเป็นต้นตระกูลของชาวบ้าน

2. ผีแถน เป็นผีดี เป็นผีที่อำนวยความสะดวกให้กับชาวบ้าน เช่น การบำบัดโรค โดยใช้กำลังจากผีมาบำบัดอาการเจ็บป่วย

อย่างไรก็ดี คำอธิบายถึงผีแถนของชาวบ้านในพื้นที่นี้ อาจปะปนทั้งสองประเภทนี้ด้วยได้ครุบา ซึ่งก็คือผู้นำในการประกอบพิธีต่าง ๆ เกี่ยวกับผีแถนของตำบล คือนายจิรภัทร บุตรจันทร์ (2560: สัมภาษณ์) อธิบายว่า ผีแถนคือผีบรรพบุรุษ เป็น “ภูมิบ้านภูมิเมือง” (สิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้ดูแลบ้านเมืองหรือชุมชน) ที่คอยปกป้องดูแล ลูกหลานคือผู้คนในชุมชนจึงควรเคารพบูชา เช่นไหว้ตามเวลาที่เหมาะสม

ส่วนพญาแถน บางครั้งก็ถือเป็นผีเดียวกับผีแถนที่เป็นวิญญาณบรรพบุรุษดังที่กล่าวมา และบางครั้งก็หมายถึง “หัวหน้าเทวดา” หรือเทวดาผู้ใหญ่ กล่าวได้ว่าในความคิดของชาวรัตนบุรีที่ตำบลน้ำเขียว ผีแถนมีลักษณะปะปนกันหลายอย่าง ดังนั้น “ผี” กับ “เทวดา” ในความคิดของชาวบ้าน

อาจมีความหมายปะปนกัน ต่างแต่ประเภทหรือการทำหน้าที่ อาจสรุปได้ว่าหมายถึงวิญญาณ ผี หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่เหนือการบังคับหรือจัดการของมนุษย์ และสามารถดลบันดาลทุกข์สุขให้กับบุคคลและชุมชนได้

ชุมชนลูกศิษย์ผีแถน

จากข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์ผู้ที่รับนับถือผีแถน กล่าวว่ามักไม่ทราบสาเหตุของความเจ็บป่วย ซึ่งอาจเป็นอาการที่รู้สึกได้ทางกาย เช่น เมื่อย มึน อ่อนเพลีย กินอาหารไม่ได้ ปวดตามร่างกาย เมื่อเวลาผ่านไป อาการเหล่านั้นยิ่งแย่ลง ด้วยความเจริญทางการแพทย์ที่เข้าถึงทุกอำเภอแล้วในปัจจุบัน ชาวบ้าน ได้ไปพบแพทย์เพื่อรักษาอาการเหล่านั้นที่โรงพยาบาลทั้งในตัวอำเภอและจังหวัด ซึ่งก็ได้รับการรักษาตามที่แพทย์วินิจฉัยแต่ก็ไม่ทุเลาแม้ว่าจะเปลี่ยนหมอเปลี่ยนโรงพยาบาลแม้แต่การไปโรงพยาบาลศูนย์ บางรายกลับแย่ลงต้องนอนอยู่กับบ้าน อาการเจ็บป่วยเหล่านี้ชาวบ้านเรียกว่า “ไข้บ่มีหมอ” คือถึงหาหมออย่างไรก็ไม่ดีขึ้น ผู้ที่นับถือผีแถนในเขตอำเภอรัตนบุรีเล่าว่า ผู้ป่วยด้วยอาการลักษณะนี้มีได้ทุกช่วงวัย เท่าที่มีปรากฏในตำบลนี้มีตั้งแต่อายุ 5-80 ปี การไม่ทราบสาเหตุแท้จริงและไม่สามารถรักษาอาการป่วยที่เป็นอยู่ให้หาย ย่อมกระทบถึงสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตของผู้ป่วยอย่างยิ่ง เพราะส่งผลถึงคุณภาพชีวิตทั้งเรื่องค่าใช้จ่ายและเป็นภาระของญาติพี่น้องของผู้ป่วยอยู่ไม่น้อย (จิรภัทร บุตรจันทร์, 2560: สัมภาษณ์)

เมื่อไม่ทราบสาเหตุและผู้ป่วยเห็นว่าไม่สามารถรักษาได้ด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน จึงต้องนำพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาแบบดั้งเดิมที่ยังคงอยู่ในชุมชนคือการรำผีฟ้าหรือผีแถนมาใช้เพื่อหาสาเหตุและบำบัดรักษา การดำเนินไปของพิธีกรรมไม่ได้แต่งตั้งตัวผู้ป่วยและไม่มีอันตรายต่อผู้ป่วย เช่น ไม่มีการรดน้ำมนต์ และไม่มีการเซ่นไหว้เกินกำลังทรัพย์ของผู้ป่วยและญาติ อีกทั้งครูบาและคณะไม่ได้เรียกร้องค่ารักษา จึงเป็นทางเลือกของชาวบ้านในการวิธีรักษา ภาระที่มีต่อมาของผู้ป่วยก็คือภาระทางใจที่จะต้องบูชาผีแถนประจำตนต่อไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต

มีข้อสังเกตอยู่บ้างว่า ในการเรียกพิธีการรักษาเช่นนี้จะใช้คำว่า “รำ” หรือ “ล่า” เนื่องจากทั้งสองคำมีความหมายเกี่ยวข้องกับการรักษา และในการศึกษาก่อนหน้านี้ก็ปรากฏการณ์ใช้คำทั้งสองอยู่เช่นกัน ข้อสังเกตของผู้วิจัยคือความแตกต่างของคำทั้งสองก็คือที่ใช้คำว่า รำ ก็เพราะมีการฟ้อนรำซึ่งเป็นส่วนสำคัญในพิธี และต้อง “ล่า” คือขับไล่เป็นท่วงทำนองคล้ายหมอล่า

การทำพิธีเกี่ยวกับการรักษาที่ ตำบลน้ำเขียว อำเภอรัตนบุรี ซึ่งมีบรรดาผู้ที่รับผีฟ้าหรือที่เรียกว่า “ลูกศิษย์” ซึ่งก็คือผู้ที่เคยเข้าพิธีการรักษาด้วยผีฟ้า ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการรำผีแถนหรือผีฟ้าในความหมายดังนี้ (ทองแดง แนวทอง, 2560: สัมภาษณ์; พิมพ์ภา ร่มเกล้า, 2560: สัมภาษณ์)

1. เป็นพิธีการบำบัดโรค เริ่มต้นด้วย การรำสอง (หรือการตรวจวินิจฉัยโรค) เพื่อหาสาเหตุของความเจ็บป่วย ซึ่งหลายกรณีเชื่อว่าเกิดจากกระทำของผี เพราะการกระทำต่าง ๆ ที่ผู้ป่วยอาจไปละเมิดเมื่อทราบสาเหตุก็จะขอขมาอ้อนวอนหรือเซ่นไหว้ตามแต่ผีฟ้าจะต้องการ

2. พิธีที่ต่อเนื่องมา เป็นพิธีประจำปี คือการลงช่วงหมอลำผีฟ้า หรือนับเป็นการไหว้ครู ซึ่งเป็นพิธีของลูกศิษย์ที่รับผีแทน เป็นการประกอบพิธีกรรมสักการบูชาผีฟ้า หรือผีแทนที่เคยมาเข้าทรงรักษาอาการเจ็บป่วยของผู้ป่วย ที่ตำบลน้ำเขียวนี้จะจัดทุกปี ซึ่งอาจจะปีละหลายครั้งแล้วแต่หัวหน้าผีฟ้าจะจัดให้มีขึ้น โดยจะเน้นจัดงานที่บ้านของผู้เป็นหัวหน้า หรือตามแต่จะตกลงกัน โดยมีการนำเงินไปร่วมบุญกัน เนื่องจากเจ้าบ้านจะมีการเลี้ยงข้าวปลาอาหารผู้มาร่วมพิธีและแขกเหรื่อ หรือคนที่มาจากที่ไกล ๆ สังเกตว่าผู้ที่รับผีฟ้าหรือผู้ใดเคยรับการรักษามีทั้งหญิงและชาย โดยเพศหญิงมีสัดส่วนที่มากกว่า โดยสังเกตได้จากผู้มาร่วมพิธีลงช่วงหรือไหว้ครูผีแทน

ในประสบการณ์ของชาวบ้าน ผีแทนที่มา “อยู่” หรือเป็น “อารักษ์” ของผู้ป่วยคนนั้นและที่ผู้ป่วยต้องบูชาขึ้นมีความหลากหลายอย่างยิ่ง ทั้งฐานะของผีแทนและรูปแบบที่ผีแทนตนนั้นเป็น เช่น นายใบจิตสุภาพ (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) เป็นเพศชาย แต่ผีแทนที่มาอยู่ด้วยเป็นเพศหญิงชื่อนางบัวไข เมื่อจะไหว้ครูหรือมีพิธีลงช่วง นายใบจะต้องแต่งกายเป็นผู้หญิง สวมผ้าซิ่น ห่มสไบ เพื่อให้ผีแทนประจำตนคือ นางบัวไขนั้นมาเข้า และเมื่อผีแทนนางบัวไข “เข้า” แล้วจะมีจิตเหมือนผู้หญิง ร่ายรำและพูดเสียงเป็นผู้หญิง หรือนางศรี เป็นผู้หญิง แต่ผีแทนที่มาอยู่ด้วยชื่อ สมพงศ์ เป็นเพศชาย เมื่อจะไหว้ครู ท่านสมพงศ์จะมา “เข้า” ซึ่งจะส่งผลให้มีท่วงท่าเป็นผู้ชาย โดยอาจจะสูบบุหรี่ พูดเสียงห้าว หรือนางน้อย แต่ผีแทนที่มาอยู่ด้วยเป็นทหารชื่อ “ขุนทน” ก็จะแต่งตัวเป็นผู้ชาย ถือดาบ ท่วงท่าที่เคยเดินช้าเพราะชราภาพก็เปลี่ยนไปเป็นองอาจผึ่งผาย

พิธีกรรมรักษาโรคและบำรุงขวัญด้วยพิธีรำผีแทนหรือผีฟ้า

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวบ้าน 5 คนที่ได้รับผีแทน ซึ่งก็คือผู้ซึ่งเคยเจ็บป่วยและเลือกวิธีการรักษาด้วยพิธีรำผีแทน กล่าวว่า อาการบรรเทาลงเมื่อรักษาด้วยพิธีผีแทนหรือค้อย ๆ ดีขึ้น และหายเป็นปกติในเวลาไม่นานนัก

ทั้งนี้พบว่า ผู้ที่เลือกการรักษาด้วยการบูชาผีแทนมีความเชื่อเกี่ยวกับอาการป่วย ดังนี้

1. ผู้ที่ป่วยนั้นคือผู้ที่แทนเลือกที่จะได้รับเป็น “คนทรง” (Medium) ของผีแทนตนนั้น หรือเป็นคนที่ได้รับเอาผีแทนมาเป็นอารักษ์ประจำตน และต้องกระทำการบูชาแทนตนนั้นต่อไป เพราะอาการป่วยนั้น คือ การแสดงออกว่า “มีเจ้าของ (คือผีแทน) จะมาอยู่หน้า” (ผีแทนจะมาอยู่ด้วย) โดยจะต้องรับภาระบูชาแทนต่อไปในงานไหว้ครูประจำปีหรืองานฟ้อนผีลงช่วง เหมือนเป็นการรับเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มผีแทน เชื่อกันว่าผีแทนจะมาอยู่ประจำกับคนผู้นั้นโดยเชื่อว่าจะมาเป็นผู้ดูแลรักษาคนผู้นั้นต่อไป ในกรณีที่ผีแทนจะมาอยู่ด้วยนี้ เมื่อรับผีแทนองค์นั้นแล้ว อาการป่วยมักค่อยคลายไป

2. ผู้ที่ป่วยเพราะถูกผีร้าย หรือเจ้าที่ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ตามที่ต่าง ๆ กระทำเพราะไปล่วงละเมิดสถานที่ หรือกระทำการบางสิ่งทีอาจเป็นการลบหลู่ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ สาเหตุอาการป่วยในลักษณะนี้ก็เพราะผู้ป่วยทำอะไรไม่ถูกไม่ควร เช่น บางรายไปทำนาแล้วไปปิดกั้นทางน้ำสาธารณะให้น้ำเข้าไปแต่นาของตน หรือไปทะเลาะจอมปลวก ซึ่งผู้ป่วยเชื่อว่าถูกกระทำโดยอำนาจเหนือธรรมชาติ

ซึ่งต้องการการรักษาหรือต่อรองกับอำนาจเหนือธรรมชาติ มีข้อสังเกตว่า การป่วยในลักษณะนี้เกี่ยวข้อง กับการเป็นอยู่โดยรวมของชุมชนด้วย

3. ป่วยด้วยโรคทางกายที่สามารถรักษาด้วยหนทางอื่น เช่น ต้องพบแพทย์แผนปัจจุบัน อย่างสม่ำเสมอ หรือสามารถบอกสาเหตุของโรคได้ เป็นต้นว่า ถ้าไส้ອັກເສບเรื้อรังเพราะกินอาหารสุกดิบ ความเป็นอยู่ไม่ถูกสุขลักษณะ (บ้านรก อับทึบ อาหารไม่สะอาด) ประกอบกับผีแฉงก็ต้องการจะมาอยู่ด้วย กับผู้ป่วยรายนี้ ในกรณีนี้ผู้ที่มาประกอบพิธีผีแฉงหรือที่เรียกว่า “ครูบา” จะแนะนำให้ผู้ป่วยรักษา ในแบบอื่นด้วย ซึ่งหากปฏิบัติตามก็มักจะบรรเทา และผู้ป่วยนั้นก็มักรับบูชาผีแฉงต่อมา

อย่างไรก็ดี การรักษาโรคขึ้นอยู่กับผีว่าจะดลให้เป็นไปอย่างไร หรือทำนาย หรือบอกสาเหตุ ของโรคว่าอย่างไร โดยผู้ป่วยบางรายอาจไม่หายก็ได้ แต่น้อยรายที่จะไม่ดีขึ้น ทั้งนี้ มีบ้างที่เมื่อครูบา ร่ำสวดแล้วพบว่า เป็นอาการทางกายของผู้ป่วยเอง ไม่เกี่ยวกับผีก็มี ถ้าเป็นเช่นนั้นก็ไม่ต้องรับผีแฉง เพราะความเจ็บป่วยไม่ได้เกิดจากการดลบันดาลของผีแฉงหรือสิ่งเหนือธรรมชาติอื่น

การประกอบพิธีรักษา

เมืองค์ประกอบ 4 ส่วน ได้แก่ หมอลำ (ครูบา) หมอแคน (รวมคนเล่นกลองและฉิ่ง) ผู้ป่วย และ เครื่องคาย และอาจมีลูกศิษย์หรือผู้ช่วยติดตามได้อีก

หมอลำหรือครูบานั้น เป็นได้ทั้งเพศหญิงและชาย แต่โดยมากที่มีมาในตำบลน้ำเขียวและ ในเขตอำเภอรัตนบุรี มักเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยมากเป็นหญิงสูงวัยหรือวัยกลางคน บางพื้นที่ อาจกำหนดให้เป็นผู้หญิงสวย เช่น จังหวัดเลย (บุญยงค์ เกศเทศ, 2537: 193) หมอแคนหรือที่เรียกว่า “หมอฆา” จะต้องเป็นผู้ที่สามารถเป่าได้เป็นเวลานาน เพราะพิธีรักษาโรคนี้บางครั้งก็ไม่สามารถ กำหนดเวลาว่าจะยาวนานเท่าใด แล้วแต่ปรากฏการณ์เบื้องต้น

ผู้ทำหน้าที่เป็น “ครูบา” คือผู้ประกอบพิธีรักษาโรค และเป็นทั้งผู้นำหรือเจ้าพิธีในการประกอบ พิธีไหว้ครูผีแฉงหรือพิธีลงขวง คุณสมบัติของครูบา อาจจะเป็นหัวหน้าผีแฉงในชุมชนอยู่ด้วย ซึ่งต้องได้รับ การยอมรับจากบรรดาผู้ที่รับผีแฉงอยู่ด้วยกัน โดยตัวครูบาเองก็ต้องเป็นผู้รับผีแฉงอยู่แล้ว และต้องได้รับ การประสิทธิ์ประสาทจากครูอาจารย์ซึ่งหมายถึงผีแฉง (วิญญาณ) และจากผู้ที่เป็นครูบาคนก่อน

ครูบาที่ได้สัมภาษณ์ในงานวิจัยนี้ก็คือนายจิรภัทร บุตรจันทร์ อายุ 33 ปี (เมื่อปี 2560) ซึ่งมีฐานะ เป็นรองหัวหน้าผีแฉงในตำบลน้ำเขียวด้วย จิรภัทรมีอาชีพเป็นพนักงานในโรงพยาบาลรัตนบุรี นับว่า เป็นคนรุ่นใหม่ที่ได้ทำงานใกล้ชิดกับการรักษาแผนปัจจุบัน จิรภัทรให้ข้อมูลว่าตนเคยเจ็บป่วย ไม่ทราบสาเหตุเมื่ออายุ 18 ปี ด้วยอาการปวดตามร่างกายอย่างมาจนแทบทนไม่ได้ ได้รับการ อยู่หลายโรงพยาบาลแต่อาการไม่ทุเลาจนแทบไปเรียนหนังสือไม่ได้ จึงรักษาด้วยการทำพิธีผีแฉง ผลการรักษาคือจะมีผีแฉงมาอยู่ด้วย ถ้ารับบูชาผีแฉงอาการจะดีขึ้นเอง และหลังจากรับบูชาผีแฉงแล้ว อาการก็ดีขึ้นจริง จึงบูชาผีแฉงเรื่อยมา จิรภัทรเล่าว่า หลังจากรับผีแฉงแล้วก็นึกอยากร้องอยากฟ้อน อย่างมาก ซึ่งไม่เคยเป็นมาก่อน

จิรภัทรได้รับการยอมรับในการประกอบพิธีตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่นจนได้เป็นรองหัวหน้าผีแฉในชุมชน โดยรองจากนางก้อม โนนคำ (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) และสามารถรักษาผู้อื่นได้ในฐานะ “ครูบา” มาตั้งแต่นั้น โดยใช้เวลานอกเหนือจากงานประจำรักษาทั้งในเขตอำเภอรัตนบุรี ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี มีข้อสังเกตว่าการที่จิรภัทรได้รับการยอมรับเป็นครูบา ซึ่งได้รับยกย่องเป็นรองหัวหน้าผีแฉในกลุ่มที่อยู่ในตำบลน้ำเขียวก็ด้วยเหตุที่บรรดาผู้ถือผีเห็นว่า “เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีเรื่องมากกว่าคนอื่น” “มีท่วงท่าสง่างามคล่องแคล่ว (บุคลิกดี)” อย่างไรก็ตาม ผู้คนที่มาร่วมพิธีผีแฉในวันทีไปเก็บข้อมูล (29 เมษายน 2560) ล้วนแต่อยู่ในวัยกลางคน คืออายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไปทั้งสิ้น แต่ก็ให้การยอมรับต่อครูบาที่อายุน้อยกว่าตน เนื่องจากคุณสมบัติที่ประกอบกันดังที่กล่าวมานี้ และจิรภัทรเองก็ทำงานใกล้ชิดกับนางก้อมที่เป็นหัวหน้าผีแฉคนก่อน ซึ่งได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาไว้ให้ก่อนเสียชีวิต เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2560 ที่ผ่านมา ทั้งที่แต่เดิมมาผู้ที่เป็นหัวหน้าผีแฉในกลุ่มนี้จะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ และเท่าที่ชาวบ้านให้ข้อมูลนั้นมีแต่ผู้หญิงเท่านั้นที่ได้เป็น คือนางวิบูลย์ สำเภาเงิน อายุ 81 ปี แต่เนื่องจากร่างกายไม่แข็งแรง การประกอบพิธีจึงเป็นหน้าที่ของจิรภัทร

ข้อปฏิบัติของผู้ที่เป็นครูบา ได้แก่ “ห้ามกินข้าวเรือนผี” คือ บ้านที่มีงานศพโดยตั้งศพในบ้าน ผู้ที่เป็นครูบาไปร่วมงานได้ แต่ต้องไม่กินข้าวที่เรือนนั้น แต่ในบางกรณีที่ต้องละเมิด เช่น หากเดินทางมาเหนื่อย หิวมาก จำเป็นต้องกิน หรือไปเผลอกินก็ต้องแต่งขันห้าขันแปดเพื่อขอขมาผีแฉ

ในพิธีกรรมการรักษาด้วยผีแฉต้องตั้ง “เครื่องคาย” เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมเพื่อบูชาผีแฉและบูชาครูบาอาจารย์ที่ล่วงลับไป ประกอบด้วย ผ้าชิ้น 1 ผืน ที่เขตอำเภอรัตนบุรีนิยมใช้ผ้าไหม (อาจเพราะเป็นสิ่งที่ชาวบ้านทอกันอยู่ในท้องถิ่น) บางท้องถิ่นใช้ผ้าฝ้าย เครื่องคายประกอบด้วย สิ่งของดังต่อไปนี้ แพรขาว 1 วา เงิน 7 บาท (พื้นที่อื่นอาจมากหรือน้อยกว่านี้) กรวยดอกไม้ ไขไก่อดิบ 1 ฟอง สำหรับเสี่ยงทาย เหล้า 1 ขวด (บางครั้งใช้เบียร์) ข้าวสารสำหรับวางไข่ 1 ชัน หรือกะละมังเล็ก บุหรี่ คำหมาก เทียนไข ดอกไม้ 5 คู่ และ 8 คู่ รวม 13 คู่ (เรียกว่าขันห้าและขันแปด) ใช้เฉพาะดอกไม้สีขาว นิยมใช้ดอกกลั่นทม (อีสานเรียกดอกจำปา) แต่ปัจจุบันใช้ดอกกลั่นทมเช่นเดิมแต่หลากสีมากขึ้น หวีและกระจก

เครื่องคายทั้งหมดนี้จะต้องรวมไว้ในถาดเครื่องเช่น เมื่อเสร็จพิธีก็จะนำถาดเครื่องคายทั้งหมดวางไว้บนหิ้ง หรือบางทีจะตั้งเครื่องขึ้นมาให้แตกต่างไปจากนี้บ้างก็ได้เช่นให้คล้ายพิธีไหว้ครู พิธีจะเริ่มด้วยการที่ต้องเตรียมเครื่องคาย จัดวางให้พร้อม และเริ่มต้นการรักษาด้วยการ “ร่ำส่อง” ต่อไป

การร่ำส่อง คือ การหาสาเหตุของโรค หากเปรียบกับแผนปัจจุบัน คือ การตรวจวินิจฉัยโรค จะเริ่มเมื่อจัดตั้งเครื่องคายเรียบร้อยแล้ว จากนั้นครูบาหรืออาจารย์จะไหว้ครู และเสี่ยงทายอธิษฐานว่าผู้ป่วยนั้นจะมีโอกาสหายหรือไม่ ผีแฉประจำตัวครูบานั้นเองหรือวิญญาณครูบาคนเก่าซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว จะมาสิงร่างครูบาผู้ประกอบพิธี บอกสาเหตุที่ทำให้ผู้ป่วยเจ็บป่วย

การรำสื่อนี้ครูบาจะเป็นผู้รำ มีหมอแคนหรือ “หมอม้า” มีเครื่องดนตรี เช่น แคน กลอง ฉิ่ง โดยหมอแคนหรือหมอม้าจะเริ่มเป่าแคน กลองและฉิ่งจะเริ่มบรรเลงท่วงทำนองคล้ายหมอลำ ครูบาก็จะกล่าวคือพูดกับผีแถนว่าขอให้บอกกับผู้ป่วยป่วยเพราะอะไร โดยร้องท่วงทำนองเป็นหมอลำ ผู้รับผีแถนบางคนสังเกตว่าการเรียกหมอแคนว่าหมอม้านั้นเพราะเรียกให้คล้ายกองทัพ (ทองแดง แนวทอง, 2560: สัมภาษณ์) คือ มีกองช้างกองม้าเพื่อสนับสนุนแม่ทัพ การเปรียบเป็นกองทัพนี้อาจเกี่ยวข้องกับแนวคิดที่สืบมาเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษที่เป็นเจ้าเป็นนายหรือนักรบก็เป็นได้ ครูบาต้องรำสวดเพื่อสวดส่งดูอาการของโรคว่า ไปทำผิดสิ่งใดมา หรือจะมีผีแถนมาอยู่ด้วย โดยครูบาอาจร้องเป็นคำขอต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือผีแถนใด ๆ ที่มากระทำต่อผู้ป่วยด้วย

คำตอบที่ได้จากการรำสวดเป็นไปได้ตั้งแต่การที่ผู้ป่วยนั้นจะมีผีแถนมาอยู่ด้วย หรืออาจด้วยเหตุอื่น เช่น ผีแถนต้องการให้เซ่นด้วยของต่าง ๆ คนในครอบครัวทะเลาะเบาะแว้งกันหรืออาจเป็นผีร้ายมาเกาะกุม ต้องการผู้ป่วยไปอยู่ด้วย ถ้าเป็นจริงดังที่ครูบาบอกมา (หรือที่จริงคือผีแถนที่สิ่งครูบาอยู่) ญาติผู้ป่วยก็จะกล่าวยอมรับและจะทำตามที่ผีนั้นต้องการ หรือมีบางครั้งที่เห็นว่า ผู้ป่วยมีผีจะมาเอาไปอยู่ด้วย และขณะนี้ผีตนนั้นอยู่ในบริเวณบ้าน แต่ถ้ามีเครื่องเซ่นที่ผีนั้นต้องการก็จะยอมปล่อยให้ผู้ป่วยมีชีวิตต่อไป

หมอแคนนั้นจะเป่าแคนไปเรื่อย ๆ พร้อมกลองและฉิ่ง ท่วงทำนองที่เล่นมีความสม่ำเสมอเป็นความเร็วจังหวะกลาง ๆ เป็นจังหวะที่สามารถทำให้ผู้ที่ได้ยินเป็นเวลานานอาจรู้สึกหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพิธีไปได้ไม่ยาก

ต่อจากรำสวดก็เป็นการรำเพื่อรักษา หมอแคนหรือหมอม้าก็จะเริ่มเป่าแคนในจังหวะแบบเดิมเหมือนตอนรำสวด โดยท่วงทำนองนี้ครูบาจะสามารถทำนายได้ว่าโรคที่เป็นจะมีโอกาสหายยากง่ายเพียงใดด้วยการฟังสำเนียงแคน หากเป็นทำนองสดใส หรือ “ฟังดี” แปลว่ามีโอกาสหาย หรือผีร้ายที่มาเกาะกumnั้นยอมปล่อยไปเมื่อญาติพี่น้องผู้ป่วยรับว่าจะจัดเครื่องเซ่นให้ตามที่ผีต้องการ หากทำนองแคนที่เป่าไม่สดใส หรือ “ฟังบ่ม่วน” ก็อาจทำนายว่าอาการเจ็บป่วยจะหายได้ยาก ในการรักษาครูบาจะแนะนำการรักษา เช่น จัดบ้านใหม่ นอนพักผ่อน หรือพบแพทย์แผนปัจจุบันหรือต้องนำเครื่องเซ่นให้กับผี หรือทำสิ่งใดที่เป็นการ “ต่อรอง” กับผีแถน แล้วแต่กรณีไป ในพิธีรักษาที่ตำบลน้ำเขียวนี้ นอกจากการฟังท่วงทำนองเสียงแคนแล้ว ยังมีสิ่งบ่งบอกสำคัญคือหากการรักษาเป็นไปด้วยดีมีโอกาหายไขไ้ที่วางไว้บนข้าวสารจะตั้งขึ้นได้เอง

ในการรำรักษานี้ ในช่วงของการขอให้ผีแถนบอกถึงการรักษา ผู้มาร่วมพิธีก็มักลุกขึ้นพ้อนด้วย บางครั้งผู้ป่วยเองหากพอจะรำได้ก็จะลุกขึ้นพ้อนไปด้วย ผู้ป่วยบางรายนั้นขณะเจ็บป่วยไม่สามารถลุกได้ แต่เมื่อถึงช่วงเวลานี้ก็มักจะมีอาการดีขึ้นอย่างฉับพลัน จนสามารถลุกนั่งหรือพ้อนกับผู้มาร่วมพิธีได้ บรรยากาศที่กังวลด้วยความป่วยไข้ก็จะค่อยคลายไป

เมื่อฟ้อนมาพอสมควร ซึ่งไม่มีกำหนดแน่นอนว่าจะใช้เวลาานเท่าใด พิธีก็จะจบลงด้วยการที่ผู้ป่วยขอให้เลิก หรือรู้สึกเพียงพอและญาติรับปากแล้วว่าจะทำตามที่ครูบาบอกให้ทำ พิธีก็จะจบลง

หลังจากนั้น ครูบาพร้อมชาวคณะที่ให้การรักษาก็จะกราบเครื่องคายแล้วนำขึ้นไว้บนหิ้ง จากนั้นก็จะมีการรับประทานอาหารร่วมกัน

ในการรักษา ครูบาและชาวคณะไม่สามารถเรียกร้อยเงินทองคำรักษาหรือค่าครูใด ๆ นอกจากเงิน 7 บาท ที่รวมไว้ในเครื่องคายแล้ว หากเรียกร้อยเงินทองคำถือว่าผิด ครูบาเองก็จะเป็นที่โปรดปรานของผีแถนอีกต่อไป ผีแถนจะไม่มาเข้าครูบาคนนั้นอีก คือ จะหมดสภาพความศักดิ์สิทธิ์ในการรักษาและอาจเลยไปถึงการที่ผู้คนจะหมดความนับถือต่อครูบาคนนั้นก็ว่าได้ ส่วนค่าใช้จ่าย เช่น ค่าเดินทางหรือสินน้ำใจใด ๆ ก็ตามแต่ทางบ้านผู้ป่วยจะจัดการให้ชาวคณะผีฟ้าได้รับความสะดวกตามสมควร

หากเป็นกรณีผู้นั้นป่วยเพราะผีแถนอยากมาอยู่ด้วย หลังจากพิธีนี้ ผู้ป่วยต้องรับผีแถน คือการเข้าเป็น “สมาชิก” ของกลุ่มผู้นับถือผีแถน ต้องยอมรับนับถือผีแถนตนที่จะมาอยู่ด้วยนั้น ซึ่งอาจเป็นผีที่เป็นหญิงหรือชาย หรือรูปแบบอื่น เช่น ผีแถนที่เป็นเด็กก็มีดังที่กล่าวไปแล้ว ส่วนบางรายเมื่อรำสองพบว่า อาการป่วยไม่ได้มาจากการที่ผีแถนจะมาอยู่ด้วยก็ไม่ต้องรับเพราะไม่พบว่าจะจะเป็นผีดุนใด

ในการรักษาด้วยการรำผีแถนนี้ มีเงื่อนไขสำคัญว่า ต้องได้รับความยินยอมจากพ่อแม่และพี่น้องต้องเห็นพ้องต้องกันในหมู่ญาติใกล้ชิดว่าอนุญาตให้ทำพิธีได้ หมู่พี่น้องจะต้องมากันให้ครบทุกคนและอยู่ร่วมในพิธีจนเสร็จ ทั้งนี้ตามข้อสังเกตของจิรัชผู้เป็นหัวหน้าผีแถนและเป็นครูบา คือ การที่ญาติพี่น้องมาครบทุกคน ก็ย่อมเป็นกำลังใจอยู่ส่วนหนึ่งนอกจากความเชื่อมั่นต่อการรักษา ส่วนข้อสังเกตของผู้เขียนคือนอกจากการเป็นกำลังใจ จากนั้นผู้ป่วยจะต้องรับผีแถน ซึ่งจะต้องบูชาผีแถนทุกวันพระและจะต้องร่วมพิธีไหว้ครูที่จะจัดขึ้นทุกปี ซึ่งจะต้องมีการเข้าทรงผีแถนประจำตน อีกทั้งบางรายอาจจะต้องมีลูกหลานเป็นผู้สืบและรับผีแถนต่อไป ก่อนเริ่มพิธีผีแถนจึงต้องรวมญาติพี่น้องเพื่อรับทราบเงื่อนไขดังกล่าวนี้ด้วย เพราะหลายกรณีญาติพี่น้องคือผู้รับภาระแทนผู้ป่วยหากผู้ป่วยไม่สามารถทำได้

การบูชาผีแถนประจำตนภายหลังพิธี ต้องบูชาด้วย ข้าวสุก กล้วย น้ำตาล ดอกไม้รูปเทียน สำหรับบางคนบางบ้านที่พอมีกำลังทรัพย์อาจตั้งศาลเล็ก ๆ ไว้นอกบ้านเรียกว่า “เฮือนแถน” สำหรับบูชาเป็นส่วนตนหรือของครอบครัว เมื่อถามว่า เหตุใดจึงไม่นำเข้าบ้านหรือบูชาในบ้าน ซึ่งผู้ที่รับแถนนั้นจะกล่าวว่า “พระพุทธรูปนั้นไว้บนเฮือน ส่วนผืนั้นไว้ข้างนอกเฮือน บ่เอามาปนกัน”

ชุมชนผีแถน ภายหลังการรักษาและการบำรุงขวัญ

ในกลุ่มของผู้ที่นับถือผีแถน เท่าที่มีปรากฏมักนับกันเป็นเขตหมู่บ้าน หรือตำบลของตนว่าใครที่เป็นหรือ “รับผี” มักมีลักษณะเป็นที่รับรู้กันเองเสมือนเป็นกลุ่ม หรือชุมชน ที่มีลำดับขั้นที่รับนับถือกันว่า มีหัวหน้า รองหัวหน้า โดยมีผู้ที่รับแถนให้ความเห็นว่า เหมือนการจัดลำดับในกองทัพ เพราะผู้ที่ได้รับการเป็นหัวหน้าจะมีดาบประจำตัวเพื่อแสดงตำแหน่งด้วย และดาบนั้นจะนำมาเข้าพิธีไหว้ครูหรือลงช่วงเป็นประจำทุกปี

ในกลุ่มคนที่รับผีแฉงจะทำพิธีไหว้ครู หรือ ”ลงช่วง” ซึ่งต้องทำทุกปี พิธีนี้คือการบูชาผีแฉงหรือไหว้ “ครู” ซึ่งก็คือผีแฉง มีลักษณะของการไหว้แบบรวม ๆ คือผู้ที่รับผีแฉงจะมาประกอบพิธีนี้ร่วมกัน ผู้ที่เป็นหัวหน้าผีแฉงหรือครูบาจะเป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครู ซึ่งมักจะจัดขึ้นในราวเดือน 3 หรือบางครั้งอาจจัดในเดือน 6 หรือเดือน 12 เหตุผลก็คือ เป็นเดือนที่มีดอกไม้ผลิ เพราะในพิธีไหว้ครูหรือพ่อนผีแฉงจะต้องมีดอกไม้มาประกอบพิธีด้วย ผู้ที่เคยได้รับการรักษาด้วยพิธีผีแฉงและรับผีแฉงแล้วควรต้องไปร่วมงานและพ่อนหรืออาจจะเชิญผีแฉงที่ตนนับถือหรือประจำตนอยู่มาลงในพิธีนั้น เพื่อเป็นการบูชาครูหากไม่มาเองอาจให้ลูกหลานมาแทน หรือนำเครื่องบูชามาร่วมพิธีได้แทนตนเอง

พิธีไหว้ครูนี้จะมีการจัดสถานที่อย่างงดงาม ผู้รับผีแฉงจะมารวมร้อยดอกไม้ ตกแต่งสถานที่ตั้งแต่กลางวันที่บ้านงาน ผู้ที่รับผีแฉงที่มาร่วมงานก็จะแต่งตัวตามบุคลิกของผีแฉงประจำตน เช่น หากผีแฉงประจำตนเป็นชาย (แต่ผู้รับเป็นหญิง) ก็แต่งกายเป็นชายมา เช่น สวมโสร่ง สวมหมวกปีกกว้าง เป็นต้น จนเวลาเย็นก็จะเริ่มด้วยการบวงสรวงเชิญครูบาหรือหัวหน้าผีแฉงคนเก่าที่เสียชีวิตไปให้มาร่วมพิธีด้วยหมอแคนหรือหมอม้า ในพิธีนี้มีบางขณะก็จะกลายเป็นร่างทรงด้วยเช่นกัน ในพิธีครูบาจะเชิญผีแฉงมาเข้าด้วยการร้องคำกล่าวเชิญด้วยถ้อยคำไพเราะ เมื่อผีแฉงจะมาเข้า ครูบาจะตัวสั่นอย่างมาก ซึ่งเป็นที่รู้กันว่าผีแฉงเข้าแล้ว จากนั้นก็จะเริ่มสวดบုหรื บรรดาศิษย์ก็จะส่งบุหรืส่งเหล้าขาวให้ดื่มหรือบางทีก็กินหมากไปเรื่อย ๆ จากนั้นก็อาจลุกขึ้นพ่อนรำไปพร้อมกันกับผู้รับผีแฉงที่มาร่วมงาน โดยผีแฉงประจำตัวครูบาอาจเข้าหรือออกได้หลาย ๆ ครั้ง ระหว่างนั้นอาจมีผีแฉงประจำตัวคนผู้มาร่วมงานมาเข้าด้วยเช่นกัน ซึ่งลูกหลานต้องช่วยกันระวังเพราะบางครั้งตัวสั่นรุนแรง หรือดิน อาจหายหลังศีรษะกระแทกพื้นได้เพราะความแรงของผีแฉงแต่ละตนอาจต่างกัน เมื่อผีแฉงเข้าแล้วผู้เขียนได้สอบถามผู้ที่รับผีแฉงว่ารู้ตัวหรือไม่ ส่วนใหญ่อาการที่เริ่มรับรู้ก็คือจะรู้สึกหนักตัว เมื่อเข้าแล้วกริยาวาจจะเปลี่ยนไปตามผีแฉงที่ตนถือนอยู่ เสียงพูดก็จะเปลี่ยน เร็วแรงจะมีมากกว่าเดิม อย่างไรก็ตาม ผู้รับผีแฉงกล่าวว่าเมื่อผีแฉงประจำตนได้มาเข้าแล้ว แม้จะรู้สึกตัวแต่บังคับตัวเองไม่ได้ เพราะหนักตัว มึนงง และสามารถรำพ่อนไปได้เรื่อย ๆ ตลอดพิธีซึ่งมักยาวนานตั้งแต่ช่วงเย็น ๆ ไปถึงราวเที่ยงคืน และเริ่มอีกครั้งตอนตีสี่และเสร็จพิธีในเวลาประมาณหกโมงเช้า

พิธีลงช่วงหรือไหว้ครูนี้ กล่าวได้ว่าเป็นพิธีบำรุงขวัญสำหรับกลุ่มผู้รับผีแฉง ข้อสังเกตของผู้วิจัยคือเมื่อหายจากอาการเจ็บไข้เพราะผีแฉง ก็สมควรจะเคารพกราบไหว้ว่าผีแฉงซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นเป็นครูบาอาจารย์ทางจิตวิญญาณที่จะปกป้องรักษาผู้ที่นับถือต่อไป และสามารถลดบันดาลความรุ่มเย็นเป็นสุขให้กับทั้งผู้ที่รับผีแฉงและชุมชนโดยรวมได้ อีกทั้งการพบปะสังสรรค์ของผู้คนที่มิประสบการณและความเชื่ออย่างเดียวกัน ร่วมกันจัดงานให้เกิดขึ้น เช่น จัดสถานที่ให้สวยงามด้วยดอกไม้สดจำนวนมาก มีการพ่อนรำและรับประทานอาหารร่วมกัน และช่วงท้ายอาจมีพิธีเสี่ยงทายความเป็นไปของหมู่บ้าน พิธีกรรมเหล่านี้ย่อมส่งผลให้เกิดกำลังใจ น้อมนำไปสู่สิ่งที่ดีงาม ไม่ละเมิดข้อห้ามต่าง ๆ ทั้งยังเชื่อว่าตนมีผู้ปกป้องรักษา ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นในสังคมชุมชนที่ตนอยู่ร่วม จึงนับเป็นพิธีกรรมที่จรรโลงจิตใจ

มีบางกรณีที่ได้รับแผลแล้วต้องการเล็กรับ หรือเล็กรับถือผีแผลที่มาประจำตัวนั้น บางคนก็นำเครื่องบูชาที่เคยรับมานั้นไปทิ้งไกล ๆ อย่างไรก็ดี ผู้ที่ได้รับผีแผลหลายคนก็เขียนได้สัมผัสภาษาณ์เชื่อว่า ผู้ที่รับแล้วไม่อาจเล็กรับได้ เนื่องจากจะทำให้กลับมาเจ็บป่วยอีก และเล่าว่ามีหลายรายที่ต้องกลับมา รับใหม่ ซึ่งต้องจัดเครื่องบูชาใหม่และขอขมาผีแผล

ผู้ที่เล็กรับผีแผล ในระยะแรกก็ปกติดี แต่อีกหลายปีต่อมา ก็กลับมีอาการไม่เป็นสุข บ้างก็มีอาการทางจิต หรือกลับมาเจ็บป่วยหนักกว่าเดิมและต้องกลับไปรับแผลอีกในที่สุด ดังนั้นจึงมักเชื่อกันว่า ผู้ที่รับแผลแล้วก็ต้องรับบูชาตลอดไปไม่สามารถเลิกได้ จึงเป็นธรรมเนียมว่าผู้ที่รับผีแผลแล้วจะต้องรับ นับถือตลอดไปจนกระทั่งเสียชีวิต สำหรับบางรายที่เล็กรับเพราะเหตุผลว่าเมื่อรับแล้วจะส่งผลถึงลูกหลาน ว่าจะต้องรับผีแผลสืบเนื่องกันไป แต่จรรยาผู้เป็นครูบาให้ข้อมูลว่าไม่แนเสมอไป ที่ผ่านมามีทั้งกรณี ที่ลูกหลานยินดีรับหรือรับรู้ด้วยตนเองว่าต้องเป็นผู้สืบทอด หรือพ่อแม่ที่รับผีแผลทราบจากผีแผล ว่าจะเลือกลูกหลานคนใด อย่างไรก็ดี หลายกรณีก็ไม่ใช่ไปเช่นนั้น เนื่องจาก “แผล” จะเป็นผู้ที่เลือกเอง ว่าจะให้ใครรับต่อไปหรืออาจไม่ดลให้ใครสืบทอดเลยก็ได้ ซึ่งอาจจะมาในรูปของการตลจิตใจ หรือบันดาล ให้เจ็บป่วยก็เป็นได้ (จิราพร บุตรจันทร์, 2560: สัมภาษณ์)

ในพิธีนี้จะมีการทำนายอนาคตหมู่บ้านว่าจะมีฝนอย่างไร จะแล้งหรืออุดมสมบูรณ์ แต่ไม่ได้ มีทุกครั้ง แล้วแต่ผีแผลจะกล่าวอย่างไร แต่หากมีชาวบ้านต้องการปรึกษาปัญหาที่กำลังประสบอยู่ ของตนเองก็สามารถถามครูบาได้ ในกระบวนการรำผีแผลจึงมีหน้าที่นอกเหนือจากการรักษาโรคด้วย

เงื่อนไขที่ส่งผลให้การรักษาด้วยวิธีผีแผลประสบความสำเร็จนั้นสอดคล้องกับการวิจัยของ กฤตยา แสงเจริญ (2527: 10) ที่เห็นว่า เป็นเพราะพิธีกรรมนี้กระตุ้นความหวัง เป็นพิธีให้ขวัญและกำลังใจ และเชื่อมั่นว่ามีผู้ให้ความช่วยเหลือได้ และวิธีการรักษาในลักษณะได้รับการยอมรับในชุมชน และยังมีความเชื่อมั่นที่ส่งผลให้การรักษาเป็นไปได้ รวมทั้งการสร้างขวัญกำลังใจในชุมชนอีกด้วย

บทสรุป

พิธีรำผีแผลหรือผีฟ้าเป็นกระบวนการที่ส่งผลด้านจิตใจต่อผู้ป่วย เพราะตอบสนองความต้องการ ของผู้ป่วยในด้านต่าง ๆ ทั้งความเข้าใจต่อสังคมวัฒนธรรม การดำรงชีวิต และมีความยืดหยุ่นต่อการรักษา ซึ่งมักขึ้นกับศักยภาพที่ผู้ป่วยสามารถทำได้ ไม่มีพิธีกรรมใด ๆ ที่ส่งผลร้ายต่อตัวผู้ป่วย อีกทั้งมีคำตอบ เกี่ยวกับโรคและการรักษาซึ่งก่อให้เกิดความพึงใจแก่ผู้ป่วย อีกทั้งในบางกรณี การจะหายหรือไม่ก็ไม่ได้ ขึ้นกับผีแผลเสมอไป เพราะครูบาจะแนะนำให้ไปรักษาอีกครั้งในโรงพยาบาลหรือปรับสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัยให้ดีขึ้นซึ่งสอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ เนื่องจากอาการเจ็บป่วยบางลักษณะอาจขึ้น กับความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม สภาวะทางใจที่ผู้ป่วยประสบอยู่ อีกทั้งรายละเอียดของผู้ป่วยหรือ ความเข้าใจที่มีต่อโรคนั้นต่างกัน ผู้ป่วยเหล่านั้นจึงนำวิธีการรักษาในรูปแบบที่สังคมและชุมชนท้องถิ่น คำนึง และเป็นความหวังถึงคำตอบและแนวทางการรักษาซึ่งก็คือการรำผีแผล ซึ่งสอดคล้องกับความคิด ของ Kleinman (1985); เพ็ญจันทร์ ประดับบุษ (2534) และ Phillips (1990) ที่กล่าวถึงเรื่องจิตใจ

ที่มีผลต่อร่างกาย และสภาพแวดล้อมของการรักษาที่มีความใกล้ชิด ความมั่นใจ และความศรัทธาต่อวิธีการรักษาเช่นนี้ย่อมเป็นส่วนหนึ่งซึ่งส่งผลให้การรักษามีผลดีต่อผู้ป่วย

องค์ประกอบอื่น ๆ ในกระบวนการในการรักษา เช่น ต้องได้รับอนุญาตจากญาติพี่น้อง และต้องมาร่วมให้ครบ การที่มีค่าใช้จ่ายไม่มากนัก การเล่นฟ้อนประกอบดนตรีอีสาน ล้วนเป็นส่วนประกอบ ในพิธีกรรมสร้างขวัญและกำลังใจ เมื่อหายและรับเอาผีแถมมาบูชาและมีพิธีไหว้ครูผีแถมหรือลงขวงเป็นประจำทุกปี ย่อมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ที่มีประสบการณ์และมีความเชื่ออย่างเดียวกันและเชื่อมั่นว่าตนมีครู มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องรักษา เป็นพิธีกรรมที่ก่อให้เกิดความมั่นใจเป็นสิ่งบำรุงขวัญ เมื่อมนุษย์มีกำลังใจก็ย่อมบรรเทาอาการเจ็บป่วย อีกทั้งบางครั้งบางช่วงของพิธีลงขวงอาจใช้ในการทำนายเรื่องราวของบุคคลหรือชุมชนหมู่บ้าน และเป็นที่ที่ยังจรรโลงชุมชนให้เกิดความหวังไปพร้อมกับการก้าวไปสู่โลกสมัยใหม่ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา แสงเจริญ. (2527). **หมอลำผีฟ้า ผู้รักษาพื้นบ้าน**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาคลินิก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- จิรภัทร บุตรจันทร์. (2560). **สัมภาษณ์**. 29 เมษายน.
- ฐพัชร์ โคตะ. (2553). **การรำผีฟ้าของชาวส่วย บ้านศาลากัลป์พฤกษ์ ตำบลปราสาท อำเภอ**
ห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ อัตลักษณ์ พิธีกรรมและความเชื่อ. กรุงเทพฯ: สำนักบัณฑิต
อาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทองแดง แนวทอง, ผู้ดำเนินรายการวิทยุชุมชนน้ำเขียวเรดิโอ และเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรร. (2560).
สัมภาษณ์. 28 เมษายน.
- ธรรมา ชัยทอง. (2560). **สัมภาษณ์**. 29 เมษายน.
- นิรันดร์ ละม้ายศรี. (2533). **การรักษาโรคภัยไข้เจ็บโดยการเหยาของชาวไทยโส้**. กรุงเทพฯ: สำนัก
บัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิออน จิตสุภาพ. (2560). **สัมภาษณ์**. 30 มีนาคม.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2537). **“ผีฟ้า พญาแถน” ชีวิตไทย ชุมชนพญาแถน**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- เพ็ญจันทร์ ประดับนุช. (2534). **สังคมวัฒนธรรมของการใช้สมุนไพรร**. นครปฐม: ศูนย์ศึกษานโยบาย
สาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิบูลย์ สำเภาเงิน. (2560). **สัมภาษณ์**. 30 มีนาคม.
- สี ลับโกษา. (2560). **สัมภาษณ์**. 29 เมษายน.
- เสรี พงศ์พิศ. (2533). **ไสยศาสตร์ในสังคมไทย**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Kleinman, A. (1985, May). Interpreting illness experience and clinical meaning: How I see clinically applies anthropology. **Medical Anthropolgy Quarterly**, 16 (3), 69-71.

Phillips, D. R. (1990). **Health and health care in the Third World**. New York: John Wiley & Son.

บทบาทและกลไกการขับเคลื่อนชุมชนเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่

อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม¹

Roles and mechanism for driving towards an empowered community of Khlong Mai
Sub-District Community Organization Council, Sampran District,
Nakhon Pathom Province

เมธินา อีสริยานนท์², สกฤติ อีสริยานนท์ และศักดา ศิลากร²

Methina Isariyanon, Sakda Silakorn and Sakrit Isariyanon

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้ต้องการนำเสนอให้เห็นถึงบทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ในการขับเคลื่อนการพัฒนาในเชิงพื้นที่โดยชุมชนให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยเป็นการถอดบทเรียนของพื้นที่จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ พบว่า ปัจจัยสำคัญต่อการเกิดจากกระบวนการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน ความสามัคคีของคนในชุมชน การบูรณาการกองทุนต่าง ๆ ของชุมชน การมีฐานข้อมูลของชุมชน และทุนชุมชน ภายใต้การขับเคลื่อนประเด็นงานต่าง ๆ ของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ ได้แก่ กองทุนและสวัสดิการชุมชน ที่อยู่อาศัย วิสาหกิจชุมชน การสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร การเป็นเวทีกลางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน และการทำงานประสานเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาคีเครือข่าย ซึ่งส่งผลให้ชุมชนตำบลคลองใหม่เป็นหนึ่งในชุมชนที่มีความเข้มแข็งสามารถจะพัฒนาชุมชนของตนเองได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนได้

คำสำคัญ: สภาองค์กรชุมชน ชุมชนเข้มแข็ง ตำบลคลองใหม่

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง บทสังเคราะห์ โมเดลการพัฒนาตำบลต้นแบบนวัตกรรมชุมชนเข้มแข็งกรณีศึกษาภาคกรุงเทพฯ ปริมณฑล และภาคตะวันออก ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

² อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Lecturer Bachelor of Political Science Program, Faculty of Political Science and Law Burapha University.

Abstract

This article aims to present the roles of Khlong Mai Sub-District Community Organization Council that have driven the area development by the community to sustainably empower the area by focusing on the lesson-learned from previous studies, documents, and interviews. It was found that the important factors influencing the community development process were community leaders, public participation, unity of community residents, integration of community funds, having a community database, and community capital under the drive of various issues of the Khlong Mai Sub-District Community Organization Council e.g. community funds and welfare, housing, community enterprises, food security, serving as a platform for problem solving and community development, and the cooperation with other partnership networks Consequently, the Khlong Mai community is one of the strongest communities that can develop their own stably and sustainably community.

Keywords: *Community Organization Council, Community Empowerment, Khlong Mai Sub-District*

บทนำ

การพัฒนาประเทศตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก เมื่อ พ.ศ. 2504 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาในระดับชุมชนท้องถิ่นมาโดยตลอด กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ได้ทุ่มเทงบประมาณและบุคลากรเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ เพื่อแก้ไขปัญหาและความต้องการของประชาชนระดับรากหญ้าให้มีมาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับปัญหาและความต้องการในทุกพื้นที่แล้วถือว่ายังน้อยมาก และการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานมีมุมมองสาเหตุของปัญหาเฉพาะด้านของตน (อินทร พิชิตตานนท์ และเดชพล ฐิตยารักษ์, 2547) ต่อมาในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เริ่มขึ้นในปลายปี พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) มีการให้ความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง โดยการเพิ่มศักยภาพของคนและชุมชนให้เข้มแข็ง มีความพร้อมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นฐานสำคัญในการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการสร้างกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนในอนาคต (ธีรพงษ์ แก้วหาวงษ์, 2543; สาวีณิ รอดสิน, 2554)

การเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง จึงเป็นดังกระแสนเรียกร้องของสังคมให้หันกลับมาพิจารณา รากเหง้าของตนเอง ตั้งแต่ความเป็นจริงของสังคม กระบวนการศึกษาเรียนรู้เพื่อความเป็นไท หันมาสร้าง จิตสำนึกของความเป็นพลเมือง (Civic Consciousness) สร้างความรักในชุมชนท้องถิ่น รักในเพื่อน รอบข้าง รวมทั้งสิ่งแวดล้อม อีกทั้งการเข้าร่วมกันเป็นเครือข่ายยังเป็นการถักทอสายใยแห่งความร่วมมือ เพื่อพัฒนาสังคม ความเป็นชุมชนอิสระ หรือองค์กรแบบพลเมืองที่เข้มแข็ง มีความหลากหลาย ปราศจาก การครอบงำโดยอำนาจรัฐและทุน เป็นองค์กรอาสาสมัครของสังคม เมื่อองค์กรและพลเมืองเข้าร่วมมือกัน ก็จะทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมที่จะช่วยเหลือกันแก้ปัญหาและพัฒนา เพื่อให้คนมีคุณภาพชีวิต ที่ดีและพึ่งตนเองได้ในที่สุด (โกวิทย์ พวงงาม, 2553)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่เป็นแผนที่จัดทำขึ้นบนพื้นฐาน ยุทธศาสตร์ 20 ปี มีเป้าหมายหลัก คือ การพัฒนาประเทศมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” โดยได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ เพื่อสร้าง ภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุล และยั่งยืน เน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐ รวมทั้งเพิ่มศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, 2560)

พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 นำมาซึ่งการเกิดขึ้นของสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ ต่าง ๆ มีนัยยะสำคัญว่า ต่อไปนี้ชุมชนจะสามารถกำกับทิศทางการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง เพื่อการสร้าง ความร่วมมือที่เข้มแข็งของชุมชนและสังคมที่จะช่วยเหลือกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน โดยที่บทบาท สำคัญของสภาองค์กรชุมชนหรือสภาผู้นำนอกจากการเชื่อมโยงเครือข่ายระดับตำบลขององค์กรต่าง ๆ แล้วก็คือ การกำกับดูแลการพัฒนาตามแผนของชุมชน มีการปรับทบทวนแผนอย่างสม่ำเสมอเหมือน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนา ชุมชนของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคนในชุมชนท้องถิ่น และเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น (สถาบันพัฒนาองค์กร ชุมชน (องค์การมหาชน), 2550)

ทั้งนี้กระแสในปัจจุบันก็มีชุมชนในชนบทจำนวนมากที่พัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง ด้วยเหตุที่ชุมชนเข้มแข็งจะช่วยให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน โดยการศึกษาบทบาท ของสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนสู่ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ จังหวัด นครปฐม ซึ่งเป็นชุมชนที่เน้นการพัฒนาตำบลชุมชนเข้มแข็งอยู่บนฐานของการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ การ สร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงการทำงานกับหน่วยงานภาคีท้องถิ่นท้องถิ่น และการพัฒนาองค์กรชุมชน ให้มี ความเข้มแข็ง โดยการถอดบทเรียนการพัฒนาตำบลชุมชนเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองใหม่ จึงเป็นหนทางที่จะช่วยสร้างความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดการพัฒนา

อย่างยั่งยืน และเกิดองค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาตำบลต้นแบบ อันจะเป็นประโยชน์ในการขยายพื้นที่การพัฒนากับพื้นที่อื่น ๆ ได้ต่อไป

บทบาทและหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชน

สภาองค์กรชุมชนตำบล เป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคนในชุมชนท้องถิ่นและเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2550) ซึ่งสภาองค์กรชุมชนตำบลจะเข้ามาเป็นเครื่องมือในการทำงานร่วมกันของชุมชนในท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ โดยชุมชนจะต้องแสดงจุดยืนและใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเวทีพูดคุยวางแผนการพัฒนา และการแก้ไขปัญหาผ่านกระบวนการรับฟังจากพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมและเข้าถึงเจตนารมณ์ร่วมกัน

สภาองค์กรชุมชนตำบลมีภารกิจตามกฎหมาย คือ (1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติ (2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืน (3) เผยแพร่และให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกองค์กรชุมชนรวมตลอดทั้งการร่วมมือกันในการคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน (4) เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขและการพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (5) เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข หรือความต้องการของประชาชนอันเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (6) จัดให้มีเวทีการปรึกษาหารือกันของประชาชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่มีผลหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นผู้ดำเนินการหรือเป็นผู้อนุญาตให้ภาคเอกชนดำเนินการต้องนำความเห็นดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาด้วย (7) ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรชุมชนในตำบลเกิดความเข้มแข็งและสมาชิกองค์กรชุมชน รวมตลอดทั้งประชาชนทั่วไปในตำบลสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน (8) ประสานและร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชนตำบลอื่น (9) รายงานปัญหาและผลที่เกิดขึ้นในตำบล อันเนื่องจากการดำเนินงานใด ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐ โดยรายงานต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง (10) วางกติกาในการดำเนินกิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบล (11) จัดทำรายงานประจำปีของสภาองค์กรชุมชนตำบล รวมถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบล เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปทราบ และ (12) เสนอรายชื่อ

ผู้แทนสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อไปร่วมประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบล จำนวนสองคน (พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551, 2551)

ชุมชนเข้มแข็งกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญยิ่ง เพราะว่าความเข้มแข็งของชุมชนจะแก้ไขปัญหาทั้งในระดับชุมชน และการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศไปพร้อมกันอย่างบูรณาการ ความเข้มแข็งของชุมชนนี้เป็นรากฐานที่สำคัญของประชาสังคม (Civil Society) ที่ทุกคนเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนและสังคมร่วมกัน และยังเห็นว่าการพัฒนาชุมชนและสังคมไม่อาจสำเร็จได้ โดยการกระทำเป็นเรื่อง ๆ แยกกันไป แต่ต้องทำเชื่อมโยงอย่างมีบูรณาการพร้อมกัน โดยมีความเข้มแข็งของชุมชนเป็นตัวตั้งในการพัฒนาจนผู้บริหารและนักพัฒนาได้กล่าวว่าเป็น “ทางเลือกสังคมไทย: คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน/ชุมชน” หรือ “การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องสร้างพลังให้ชุมชนในท้องถิ่น โดยที่ความเข้มแข็งของชุมชนจะมีมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับชุมชนนั้น เมืองหรือชุมชนที่เข้มแข็งเพียงใด ทั้งนี้องค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะต้องมีการเตรียมคนและชุมชน ด้วยการเสริมสร้างให้มีความเข้มแข็ง เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ปัญหาและการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุก ๆ ด้าน ภายใต้ภาคีความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ (เมทีนา อีสริยานนท์, สกฤติ อีสริยานนท์ และศักดา ศิลากร, 2564)

บทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่กับการขับเคลื่อนชุมชนเข้มแข็ง

คลองใหม่ เดิมทีในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นพื้นที่ที่มีลำคลองธรรมชาติมากมายหลายสายด้วยกัน บรรยากาศร่มรื่น เรือกสวนไร่นามากมาย ด้วยชาวบ้านในพื้นที่ล้วนประกอบอาชีพทำนา ทำสวน และนำผลผลิตที่ได้มาแลกเปลี่ยน ซื้อขายกัน โดยใช้พาหนะ คือ เรือ ที่ชาวบ้านใช้ในการบรรทุกสินค้ามาขายกันบริเวณลำคลองสายต่าง ๆ ที่ทะลุผ่านถึงกันได้ ทำให้การค้าขายบริเวณดังกล่าวดีและสะดวกขึ้นเรื่อยมา ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น และชาวบ้านในละแวกนี้ต่างก็เรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า “คลองใหม่”

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองขึ้นใหม่ ในปี ร.ศ. 112 ที่มีการแบ่งแยกเป็นมณฑลเป็นอำเภอ เป็นตำบลขึ้น เพื่อง่ายต่อการปกครอง จึงเรียกชื่อตำบลที่ตั้งขึ้นใหม่ โดยเรียกตามชื่อคลองที่ขุดใหม่ว่า “ตำบลคลองใหม่” และใช้เรียกมาจนถึงทุกวันนี้ โดยชุมชนตำบลคลองใหม่ มีลักษณะทางภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่ม มีคลองธรรมชาติ และคลองที่ขุดขึ้นมาเพื่อการเกษตร มีจำนวนประชากร 9,220 คน จำนวน 3,910 ครัวเรือน มีการประกอบอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม โดยการปลูกพืช ได้แก่ ฝรั่ง ชมพู่ มะพร้าว มะนาว ข้าว ถั่วเขียว พืชผักต่าง ๆ อาชีพรองลงมา ได้แก่ อาชีพรับจ้าง และค้าขาย

นอกจากนี้ชุมชนตำบลคลองใหม่ ยังมีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านบางพระ หมู่ที่ 2 บ้านคลองใหม่ หมู่ที่ 3 บ้านคลองใหม่ หมู่ที่ 4 บ้านดอนทอง หมู่ที่ 5 บ้านคลองใหม่

และหมู่ที่ 6 บ้านสะแกเล็ก (สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่, 2563) โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดกลาง โดยได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538

สภาองค์กรชุมชนคลองใหม่ มีการจัดตั้งเริ่มต้นมาตั้งแต่วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2553 ซึ่งในการขับเคลื่อนในช่วงแรกยังไม่ได้มีการขับเคลื่อนมากเท่าใดนัก จนมีโครงการของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ภายใต้โครงการบ้านพอเพียงชนบท ทางสภาองค์กรชุมชนจึงเริ่มที่จะมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนขึ้นมา (การเสวนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งคลองใหม่, 26 สิงหาคม 2564)

สำหรับกระบวนการดำเนินงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ ทางสภาองค์กรชุมชนได้มีการกำหนดบทบาทสำคัญในการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่น โดยมีกระบวนการในการทำงาน ดังนี้ (สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่, 2563; การเสวนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งคลองใหม่, 26 สิงหาคม 2564)

ภาพที่ 1 กลไกการขับเคลื่อนงานขบวนองค์กรชุมชนภายในตำบลคลองใหม่

1. สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ดำเนินการประสานความร่วมมือหรือการเชื่อมโยงกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและนอกชุมชน เช่น การทำงานร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เครือข่ายสภาเกษตรกรจังหวัด เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัด สำนักงานเกษตรตำบล/อำเภอ/จังหวัด โรงเรียนบ้านคลองใหม่ วัดบางช้างเหนือ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ

ตำบลคลองใหม่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสามพราน/จังหวัด ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัด เป็นต้น เพื่อเน้นการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชนตำบลคลองใหม่อย่างบูรณาการ

2. สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ดำเนินการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันกับพื้นที่ระหว่างตำบล อันเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัด รวมทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงและบูรณาการการทำงานสู่ระดับจังหวัด การร่วมกันผลักดันนโยบายการบริหารจัดการร่วมกัน

นอกจากนี้กระบวนการ ขับเคลื่อนงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ ในโครงการบ้านพอเพียงชนบท ซึ่งในปีแรกของการดำเนินงาน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรมหาชน (พอช.) โดยผ่านมายังกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองใหม่ เนื่องจากในขณะนั้นการขับเคลื่อนงานสภาองค์กรชุมชนยังขาดความต่อเนื่องและขาดบุคลากรที่มีความเข้าใจในการขับเคลื่อนงาน ส่วนปีที่สองเป็นการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ โดยผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบล และใช้การทำงานแบบบูรณาการร่วมกับการกองทุนสวัสดิการชุมชนและกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งการเชื่อมโยงการทำงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างบูรณาการและสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนงบประมาณด้านการจัดสวัสดิการจากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นประจำทุกปี

การขับเคลื่อนงานของสภาองค์กรชุมชนกับกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองใหม่ จึงเป็นการทำงานที่บูรณาการกันทั้งในด้านข้อมูลผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการในชุมชน เพื่อเข้าถึงการดูแลช่วยเหลืออย่างแท้จริง ทั้งในเรื่องของการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนไป พร้อม ๆ กัน

โดยการดำเนินงานภายใต้โครงการบ้านพอเพียงชนบทในช่วงแรกนั้น เป็นการขับเคลื่อนงานที่ไม่มียกงบประมาณสนับสนุนในด้านการจัดประชุม การสำรวจข้อมูลเชิงพื้นที่ การจัดทำเอกสารเสนอโครงการ การเสนอโครงการ ค่าแรงงานช่าง และการปิดโครงการ เป็นช่วงที่อาศัยความเสียสละของคณะทำงานสภาองค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน ในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในชุมชนไปพร้อม ๆ กับการบูรณาการงบประมาณจากกองทุนต่าง ๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อรองรับการทำงาน ofโครงการที่เข้ามาสู่ชุมชน

ดังนั้น สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ จึงเป็นองค์กรหลักในการสำรวจ จัดเก็บ ข้อมูลปัญหาความเดือดร้อนของผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ ผู้พิการในชุมชน เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการจัดสวัสดิการชุมชน การพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ และการส่งต่อข้อมูลให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น กองสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครปฐม และหน่วยงานภาคีอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการส่งเสริมสนับสนุนชุมชน โดยใช้ฐานข้อมูลเดียวกัน จึงถือได้ว่าสภาองค์กรชุมชนตำบลและกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองใหม่

ทำงานพัฒนาร่วมกันเป็นเนื้อเดียวกัน (การเสวนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งคลองใหม่, 26 สิงหาคม 2564)

เป้าหมายในการขับเคลื่อนชุมชนเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนคลองใหม่

ในการขับเคลื่อนชุมชนสู่ความเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ มีเป้าหมายในการขับเคลื่อนที่สำคัญ (สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่, 2563) คือ

1. การให้คนในชุมชนท้องถิ่นมีความรัก ความสามัคคี ความปรองดองกันทางการเมืองท้องถิ่น ไม่มีการแบ่งฝ่ายเลือกข้าง เพื่อที่จะนำมาสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป
2. การให้เกิดประชาธิปไตยภายในระดับครอบครัว เพื่อเป็นการเรียนรู้และจะนำไปสู่ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านและตำบล อันจะก่อให้เกิดการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนที่ยั่งยืนร่วมกัน
3. การมีความซื่อสัตย์ของผู้นำในชุมชนต่อการบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นของตนเอง
4. การให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำแผนเพื่อพัฒนาชุมชน เพื่อให้ตรงกับความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งจะนำมาสู่ชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้

นอกจากนี้แล้ว ทางสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ยังมีความต้องการให้สมาชิกในชุมชนมีความเข้มแข็งและกลายเป็นองค์กรที่สามารถบริหารงานพัฒนาชุมชนให้เกิดความก้าวหน้าและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ก็เพื่อให้สภาองค์กรชุมชนคลองใหม่เป็นจุดศูนย์รวมคนที่มีความต้องการหรือมีอุดมการณ์การพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้น การจัดการชุมชนเข้มแข็งหรือการจัดการสวัสดิการต่าง ๆ จึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสมาชิกชุมชนอย่างทั่วถึงและเข้าถึงได้ของทุกคนในชุมชน เพื่อเป็นสวัสดิการในการดูแลทุกคนในชุมชน อย่างเช่น การจัดสวัสดิการจัดงานศพให้กับสมาชิกที่ไม่สามารถดำเนินการจัดงานได้ เพื่อเป็นการคลายความทุกข์และความกังวลของชาวบ้านลง เป็นต้น

ดังนั้นแล้ว การขับเคลื่อนสวัสดิการของทางสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยทางสภาองค์กรชุมชนมีการวางเป้าหมายของการจัดสวัสดิการชุมชน ดังนี้

1. เป็นสวัสดิการที่ชาวบ้านเข้าถึงง่ายที่สุด ใช้เงินน้อยที่สุด มีการช่วยเหลือมากที่สุด การทำงานจะต้องบรรลุเป้าหมายในการดูแลช่วยเหลือในทุกภาวะทุกวิกฤติของชาวบ้านชุมชน
2. เป็นการใช้เทคโนโลยีในการทำงาน เพื่อให้ง่ายต่อการจัดการงานทะเบียนและการอัปเดตข้อมูลงานทะเบียนต่าง ๆ ของชุมชน อันจะทำให้การเข้าถึงข้อมูลนั้นง่ายขึ้น และจะก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์เพื่อการทำงานด้านสวัสดิการของชุมชน รวมถึงการขอรับงบประมาณสนับสนุนจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือในชุมชนก็จะสามารถมีข้อมูลและได้รับการพิจารณาให้งบประมาณสนับสนุนการทำงานเพื่อชุมชนต่อไป นอกจากนี้การมีข้อมูลที่เป็นระบบ

จะทำให้สามารถระบุกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาว่าเป็นใครหรือควรจะมีเป้าหมายไปที่กลุ่มช่วงอายุเท่าไร เป็นต้น (การเสวนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งคลองใหม่, 26 สิงหาคม 2564)

การเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายของชุมชนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนสู่ความเข้มแข็ง

จากการถอดบทเรียนการพัฒนาตำบลชุมชนเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ มีการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในการเสริมสร้างการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้สามารถขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ดังนี้ (การเสวนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งคลองใหม่, 26 สิงหาคม 2564; สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่, 2563)

1. การบูรณาการบ้าน วัด โรงเรียน โดยเข้ามาเป็นกลุ่มหนุนเสริมการทำงานของสภาองค์กรชุมชนคลองใหม่ เช่น วัดบางช้างเหนือ โดยจะมีการเข้าไปช่วยเหลือและการดูแลกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้ป่วยติดเตียง เป็นประจำทุกเดือน ด้วยการแจกจ่ายถุงยังชีพไปยัง 47 ครัวเรือน เป็นต้น

2. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ โดยเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ในสถานการณ์โควิด 19 มีการดูแลด้านอาหาร การพ่นฆ่าเชื้อโรค การรับคนป่วยเข้ามาดูแลในศูนย์พักคอย เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ทางองค์การบริหารส่วนตำบลยังเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานและขับเคลื่อนการทำงานของสภาองค์กรชุมชน รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณ การดำเนินงานให้กับสภาองค์กรชุมชน เพื่อผลประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน

3. การเชื่อมโยงภาคีสถาบันการศึกษา อาทิ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยเข้ามาให้ความช่วยเหลือในด้านสุขภาพของชุมชน เช่น มีการเข้ามาตรวจสอบสุขภาพของชาวบ้าน เป็นต้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในชุมชนตำบลคลองใหม่อย่างมาก และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยเข้ามาภายใต้โครงการป็นสุข ซึ่งเป็นโครงการที่มีการมอบถุงยังชีพให้กับกลุ่มเปราะบางในชุมชน

4. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครปฐม (พมจ. นครปฐม) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) และวัฒนธรรมจังหวัด โดยเข้ามาพัฒนาชุมชนและเข้ามาหนุนเสริมกิจกรรมของทางสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่

5. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) โดยเข้ามาพร้อมกับโครงการบ้านพอเพียงชนบท รวมทั้งมีการขับเคลื่อนผ่านเศรษฐกิจและทุนชุมชน มีโครงการเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชน และโครงการตำบลเข้มแข็ง

ทั้งนี้ในการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ จะพบว่าทั้งเครือข่ายที่อยู่ภายในชุมชน และเครือข่ายที่อยู่ภายนอกชุมชน และมีความหลากหลายของภาคี ทั้งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรทางศาสนา สถาบันการศึกษา และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งองค์กรภาคีต่าง ๆ ที่เข้ามานั้น ก็ได้สนับสนุนให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นตามเป้าหมายของชุมชน

ผลของการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาพื้นที่ตามมิติของชุมชนเข้มแข็ง 4 มิติของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ สามารถอธิบายได้ดังนี้ (การเสวนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งคลองใหม่, 26 สิงหาคม 2564)

มิติที่ 1 คนมีแนวคิดและความสามารถที่เพิ่มขึ้น

1. สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่มีผู้นำชุมชนที่มุ่งพัฒนาชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาดำเนินการร่วมกัน อันทำให้เกิดการบูรณาการการทำงานระหว่างผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล และสภาองค์กรชุมชน

2. สมาชิกในชุมชนมีเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับทางสภาองค์กรชุมชน อันเป็นการเสริมสร้างการรับรู้และการทำงานของสภาองค์กรชุมชนผ่านการจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งทำให้ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์จากการขับเคลื่อนงานด้านสวัสดิการต่าง ๆ

มิติที่ 2 คุณภาพชีวิตคนในชุมชนที่ดีขึ้น

1. สภาองค์กรชุมชนมีการผนวกการจัดสวัสดิการขององค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน เพื่อเน้นการแก้ไขปัญหาของชุมชนเป็นสำคัญ โดยที่การจัดการสวัสดิการและกองทุนต่าง ๆ อย่างบูรณาการเข้าด้วยกัน จะช่วยส่งเสริมให้การจัดการความช่วยเหลือและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนสามารถดำเนินการร่วมกันได้

2. สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่มีเป้าหมายการจัดสวัสดิการที่ต้องการให้ชาวบ้านเข้าถึงง่ายที่สุด ใช้เงินน้อยที่สุด มีการช่วยเหลือมากที่สุด การทำงานจะต้องบรรลุเป้าหมายในการดูแลช่วยเหลือในทุกภาวะทุกวิกฤติของชาวบ้านชุมชน

มิติที่ 3 ชุมชนมีการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์โครงสร้าง/นโยบาย

1. สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่มีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลของชุมชน เพื่อเป็นฐานของการจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งการปรับเปลี่ยนวิธีการที่เหมือนชุมชนอื่น ๆ จึงทำให้การใช้ประโยชน์ของข้อมูลเพื่อการขอรับงบประมาณต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงสามารถทำได้โดยง่าย

2. สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่มีการบูรณาการแผนงานการทำงานร่วมกันกับองค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ ส่งผลให้การดำเนินการต่าง ๆ ในด้านนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาและสนับสนุนความช่วยเหลือให้แก่สมาชิกชุมชนจึงเป็นการทำงานที่ประสานกันเป็นหนึ่งเดียว

มิติที่ 4 องค์กรชุมชนเข้มแข็งมีความสามารถในการบริหารจัดการ

1. สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่มีการเสริมสร้างความเข้มแข็งผ่านการประสานการทำงานเข้ากับหน่วยงานราชการภายในพื้นที่ รวมถึงการประสานเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก เพื่อขอรับการสนับสนุนการดำเนินการต่าง ๆ ของสภาองค์กรชุมชนอีกด้วย

2. สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่มีความพยายามที่จะเป็นจุดศูนย์กลางรวมคนที่มีความต้องการหรือมีอุดมการณ์ในการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริงให้เข้ามาทำงานร่วมกับทางสภาองค์กรชุมชน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหาของชุมชนตำบลคลองใหม่

ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนในการขับเคลื่อนสู่การเป็นตำบลชุมชนเข้มแข็ง

จากการถอดบทเรียนการพัฒนาตำบลชุมชนเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองใหม่นั้น พบว่ามีปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาชุมชนในการขับเคลื่อนสู่การเป็นตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็ง ดังนี้ (การเสวนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งคลองใหม่, 26 สิงหาคม 2564; อนุพงษ์ จรธรรมย์, 2564: สัมภาษณ์)

1. ผู้นำชุมชน โดยเฉพาะคณะทำงานภายในสภาองค์กรชุมชนมีความเสียสละในการทำงานเพื่อขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนตำบลคลองใหม่ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาและการจัดการสวัสดิการของชุมชนเป็นไปอย่างเรียบร้อยและประสบความสำเร็จ

2. การมีส่วนร่วมและความสามัคคีของคนในชุมชน ในการขับเคลื่อนงานและกิจกรรมของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่จะเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิก สมาชิกในชุมชนตำบลคลองใหม่มีความรักใคร่ มีความปรองดองกัน ถึงแม้จะมีความเห็นต่างกันอยู่บ้างในบางครั้ง แต่ก็เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมทำให้การขับเคลื่อนด้วยการทำงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่เป็นไปด้วยดีตลอดมา

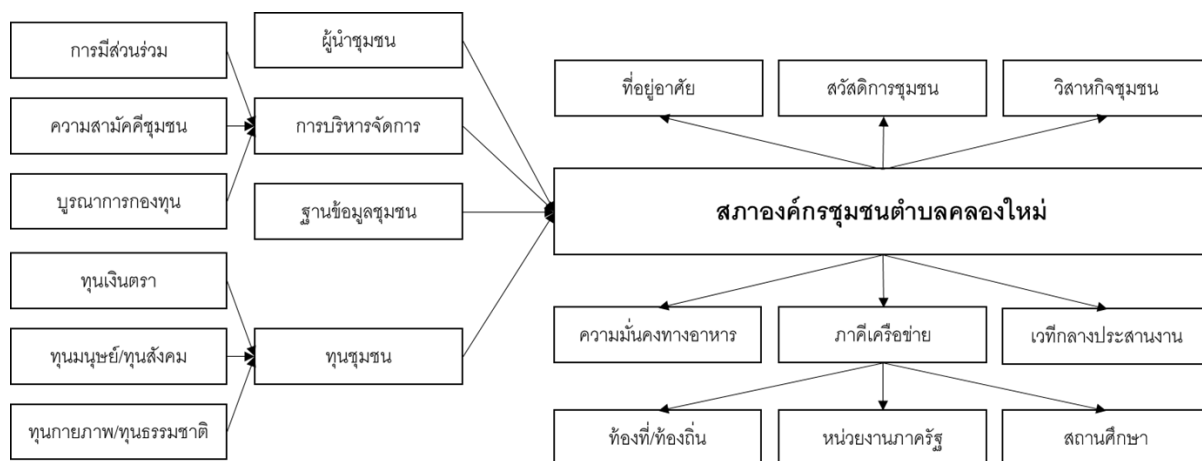
3. ทุนชุมชนและการบูรณาการกองทุนต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่มีการบูรณาการกองทุนต่าง ๆ ภายในชุมชนเข้าด้วยกัน เน้นการใช้ภาคี งบประมาณ และกองทุนต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือและเสริมสร้างการจัดสวัสดิการชุมชน

4. การมีฐานข้อมูลของชุมชน สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่มีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจข้อมูลชุมชน เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการตัดสินใจจัดสวัสดิการของชุมชน จึงทำให้งานของสภาองค์กรชุมชนและการจัดสวัสดิการของชุมชนรวมเป็นเนื้อเดียวกัน รวมถึงการใช้ฐานข้อมูลชุมชนเดียวกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ทำให้ทิศทางในการพัฒนาและแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ จึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หนุนเสริมซึ่งกันและกัน

5. ภาคีเครือข่าย สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่มีการสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างชุมชน รวมทั้งหน่วยงานทั้งภายในชุมชน เช่น สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่มีการทำงานร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับสภาองค์กรชุมชน โดยการมีเป้าหมายร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและการจัดการสวัสดิการของชุมชน เป็นต้น และภายนอกชุมชน เพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกภายในชุมชนคลองใหม่ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนการทำงานของสภาองค์กรชุมชนองค์กรสวัสดิการชุมชน และองค์กรการเงินชุมชน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการถอดบทเรียนการพัฒนาตำบลชุมชนเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองใหม่นั้น สามารถสรุปกระบวนการดำเนินงานออกเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2 แผนภาพการพัฒนาชุมชนในการขับเคลื่อนสู่การเป็นตำบลชุมชนเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่

จากภาพข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่ จังหวัดนครปฐม สามารถพัฒนาชุมชนในการขับเคลื่อนสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็ง โดยปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน ความสามัคคีของคนในชุมชน การบูรณาการกองทุนต่าง ๆ ของชุมชน การมีฐานข้อมูลของชุมชน และทุนชุมชน ต่างมีผลในการขับเคลื่อนสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็ง โดยผ่านการขับเคลื่อนประเด็นงานต่าง ๆ ได้แก่ กองทุนและสวัสดิการชุมชน ที่อยู่อาศัย วิสาหกิจชุมชน การสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร การเป็นเวทีกลางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน และการทำงานประสานเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาคีเครือข่าย ทั้งหมดนี้ส่งผลให้ชุมชนตำบลคลองใหม่เป็นหนึ่งในชุมชนที่มีความเข้มแข็งที่สามารถพัฒนาชุมชนของตนเองได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

ทั้งนี้ข้อเสนอในการขับเคลื่อนสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองใหม่นั้น มีประเด็นที่สำคัญ คือ

1. การพัฒนาสภาองค์กรชุมชนให้เป็นแกนกลางการพัฒนาพื้นที่ ที่ประสานความร่วมมือและเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีทิศทางในการขับเคลื่อนร่วมกัน ซึ่งอาจจะเป็นไปในรูปแบบของการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ และทิศทางการพัฒนาของตำบลร่วมกัน

2. การพัฒนาทุนทางการเงินโดยการเชื่อมโยง หรือบูรณาการกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ หรือองค์กรการเงินระดับชุมชน/หมู่บ้าน เป็นเครือข่ายระดับตำบล/เมือง หรือยกระดับเป็นสถาบันการเงิน

ชุมชนระดับตำบล/เมือง เพื่อให้เกิดเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่เป็นทุนให้กับสมาชิกในชุมชนเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งในการขับเคลื่อนสู่ชุมชนเข้มแข็งนั้น ทุนทางการเงินก็เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งนั่นเอง

3. การขยายระบบสวัสดิการชุมชนในการสร้างความเท่าเทียมกัน และแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน ให้ความครอบคลุมสมาชิกทุกคนทุกระดับ รวมถึงการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายโดยเฉพาะภาคเอกชนในพื้นที่ในการเข้ามาสนับสนุนระบบสวัสดิการชุมชน

4. การพัฒนาทรัพยากรบุคคลในตำบลเพื่อขับเคลื่อนงาน โดยเฉพาะการที่ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่และเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน เพื่อเป็นการสานต่อและสืบทอดการพัฒนาชุมชนต่อไป

5. การเสริมสร้างขีดความสามารถในการบริหารจัดการชุมชนสู่ชุมชนจัดการตนเองที่มีความเข้มแข็ง ยั่งยืน โดยการจัดทำฐานข้อมูลชุมชนและการใช้ระบบสารสนเทศชุมชน การเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายภายใน (ชุมชน) ภาคีเครือข่ายภายนอก (ชุมชน) และสถาบันการศึกษา การผลักดันไปสู่การมีกติการ่วมหรือธรรมนูญชุมชน และการส่งเสริมให้ชุมชนมีระบบธรรมาภิบาลในทุกภาคส่วนของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

การเสวนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งคลองใหม่. (2564, สิงหาคม 26). นครปฐม: สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่.

โกวิท พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

ธีรพงษ์ แก้วหาญ. (2543). กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง: ประชาคม ประชาสังคม.

ขอนแก่น: โครงการจัดตั้งมูลนิธิเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชมรมนักวิชาการสาธารณสุขภาคตะวันออกเฉียงใต้.

พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551. (2551). **ราชกิจจานุเบกษา**. (เล่มที่ 125). ตอนที่ 31 ก (31 มกราคม).

เมทินา อีสริยานนท์, สกฤติ อีสริยานนท์ และศักดา ศิลากร. (2564). แนวทางการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งสู่การจัดการตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลทุ่งโพธิ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดปาดังเบซาร์. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง**, 10 (2), 15-30.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2550). **สภาองค์กรชุมชน รวมพลังสร้างความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่. (2563). **โครงการตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็งตำบลคลองใหม่: เอกสารประกอบการถอดบทเรียนสภาองค์กรชุมชนคลองใหม่**. นครปฐม: สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่.

- สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่. (2564). **โครงการเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชน ปี 2564 ตำบลคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม: เอกสารประกอบการถอดบทเรียน**
สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่. นครปฐม: สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่.
 _____. (2564). **ผลการประเมินตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนตำบลคลองใหม่ จังหวัด**
นครปฐม: เอกสารประกอบการถอดบทเรียนสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่. นครปฐม:
สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหม่.
- สาวิณี รอดสิน. (2554). **ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านปางจำปี ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ฮอน**
จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม**
แห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ.
- อนุพงษ์ จรรัมย์. (2564). **สัมภาษณ์. 26 สิงหาคม.**
- อินทร พิษิตตานนท์ และเดชพล ฐิตยารักษ์. (2547). **ชุมชนเข้มแข็ง: หนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสาร**
เศรษฐกิจและสังคม, 41 (6), 11-16.

เลี้ยวสำนึกขา: การสร้างนาฏกรรมร่วมสมัยจากวรรณคดีไทย
The Shape of Shurpanakha: The Creation of Contemporary Dance
from Thai Literature

ณฤภัค อาชวานนท์¹
Naruephak Arkhawanont

บทคัดย่อ

นางสำนึกขาเป็นตัวละครสำคัญตัวหนึ่งในเรื่องรามเกียรติ์ มีสามชี้อชีวหาซึ่งถูกทศกัณฐ์ฆ่าตาย นางสำนึกขาเสียใจมาก จึงขอทศกัณฐ์ไปเที่ยวเล่นในป่าเพื่อคลายความทุกข์ทำให้ได้พบกับพระราม และหลงรักพระรามอย่างสุดหัวใจนางอยากได้พระรามเป็นพระสวามี แต่พระรามก็ปฏิเสธ ทำให้นางสำนึกขานั้นเสียใจมาก และโกรธแค้นพระรามนัก ผู้สร้างสรรค์ได้เห็นจุดหักเหของอารมณ์ นางสำนึกขาที่สลับกันไปมาอย่างรวดเร็วระหว่างความเศร้าที่สูญเสียสามีและความรักที่ก่อตัวขึ้นใหม่ อย่างเฉียบพลัน จึงทำให้ผู้สร้างสรรค์ได้นำมาเป็นแรงบันดาลใจและแนวคิดในการสร้างการแสดง ชุดเลี้ยวสำนึกขาผู้สร้างสรรค์ออกแบบท่าเต้นโดยใช้เทคนิคการเคลื่อนไหว (Body Contact) ผสมผสาน กับท่ารำในนาฏศิลป์ไทยเป็นแนวทางหลักในการออกแบบท่าเต้นรำ การใช้พื้นที่และทิศทางการเคลื่อนไหว ของนักแสดงผู้สร้างสรรค์ได้ออกแบบการแสดงให้สามารถแสดงทุกทิศทาง สอดคล้องกับพื้นที่ในการแสดง ที่เป็นลานเวทีที่ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้แบบสามด้าน (Trust stage) การแสดงชุดนี้แบ่งการแสดง เป็น 3 ช่วงได้แก่ ช่วงที่ 1 เป็นการแสดงถึงความโศกเศร้าเสียใจของนางสำนึกขาที่สูญเสียสามีไป โดยช่วงการแสดงนี้จะสื่อให้เห็นถึงความรักและผูกพันของนางสำนึกขาและชีวหา ช่วงที่ 2 เป็นการแสดง อารมณ์ความรักที่นางสำนึกขาตกหลุมรักพระราม ช่วงที่ 3 เป็นช่วงอารมณ์ที่แปรปรวน ของนางสำนึกขาที่เกิดขึ้นในจิตใจ ดนตรีประกอบการแสดงเป็นการผสมผสานระหว่างเครื่องดนตรีไทย และดนตรีสังเคราะห์เข้าด้วยกัน เพื่อเป็นการสร้างเสียงในการสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ส่วนการออกแบบเครื่องแต่งกายของนางสำนึกขา ออกแบบให้มีการแต่งกาย 2 ชุด ชุดแรกเพื่อแสดง ให้เห็นบทบาทของตัวละครได้อย่างชัดเจน และชุดที่ 2 เพื่อให้ชุดนั้นเหมาะสมและส่งเสริมท่าเต้น ส่วนพระรามจะแต่งกายเป็นชุดสีขาวเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่พระรามกำลังบวช และชีวหา จะแต่งกายเป็นสีดำ เพื่อแสดงถึงความเศร้าการสูญเสีย

คำสำคัญ: เลี้ยวสำนึกขา การสร้างนาฏกรรมร่วมสมัย นาฏกรรมร่วมสมัย

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Lecturer bachelor of Arts, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University.

Abstract

An important character in the Ramayana epic, Shurpanakha was wed to Vidyutjiva, who was killed by Ravana. To alleviate her grief, Shurpanakha asked for Ravana to stroll in the wood. There, she, has met Rama, with whom she became besotted, and she pleaded with him to marry her. After Rama has refused, she became crestfallen and vindictive. The fast-changing, tumultuous emotions of the character have inspired the author to develop a performance entitled “The Shapes of Shurpanakha”. The choreography is designed principally based on an integration of the body contact style and Thai dance, and the performance is created for the exhaustive use of space and all directions of movement and is in consistent with the thrust stage. There are three acts in the show. The first act depicts Shurpanakha’s grief concerning the loss of her consort; this act expresses the love and bond between Shurpanakha and Vidyutjiva. The second act portrays infatuation—the moment when Shurpanakha falls in love with Rama. Her shifting emotions are then manifested in the third act. The music is performed with both Thai musical instruments and electronic music in order to convey the feelings and emotions of the main characters. Two costumes are designed for Shurpanakha to show her various states of mind. Virtually Rama is clad in white for his forthcoming ordination in the story, while Vidyutjiva is dressed in black, depicting his misery and loss.

Keywords: *The Shapes of Shurpanakha, Creation of Contemporary Performing Art, Contemporary performing Art*

บทนำ

วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ที่ถือเป็นมรดกทางวรรณศิลป์ที่สำคัญของชาติไทย และเป็นวรรณคดีที่มีการนำไปศึกษาทุกระดับชั้นการศึกษา ตลอดจนมีการนำไปใช้ในการจัดแสดงละคร และขนเรื่องรามเกียรติ์อย่างสม่ำเสมอตลอดมา ในปี พ.ศ. 2558 กระทรวงวัฒนธรรมได้ประกาศยกย่องบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นวรรณคดีแห่งชาติ (รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2559: 69) บทละครเรื่องรามเกียรติ์เป็นวรรณคดีชิ้นเอกของไทย แม้จะได้เค้าเรื่องจากมหากาพย์รามายณะของอินเดีย และเรื่องรามายณะของประเทศเพื่อนบ้าน แต่กวีไทยก็ได้สร้างสรรค์เรื่องรามเกียรติ์ขึ้นมาใหม่ด้วยขนบธรรมเนียมทางวรรณศิลป์และแสดงถึงวิถีชีวิตไทย รามเกียรติ์จึงเป็นวรรณคดีที่แสดงความเชื่อ ค่านิยม และอุดมคติของสังคมไทย นอกจากนี้วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ยังแฝงคติและข้อคิด ได้แก่ ความจงรักภักดี ความอ่อนน้อมถ่อมตน การเคารพผู้ใหญ่การยึดมั่นในสัจจะ

ความกตัญญู และความกล้าหาญอีกด้วย ซึ่งนับว่าเป็นวรรณคดีที่มีคุณค่าทั้งต่อแวดวงวิชาการ และต่อสังคมไทย

นางส่านักขา เป็นตัวละครสำคัญตัวหนึ่งในเรื่องรามเกียรติ์ เป็นธิดาของท้าวลัสเตียน กับนางรัชดา มีสามีชื่อชีวหา ซึ่งถูกทศกัณฐ์เอาจักรว้างจนสิ้นขาดตาย นางส่านักขาเสียใจมาก จึงขอทศกัณฐ์ไปพักใจในป่าจึงทำให้ได้พบกับพระราม เมื่อมาพบพระรามในป่าก็หลงรักอย่างสุดหัวใจ จนถึงเข้าถวายตัวกับพระราม แต่พระรามก็ปฏิเสธ ทำให้นางส่านักขานั้นเสียใจมาก ทั้งรัก ทั้งโกรธแค้น พระรามนึก ทำให้นางส่านักขานั้นสับสนเป็นอย่างยิ่ง จากเหตุการณ์ข้างต้นที่กล่าวมา ผู้สร้างสรรค์ ได้เห็นจุดหักเห ของอารมณ์นางส่านักขาที่สลับกันไปมาอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ผู้สร้างสรรค์ได้แรงบันดาลใจในการสร้างการแสดง ชุดเสี้ยวส่านักขาขึ้น

บทความวิชาการฉบับนี้ ผู้วิจัยนำเสนอการสร้างนาฏกรรมร่วมสมัยจากวรรณคดีไทย โดยนำเอา อารมณ์ความรู้สึกของนางส่านักขาหลังจากถูกปฏิเสธจากพระราม มาเป็นแนวคิดสร้างสรรค์ผลงาน การแสดง ชุด “เสี้ยวส่านักขา”

ส่วนสำคัญของเรื่อง

1. รูปแบบและองค์ประกอบการสร้างสรรค์การแสดงชุด “เสี้ยวส่านักขา”

1.1 ดนตรีและทำนองเพลง

ดนตรีของการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยชุด “เสี้ยวส่านักขา” นั้นมีแนวคิด ในการออกแบบเป็นการผสมผสานระหว่างเสียงเครื่องดนตรีไทยและเสียงเครื่องดนตรีตะวันตกเข้าด้วยกัน อีกทั้งยังใช้เสียงสังเคราะห์ (synthesizer) เข้ามาช่วยในการประพันธ์เพลงเพื่อเป็นการสร้างเสียง ในการสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร และการประพันธ์เพลงในครั้งนี้ถูกสร้างขึ้นด้วยโปรแกรม คอมพิวเตอร์ หรือเรียกว่า Digital Audio Workstation (DAW) ประพันธ์ทำนองเพลงโดยค่าย Studio Don ผู้สร้างสรรค์ ได้ออกแบบเพลงตามแนวคิดของการแสดงโดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงการแสดง ดังนี้

ช่วงที่ 1 สื่อให้เห็นถึงอารมณ์อารมณ์รักใคร่และพลัดพรากจากกันตลอดกาล ของนางส่านักขาและชีวหา เป็นเพลงจังหวะช้าที่ให้อารมณ์รักใคร่ผูกพัน ในขณะเดียวกันก็เศร้า และแว้งคว้าง

ช่วงที่ 2 สื่อให้เห็นถึงความหลงใหล เพื่อฝัน เป็นจังหวะปานกลางที่ให้อารมณ์ ของความรักที่สวยงาม เหมือนดังรักแรกพบ เปรียบได้กับการตกหลุมรักของนางส่านักขาที่มีต่อพระราม ตั้งแต่ครั้งแรกที่พบกัน

ช่วงที่ 3 สื่อให้เห็นถึงความสับสนและแปรปรวนของอารมณ์นางส่านักขา ทำให้ช่วงนี้ เพลงจะมีจังหวะรวดเร็ว มีช่วงผ่อนปรนและชิงช้า เพื่อส่งให้การแสดงในช่วงนี้ที่นางส่านักขาสับสน กับอารมณ์ของตนเองออกมาได้ชัดเจนที่สุด

โดยผู้สร้างสรรค์ได้เรียบเรียงและเชื่อมโยงแต่ละช่วงการแสดงด้วยลำดับเหตุการณ์ของตัววรรณกรรมและนำเสนออารมณ์ของนางสำนักราในแต่ละช่วงนั้น ๆ ออกมาเป็นการแสดงในครั้งนี้

1.2 เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ ที่ทำให้การแสดงมีความสมบูรณ์และสื่อให้เห็นภาพของการแสดงอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งนี้ยังเป็นการสะท้อนแนวคิดของการแสดง รวมไปถึงบุคลิกลักษณะของตัวละครในการแสดงนั้น ๆ ที่สื่อสารออกมาผ่านทางเครื่องแต่งกาย ซึ่งในการแสดงชุดนี้ผู้สร้างสรรค์ได้ออกแบบเครื่องแต่งกายเป็นรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย

เลี้ยวสำนักราเป็นการแสดงที่มีตัวละคร 3 ตัว คือ 1. นางสำนักรา 2. พระราม 3. ชิวหา ซึ่งในการแสดงจะเป็นการนำเสนอห้วงอารมณ์ของนางสำนักราครั้งที่เสียสามีอันที่รักไปก็เศร้าโศกเสียใจเป็นอย่างมาก เพื่อรำพึงรำพันถึงความดีของสามี เมื่อได้รู้ว่าสามีตนเองไม่ได้กระทำผิดแต่ต้องมาตายจากที่เศร้าเสียใจก็เปลี่ยนมาโกรธแค้นทศกัณฐ์แทน แต่พอวันหนึ่งได้เดินทางเข้าไปในป่านางสำนักราได้พบกับพระราก็เกิดหลงรักขึ้นมาในทันที

เครื่องแต่งกายของการแสดงชุดนี้ถูกออกแบบขึ้นตามแนวคิดการแสดงโดยมุ่งเน้นให้สามารถสะท้อนตัวตน บุคลิกลักษณะของตัวละครทั้ง 3 ตัว ออกมาทางเครื่องแต่งกาย โดยมีลักษณะ ดังนี้

1.2.1 นางสำนักรา

การออกแบบเครื่องแต่งกายของนางสำนักรา ผู้สร้างสรรค์ได้ออกแบบให้มีการแต่งกาย 2 ชุด เพื่อแสดงให้เห็นบทบาทของตัวละครในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน เช่น บทบาทนางสำนักราตอนที่เป็นยักษ์จะนุ่งโจงกระเบน ส่วนบทบาทตอนที่เป็นหญิงสาวจะเปลี่ยนเป็นกระโปรงถอดหน้ากากออก

ภาพที่ 1 นักแสดง “นางสำนักรา”

ทีมา (ภาพถ่ายโดย ณฤศักดิ์ อาชวนนท์, 2563)

การแต่งกายของนางสามนัขาตอนที่เป็นยักษ์ มีกระบังหน้าเพชรสีแดง งามสีดำหยิก สวมหน้ากากยักษ์ครึ่งหน้าสีเขียว การใส่วิกแอฟโฟรสีดำจะทำให้ทรงผมมีความแปลกใหม่ และนักแสดงมีความโดดเด่นมากขึ้น สวมกระบังหน้าเพชรสีแดงให้เข้ากับสีของเครื่องแต่งกาย เมื่อแปลงกายเป็นหญิงสาวก็จะให้นักแสดงถอดหน้ากากออกเพื่อเผยให้เห็นใบหน้าที่สวยงาม

ชุดของนางสามนัขามีสีแดงอิงตามแบบบทประพันธ์ โดยมีการห่มสไบและนุ่งโจงกระเบน พันผ้าสไบแบบนาฏศิลป์ไทยซึ่งจะพาดชายสไบไปบนไหล่ซ้ายให้ชายผ้ายาวมาด้านหลัง จากนั้นนำชายผ้าสไบที่ปล่อยลงมาด้านหลังมาพันลำตัวให้สุดผืน มีดอกไม้ประดับหน้าอก ซึ่งเป็นลายเดียวกับกระโปรง สวมกำไลข้อมือสีขาวสลับกับสีเหลือง ตามบทประพันธ์ดังนี้

จึ่งสรรสร้างทรงสุคนธ์หอมหวาน	ผัดพัคตรีนวลละอองส่องฉาย
แล้วทรงโขมพัสตร์ฉลุลาย	กระหนกกลายรูปกนิริรา
ทรงสไบตาดทองกรองริม	สอดสีทับทิมงามขำ
สะอึงแก้วแกมบุษราคัม	ประจำยามเนาวรัตน์จรัสพลอย
ทองกรตาทับประดับถัน	สังวาลวัลย์แสงระยับตั้งหึงห้อย
ทรงมงกุฎแก้วกระหนกลอย	กรรเจียกเพชรพริ้วพรายตา
แต่งองค์เอี่ยมโฉมประโลมจิต	งอนจรีตให้เหมือนเมขลา
เยื้องกรายสอดส่ายนัยนา	กัลยาออกจากเวียงชัยฯ

(บทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์

ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2558: 598)

ภาพที่ 2 นักแสดง “นางสามนัขา”

ที่มา (ภาพถ่ายโดย ณฤศักดิ์ อาชวนนท์, 2563)

การแต่งกายของนางสำนักขาทอนแปลงกายเป็นหญิงสาวจะปล่อยสไบที่พันเก็บไว้ให้ยาวลงมา โจงกระเบนในตอนแรกจะถูกแกะออกเป็นกระโปรงมีลักษณะชายกระโปรงบาน เพื่อให้มีความสะดวกต่อการแสดงมากยิ่งขึ้น

1.2.2 ชิวหา

การออกแบบชุดของชิวหา ได้ออกแบบชุดให้มีความคล้ายทหารนักรบ ร่างกายกายาที่ต้องคอยปกป้องบ้านเมืองแทนทศกัณฐ์เจ้าเมืองลงกา โดยให้ตัวละครชิวหาสวมเสื้อคอเต่าแขนยาวสีดำ นุ่งกางเกงขาจัมปีสีดำ เพื่อสื่อถึงสัญลักษณ์ของความเศร้าโศกและความสูญเสียของตัวละครชิวหา ผู้เฝ้าเมืองให้พี่เขยด้วยความจงรักภักดี แต่กลับถูกพี่เขยตนเองสังหารจนสิ้นชีวิต

ในส่วนของเครื่องประดับของชิวหาเป็นสะอั้งสีขาวสลับกับสีแดง เนื่องจากตัวละครนี้ตามบทประพันธ์มีกายสีแดง ผู้สร้างสรรค์จึงออกแบบเครื่องประดับตามบทประพันธ์ เพื่อแสดงให้เห็นว่าตัวละครนี้คือชิวหา

ภาพที่ 3 นักแสดง “ชิวหา”

ที่มา (ภาพถ่ายโดย ณฤภัค อาชวนนท์, 2563)

ใส่หน้ากากยักษ์ครึ่งหน้า ติดเครื่องประดับบ่า ประยุกต์จากตัวรัดติดเสื้อสีทอง ปลายสำเร็จ ใส่สร้อยแผงออกร้อยด้วยคริสตัลสีขาวสลับกับสีหงชาด จำนวน 4 เส้น สวมเสื้อคอเต่าแขนยาว

สีดำ รัตเข็มขัดหนังสีดำ และสะอั้งลูกปัดคริสตัลสีขาวสลับกับสีหงชาด ประดับบริเวณสะโพกข้างขวา สวมกางเกงสำเร็จขาจัมปีสีดำ เป๋ายาน ความยาวชายกางเกงถึงข้อเท้า

1.2.3 พระราม

การออกแบบเครื่องแต่งกายของพระรามการแต่งกายจะเป็นชุดสีขาว เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ซึ่งเป็นตอนที่พระรามกำลังบวชรวมถึงตอนที่นางส่ามนักขาเจอกับพระราม ตามบทประพันธ์นางส่ามนักขาได้กล่าวถึงความสง่างามของพระรามว่าเหมือนพระอินทร์ พระพรหม ใส่เครื่องประดับสีเขียวเพื่อสื่อว่าเป็นพระรามและยึดตามการแต่งกายของพระรามในแบบละครไทย

ภาพที่ 4 นักแสดง “พระราม”

ที่มา (ภาพถ่ายโดย ณฤภัค อาชวานนท์, 2563)

ผู้สร้างสรรค์ผลงานมีแนวคิดในการออกแบบเครื่องแต่งกายพระรามให้เป็นแบบตะวันตก โดยออกแบบเป็นเสื้อสีขาวคอวีแขนพองคล้ายกับเสื้อบัลเลต์ของผู้ชาย เพื่อเสริมความสง่างามให้พระราม นุ่งกางเกงขาจัมปีสีขาว ซึ่งในตอนที่แสดงเป็นตอนพระรามกำลังออกบวช ผู้สร้างสรรค์จึงออกแบบชุดให้เป็นสีขาวเพื่อสื่อให้เห็นถึงสัญลักษณ์ของความดี ใส่สังวาลสีทอง 2 เส้น และสังวาลลูกปัดคริสตัลสีขาวสลับสีเขียว 4 เส้น ใส่ในลักษณะไขว่กันและเย็บติดไว้กับตัวเสื้อ และสะอั้งลูกปัดคริสตัลประดับบริเวณสะโพกทั้งสองข้าง จำนวน 4 เส้น สวมกางเกงสำเร็จขาจัมปีสีขาว เป๋ายาน ความยาวชายกางเกงถึงข้อเท้า

1.3 การคัดเลือกนักแสดง

ในการคัดเลือกนักแสดงของการแสดงชุด “เสี้ยวสามนักศึกษา” ใช้นักแสดงผู้หญิง 1 คน และผู้ชาย 2 คน บุคคลทั้งหมดที่กล่าวมานี้ จำเป็นต้องมีทักษะทางด้านนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ร่วมสมัย และสามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครผ่านท่าทางในการแสดงได้เป็นอย่างดี อีกทั้งต้องมีความสามารถในการใช้ร่างกาย เช่น การขึ้นลอย การตีลังกา การม้วนตัว เป็นต้น

1.4 กระบวนท่า

โดยการแสดงชุด “เสี้ยวสามนักศึกษา” เป็นการแสดงที่ผู้สร้างสรรค์ออกแบบและกำหนดให้อยู่ในรูปแบบของนาฏศิลป์ร่วมสมัย โดยผู้สร้างสรรค์เลือกเทคนิคการเคลื่อนไหวร่างกายที่เรียกว่า Body Contact มาผสมผสานกับท่ารำในนาฏศิลป์ไทย เนื่องจากการสร้างสรรค์การแสดงในครั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์ได้หยิบยืมความรู้สึกของตัวละครนางสามนักขาออกมาทำการแสดง อีกทั้งยังต้องเล่าเรื่องราวความสัมพันธ์ของนางสามนักขาตัวละครอีก 2 ตัว คือ ชิวหาและพระราม และผสมผสานนาฏศิลป์ไทยลงไปเพื่อแสดงถึงตัวละครในนาฏกรรมไทย

เทคนิคการเคลื่อนไหวร่างกาย Body Contact จะเน้นการแตะสัมผัสของร่างกาย ผู้แสดงจะต้องมีความคิดและอารมณ์ความรู้สึก ตีความออกมาเป็นภาพและท่าทาง แล้วใช้ลมหายใจกำหนดจังหวะในการเคลื่อนไหวท่าทาง เพราะแต่ละความรู้สึกนั้นให้น้ำหนักการเคลื่อนไหวไม่เท่ากัน และเมื่อนักแสดงอีกคนที่รู้สึกแบบหนึ่ง ไปสัมผัสกับนักแสดงอีกคนที่รู้สึกแบบเดียวกัน หรืออาจรู้สึกคนละแบบ ก็จะทำให้มีการเชื่อมต่อของอารมณ์และจังหวะของการเคลื่อนไหวต่อไป ร่างกายของผู้แสดงจะถูกนำพาไปได้ทั้งหมดหมด ไม่ว่าจะเป็น ยกลอย อุ้ม กลิ้ง ลื่นไถล เป็นต้น (อภิษฐา ตรีชั้น, 2564: สัมภาษณ์)

เพราะเหตุนี้เทคนิคนี้จึงเหมาะสมกับการนำมาเล่าเรื่องราวและความสัมพันธ์ของตัวละคร แต่ละตัวเป็นอย่างยิ่ง เช่นการกอดรัด จะนำไปใช้กับความสัมพันธ์ของนางสามนักขาและชิวหาเป็นส่วนใหญ่ เพราะจะสื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แนบแน่นของนางสามนักขาและชิวหาได้เป็นอย่างดี หรือเหวี่ยงก็จะนำมาใช้กับนางสามนักขาและพระราม ซึ่งจะสื่อให้เห็นถึงความไม่ผูกพันหรือพยายามปฏิเสธความสัมพันธ์นั่นเอง

การแสดงชุด “เสี้ยวสามนักศึกษา” ได้นำหลักการ Body Contact ข้างต้นมาสร้างสรรค์เป็นกระบวนท่าดังนี้

1.4.1 ทำอุ้ม/ยก

ภาพที่ 5 นักแสดง “ชีวหา” และ “นางสามนักรา”
ที่มา (ภาพถ่ายโดย ณฤภัค อาชวานนท์, 2563)

เป็นท่าที่สื่อความหมายถึงความสัมพันธ์ของตัวละครที่ใกล้ชิดหรือมีความสัมพันธ์ต่อกันเมื่อจับอุ้มหรือยกตัวขึ้น ก็จะมีท่าตามด้วยกิริยาการเหวี่ยงตัวแบบต่อเนื่อง ซึ่งท่าเหล่านี้ผู้สร้างสรรค์นำมาใช้แทนสัญลักษณ์ความเหวี่ยงและความสับสนของอารมณ์ตัวนางสามนักรา

1.4.2 ทำลอย

ภาพที่ 6 นักแสดง “ชีวหา” และ “นางสามนักรา”
ที่มา (ภาพถ่ายโดย ณฤภัค อาชวานนท์, 2563)

ผู้สร้างสรรค์ใช้ “ท่าลอย” ในลักษณะตัวละครหนึ่งยกหรืออุ้มตัวละครอีกตัวหนึ่งลอยค้างท่ามกลางอากาศเพื่อสื่อถึงจุดค้างและจุดตกตะกอนของอารมณ์ตัวละคร การยกตัวผู้แสดงค้างไว้หรือให้ผู้แสดงขยับตัวอย่างเชื่องช้าเพื่ออวดฝีมือและความแข็งแรงของผู้แสดง ซึ่งท่าเหล่านี้จะแทนสัญลักษณ์แห่งความความหยุดเพื่ออุทิศ หรือหยุดอารมณ์

1.4.3 ท่ากลิ้ง

ภาพที่ 7 นักแสดง “นางสำนึกซา”

ที่มา (ภาพถ่ายโดย ณฤภัค อาชวานนท์, 2563)

ผู้สร้างสรรค์ใช้ “ท่ากลิ้ง” ในการสื่อถึงการไม่ยอมรับความจริงของตัวละครของอารมณ์ตัวละคร เมื่อนักแสดงพยายามเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับตัวละครตัวอื่น แล้วตัวละครตัวนั้นถูกเหวี่ยงหรือผลักออกมาผู้แสดงก็จะลงไปกลิ้งตัวกับพื้น ซึ่งท่าเหล่านี้จะแทนสัญลักษณ์แห่งการไม่ยอมรับการถูกปฏิเสธและเตรียมตัวที่จะเริ่มทำใหม่หรือพยายามเข้าหาตัวละครนั้น ๆ อีกครั้ง

1.4.4 ท่าลิ้นไถล

ภาพที่ 8 นักแสดง “พระราม” และ “นางสำนึกซา”

ที่มา (ภาพถ่ายโดย ณฤภัค อาชวานนท์, 2563)

ผู้สร้างสรรค์ใช้ “ท่าลิ้นไถล” เป็นท่าที่สื่อถึงการโดนปฏิเสธอย่างไร้เยื่อใยของตัวละครได้เป็นอย่างดี โดยให้นักแสดงปฏิบัติท่ายืนซ้ำต่อเนื่องกันในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งท่าเหล่านี้จะแทนสัญลักษณ์แห่งการปฏิเสธความสัมพันธ์ครั้งแล้วครั้งเล่าของหนึ่งตัวละคร อีกทั้งยังหมายถึงการพยายามเข้าไปสานสัมพันธ์อย่างไม่ลดละแม้โดนปฏิเสธเพียงใด

1.5 การใช้พื้นที่

การใช้พื้นที่และทิศทางการเคลื่อนไหวของนักแสดงผู้สร้างสรรค์ได้ออกแบบการแสดงให้สามารถแสดงทุกทิศทาง เพื่อให้เหมาะสมกับรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย นักแสดงสามารถหันหน้าเพื่อแสดงในทุกด้านเป็นไปตามอริยาบถของการแสดง เช่น พอชีวหาได้จากไป นักแสดงสำนึกษาที่เหลืออยู่สามารถทั้งตัวลงหรือเดินโซเซตามอารมณ์ของตัวละครได้ทุกทิศทางให้สอดคล้องกับพื้นที่ในการแสดงที่เป็นลานเวทีที่ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้แบบสามด้าน (Trust stage) เพื่อสื่ออารมณ์ให้ถึงผู้ชมได้มากที่สุด

ภาพที่ 9 สถานที่แสดง

ที่มา (ภาพถ่ายโดย ณฤภัค อาชวานนท์, 2563)

2. การสร้างสรรค์กระบวนการท่ารำ

2.1 ช่วงการแสดงที่ 1

เป็นการแสดงถึงความโศกเศร้าเสียใจของนางสำนึกษาที่สูญเสียสามีไปโดยช่วงการแสดงนี้จะสื่อให้เห็นถึงความรักและผูกพันของนางสำนึกษาและชีวหา

ภาพที่ 10 การแสดงชุด เลี้ยวสามนักชา ช่วงที่ 1
ที่มา (ภาพถ่ายโดย ณฤภัค อาชวานนท์, 2563)

ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ท่ารำเด่นในช่วงนี้โดยการใช้นาฏศิลป์ร่วมสมัยเป็นหลัก โดยผสมผสานทักษะการแสดง (Acting) ทั้งอารมณ์เสียใจ โศกเศร้าที่ไม่ยอมเสียคนที่รักไป อีกทั้งยังใช้การเคลื่อนไหวที่หน่วงช้า แสดงถึงความโศกเศร้าและสูญเสีย

2.2 ช่วงการแสดงที่ 2

เป็นการแสดงอารมณ์ความรักที่นางสามนักขามีต่อพระรามตกหลุมรักโดยช่วงการแสดงนี้จะแสดงให้เห็นถึงการตกหลุมรักพระรามตั้งแต่แรกเห็น จนถึงขั้นเข้าไปเกี่ยวพาราสีพระราม และขอถวายตัว ซึ่งเป็นช่วงอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงกะทันหันของนางสามนักชา

ภาพที่ 11 การแสดงชุด เลี้ยวสามนักชา ช่วงที่ 2
ที่มา (ภาพถ่ายโดย ณฤภัค อาชวานนท์, 2563)

ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ท่ารำเด่นในช่วงนี้โดยการใช้นาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์สากลเป็นหลัก เพื่อสื่อให้เห็นความแตกต่างทางการใช้ชีวิตและความแตกต่างของความรู้สึกของทางฝั่งพระราม และนางสามนักชา โดยพระรามนั้นยังใช้การเดินและอาบน้ำแบบนาฏศิลป์ไทย แต่นางสามนักชา

จะใช้การแสดงท่าทางและแสดงอารมณ์แบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) โดยจังหวะปานกลางและมีความเพ้อฝัน โดยที่ผู้สร้างสรรค์และผู้แสดงได้นิยามท่าทางของการเพ้อฝันในความรักขึ้นมา โดยได้แรงบันดาลใจจากประสบการณ์ที่เคยพบ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการตกหลุมรัก

2.3 ช่วงการแสดงที่ 3

เป็นช่วงอารมณ์ที่แปรปรวนของนางสามนักรหาที่เกิดขึ้นในจิตใจอย่างหนักหน่วง โดยช่วงการแสดงนี้จะแสดงให้เห็นถึงภาวะการสับสนกับความรู้สึกของตนเองของตัวละครที่เกิดขึ้น

ภาพที่ 12 การแสดงชุด เลี้ยวสามนักรหา ช่วงที่ 3

ที่มา (ภาพถ่ายโดย ณฤภัค อาชวานนท์, 2563)

ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ท่าเต้นในช่วงนี้โดยการใช้นาฏศิลป์สากล (Western Dance) นักแสดงทุกคนจะใช้เทคนิคท่าทางการเต้นที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Body Contact) พระรามและซิ่วหาจะเปรียบเหมือนตัวสัญลักษณ์ (Symbol) ถึงอารมณ์ทั้ง 2 ฝั่ง จังหวะเพลงจะเร็วและให้ความตื่นเต้น ท่าเต้นจะมีการใช้เทคนิคพิเศษ เช่น การยกลอย ตีลังกา จับเหวี่ยง เป็นต้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเหวี่ยงและความสับสนของอารมณ์ของนางสามนักรหา

บทสรุป

การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยชุดเลี้ยวสามนักรหา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการสร้างสรรค์และนาฏกรรมร่วมสมัยจากตัวละครในวรรณคดีไทยชุดเลี้ยวสามนักรหา โดยศึกษาจากการค้นหาข้อมูลจากเอกสาร บทประพันธ์ บทสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยชุดเลี้ยวสามนักรหา ในบทความนี้ผู้สร้างสรรค์ได้นำเอาอารมณ์ความรู้สึกของนางสามนักรหาหลังจากถูกปฏิเสธจากพระราม มาสร้างสรรค์เป็นผลงานการแสดงในชุด “เลี้ยวสามนักรหา” ดนตรีของการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยชุด “เลี้ยวสามนักรหา” นั้นเป็นการออกแบบเป็นการผสมผสานระหว่างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตกเข้าด้วยกัน อีกทั้งยังใช้เสียงสังเคราะห์ (synthesizer) เข้ามาช่วยในการประพันธ์เพลงเพื่อเป็นการสร้างเสียงในการสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร

ช่วงที่ 1 เป็นเพลงจังหวะช้าที่ให้อารมณ์รักใคร่ผูกพัน ในขณะเดียวกันก็เศร้าและแว้งกว้าง สื่อถึงอารมณ์ของนางส่านักขาศึกษาที่มีต่อชีวหา ช่วงที่ 2 เป็นเพลงที่จังหวะปานกลางที่ให้อารมณ์ของความรักที่สวຍงามเหมือนดังรักแรกพบสื่อถึงอารมณ์ของนางส่านักขาศึกษาที่มีต่อพระราม ช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่มีจังหวะรวดเร็ว มีช่วงผ่อนปรนและชิงช้า สื่อถึงอารมณ์ที่แปรปรวนและสับสนระหว่างอารมณ์ที่เศร้าเสียใจ แต่ก็มี การตกหลุมรักแต่ในขณะเดียวกันก็เกลียดที่พระรามไม่รับรัก เครื่องแต่งกายในการแสดงชุดนี้ออกแบบตามบุคลิกตัวละครทั้ง 3 ตัว ได้แก่ พระราม ชิวหา และส่านักขาศึกษา โดยการออกแบบใช้หลักการสะท้อนอัตลักษณ์ของแต่ละตัวละคร ในการคัดเลือกนักแสดงของการแสดงชุด “เสี้ยวส่านักขาศึกษา” ใช้นักแสดงผู้หญิง 1 คน และผู้ชาย 2 คน บุคคลทั้งหมดที่กล่าวมานี้ จำเป็นต้องมีทักษะทางด้านนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ร่วมสมัย เพื่อจะได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครผ่านท่าทางในการแสดงได้เป็นอย่างดี อีกทั้งต้องมีความสามารถในการใช้ร่างกาย เช่น การขึ้นลอย การตีลังกา การม้วนตัว เป็นต้น ในการใช้พื้นที่ผู้สร้างสรรค์ได้ออกแบบให้สามารถแสดงได้ทุกทิศทาง สามารถหันหน้าเพื่อแสดงในทุกด้านไปตามอิริยาบถของการแสดง การสร้างสรรค์กระบวนการทำรำใช้เทคนิค Body Contact มาผสมผสานกับท่ารำในนาฏศิลป์ไทย โดยนำเสนอการแสดงออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ในช่วงการแสดงที่ 1 เป็นการแสดงถึงความโศกเศร้าเสียใจของนางส่านักขาศึกษาที่สูญเสียสามีไป โดยช่วงการแสดงนี้จะสื่อให้เห็นถึงความรักและผูกพันของนางส่านักขาศึกษาและชีวหา ช่วงการแสดงที่ 2 เป็นการแสดงอารมณ์ความรักที่นางส่านักขาศึกษามีต่อพระรามตกหลุมรักและในช่วงการแสดงที่ 3 เป็นช่วงอารมณ์ที่แปรปรวนของนางส่านักขาศึกษาที่เกิดขึ้นในจิตใจอย่างหนักหน่วง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเสี้ยวส่านักขาศึกษา : การสร้างนาฏกรรมร่วมสมัยจากวรรณคดีไทย ผู้สร้างสรรค์เห็นว่าควรสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัยในบริบทหรือวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ เพื่อให้เกิดเป็นการบูรณาการทางนาฏศิลป์ไทยกับศาสตร์ต่าง ๆ และนำมาเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชนกร สรรยวราภิภู. (2558). กระบวนการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ร่วมสมัย. วารสารมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์, 9 (2), 17-29.

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช.

(2558). กรุงเทพฯ: แสงดาว.

รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2559). นามานุกรมรามเกียรติ์. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

อภิขญา ตรีจันทร์. (2564). สัมภาษณ์. 25 เมษายน.

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

1. รองศาสตราจารย์ ดร.มณีปิ่น	พรหมสุทธิรักษ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. รองศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ	ทรัพย์สิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
3. รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี	ฉรินัง	มหาวิทยาลัยราชภัฏมจธรัตนโกสินทร์
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ภาคิน	โชติเวศย์ศิลป์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภณัฐ	ทรัพย์นาวิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์	ประดิษฐ์ศิลป์	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
7. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล	สุยะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์	อิสระเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. รองศาสตราจารย์ ดร.รชพร	จันทร์สว่าง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช
10. รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ระวี	โรจน์รุ่งสัจย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
11. รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย	ปิฎกรัศต์	วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
12. รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ	วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
13. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร	ดาบเพชร	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
14. รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐภรณ์	หลาวทอง	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
15. รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณวีร์	บุญคุ้ม	มหาวิทยาลัยศิลปากร
16. รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์	ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
17. รองศาสตราจารย์ ดร.สยาม	อรุณศรีมรกต	มหาวิทยาลัยมหิดล
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภรัตน์	แสงฉัตรแก้ว	มหาวิทยาลัยศิลปากร
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิลักษณ์	เกษมผลกุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลีรัตน์	มันทุราษ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรีย์	ยอดนิม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญชนา	พานิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมรินทร์	ภิรมย์เลิศอมร	มหาวิทยาลัยบูรพา
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตชิน	จิตติสุขพงษ์	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพรรณ	นิลทองคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
26. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภิกค์ดิ์	กัลยาณมิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิภาพรรณ	เจนสันติกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรพรรณ	บุญพัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนธร	วชิรขจร	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา	สมไพบูลย์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวิณี	บุญเสริม	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา	มณีวัฒนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนรรฆ	จรรย์ยานนท์	วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูษา	เรืองชีวิน	มหาวิทยาลัยบูรพา
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชาวุฒิ	อภิระติง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
36. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพบูลย์	ภูษิสส์ขวรรณ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
37. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล	ศิลปะชัยศรี	วิทยาลัยเพาะช่าง
38. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูเดช	โลศิริ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
39. อาจารย์ ดร.เชมฤทัย	บุญวรรณ	มหาวิทยาลัยมหิดล
40. อาจารย์ ดร.ณัฐภัทร	พัฒนา	มหาวิทยาลัยบูรพา
41. อาจารย์ ดร.ชนิชา	คิดประเสริฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
42. อาจารย์ ดร.อภิญา	จอมพิจิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
43. อาจารย์ ดร.ปิยนัส	สุดี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
44. อาจารย์ ดร.เมทีนา	อิสริยานนท์	มหาวิทยาลัยบูรพา
45. อาจารย์ ดร.ยุทธศักดิ์	ฉัตรแก้วนภานนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
46. อาจารย์ ดร.ผกามาศ	จิราจุรภัทร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
47. อาจารย์ ดร.ปิยะนาถ	อังควาณิชกุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
48. อาจารย์ ดร.พิมพ์ปฎิมา	นเรศศิริกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
49. อาจารย์ ดร.อังค์วรา	วงศ์รักษา	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
50. อาจารย์ ดร.วสันต์	ลิ้มรัตนภัทรกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
51. อาจารย์ ดร.วรารณ	วิชญรัฐ	สถาบันอาศรมศิลป์

ที่ปรึกษา

1. อาจารย์ ดร.วิรัตน์	ปิ่นแก้ว	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
2. อาจารย์ ดร.นิพล	เชื้อเมืองพาน	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

บรรณาธิการ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารณา	แซ่อิง	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม |
|---------------------------------|--------|---|

กองบรรณาธิการภายนอก

1. ศาสตราจารย์สุวิทย์	ธีรศา ศักดิ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์	สังข์รักษา	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. ศาสตราจารย์ ดร.คณิต	เขียววิชัย	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. ศาสตราจารย์ ดร.เทอดชาย	ช่วยบำรุง	คณะกรรมการการทอ่งเทีย
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐภรณ์	หลาวทอง	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน	แสงดี	สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล
7. รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร	เริงธรรม	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
8. รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม	วงศ์พงษ์คำ	คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์	แสงเงิน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
10. รองศาสตราจารย์ ดร.รชพร	จันทร์สว่าง	สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
11. รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์วี	โรจน์รุ่งสัจย์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
12. รองศาสตราจารย์ภารดี	มหาพันธ์	นักวิชาการอิสระ

13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาสพงศ์	ศรีพิจารณ์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิสิทธิ์	เกษมผลกุล	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูวษา	เรืองชีวิน	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการภายใน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นุชรี	บุญศรีงาม	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์	เล็กสุมา	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรศักดิ์	ลีละพัฒนา	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
4. อาจารย์กุลยา	สกลนคร	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ออกแบบปก

อาจารย์จารุวรรณ	นครจารุพงศ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
-----------------	-------------	---

กองจัดการ

1. นางฐิติมา	พิพิธพงษ์
2. นางสาวสุวิมล	พรสุดาชัย
3. นายฐณนวัฒน์	สิทธิวิชัย

เจ้าของ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

85 ถนนมาลัยแมน ตำบลนครปฐม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 73000

โทร: 0 3410 9300 ต่อ 3334 – 3335 หรือ 0 3426 1066

E-Mail: Journalhusonpru2022@gmail.com, <https://S007.Tci-Thaijo.org/index.php/HUSO-J>

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Journal of Humanities and Social Sciences
Nakhon Pathom Rajabhat University

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences